

МАЛОДАНИЛІВСЬКА ОТГ

МЕРЕФ'ЯНСЬКА ОТГ

НОВОВОЛОДАЗЬКА ОТГ

ЧКАЛОВСЬКА ОТГ

**СТАН ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ОКРЕМИХ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ГРОМАД ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

**СТАН ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОКРЕМИХ
ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Науково-практичний посібник

За загальною редакцією С. В. Глібка, Ю. В. Георгієвського, Н. М. Внукової

Харків
2020

*Рекомендовано до друку вченою радою
Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України
(протокол № 6 від 28.09.2020 р.)*

Рецензенти:

І. В. Яковюк, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, завідувачий відділом проблем теорії держави та права Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України;

Д. В. Лученко, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Колектив авторів:

С. В. Глібка – вступ, підрозд. 1.3. розд. 1 (у співавт. з *В. П. Кохан*), підрозд. 1.4. розд. 1, розд. 2 (у співавт. з *Н. М. Внуковою*, *О. В. Розгон*), розд. 3, розд. 4 (у співавт. з *Н. М. Внуковою*, *І. В. Подрез-Ряполовою*), розд. 5 (у співавт. з *Н. М. Внуковою*, *С. Р. Водорезовою*); *Ю. В. Георгієвський* – підрозд. 1.1. розд. 1 (у співавт. з *В. П. Кохан*), підрозд. 1.2. розд. 1, виснов. розд. 1; *Н. М. Внукова* — розд. 2 (у співавт. з *С. В. Глібком*, *О. В. Розгон*), розд. 3, розд. 4 (у співавт. з *С. В. Глібком*, *І. В. Подрез-Ряполовою*), розд. 5 (у співавт. з *С. В. Глібком*, *С. Р. Водорезовою*); *В. П. Кохан* — підрозд. 1.1. розд. 1 (у співавт. з *Ю. В. Георгієвським*), підрозд. 1.3. розд. 1 (у співавт. з *С. В. Глібком*); *О. В. Розгон* – розд. 2 (у співавт. з *С. В. Глібком*, *Н. М. Внуковою*); *І. В. Подрез-Ряполова* – розд. 3, розд. 4 (у співавт. з *С. В. Глібком*, *Н. М. Внуковою*); *С. Р. Водорезова* – розд. 5 (у співавт. з *С. В. Глібком*, *Н. М. Внуковою*).

Стан господарської діяльності окремих об'єднаних територіальних громад Харківської області :
С 76 наук.-практ. посіб. / за заг. ред. *С. В. Глібка*, *Ю. В. Георгієвського*, *Н. М. Внукової*. – Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2020. – 88 с.
ISBN 978-617-7806-16-4

У представленому науково-практичному посібнику комплексно досліджуються питання розвитку малого та середнього підприємництва в межах визначених об'єднаних територіальних громад Харківської області. У посібнику розглянуті правові засади створення та діяльності об'єднаних територіальних громад в Україні, обсяг їх повноважень у сфері господарювання, виявлена низка правових проблем, що потребують регулювання на законодавчому рівні та наведено шляхи вдосконалення чинного законодавства в сфері місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Дається сутнісна характеристика стану господарської діяльності в межах досліджених громад, запропоновано науково-практичні рекомендації щодо перспектив розвитку визначених об'єднаних територіальних громад Харківської області.

Науково-практичний посібник призначений для студентів, магістрантів, аспірантів ЗВО, наукових співробітників, практикуючих юристів, фахівців області підприємництва та інших категорій користувачів, які цікавляться станом і розвитком сфери діяльності ОТГ.

УДК 346:35.071.5(477.54)(07)

ШАНОВНА ГРОМАДО!

Проведення дослідження стану та тенденцій розвитку господарювання в межах визначених об'єднаних територіальних громад Харківської області (Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади, Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади, Малоданилівської об'єднаної територіальної громади Дергачівського району, Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади), припало на дуже важливий для органів місцевого самоврядування час, коли реформа децентралізації знаходиться у найбільш активній фазі: до об'єднаних територіальних громад передається низка компетенцій від державних органів, відбувається реорганізація функціонування різних сфер діяльності громад.

Саме тому в умовах децентралізації та добровільного об'єднання дуже важливо здійснити аналіз наявного стану соціально-економічного розвитку громади, процесу формування інфраструктури підтримки підприємництва об'єднаних територіальних громад Харківської області, визначити ті завдання, реалізація яких покращить якість життя їх мешканців, оцінити перспективи розвитку об'єднаних територіальних громад.

Дослідження стану та тенденцій розвитку малого та середнього підприємництва в межах визначених об'єднаних територіальних громад Харківської області було здійснене фахівцями, провідними науковцями Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України.

Авторський колектив

ЗМІСТ

Список умовних скорочень	5
Вступ	6
Розділ 1. Правовий аналіз господарської діяльності в межах об'єднаних територіальних громад Харківської області (Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади, Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади, Малоданилівської об'єднаної територіальної громади Дергачівського району, Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади)	8
1.1. Правові засади створення та діяльності об'єднаних територіальних громад в Україні	8
1.2. Повноваження об'єднаних територіальних громад у сфері господарювання	12
1.3. SWOT-аналіз здійснення господарської діяльності об'єднаними територіальними громадами: правовий аспект	32
1.4. Погляди науковців в сфері економіки та державного управління щодо проблем організації господарської діяльності ОТГ	34
Висновки	39
Розділ 2. Аналіз стану господарської діяльності в межах Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади	41
2.1. Стисла характеристика Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади	41
2.2. Оцінка перспективи розвитку Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади	44
Висновки	48
Розділ 3. Аналіз стану господарської діяльності в межах Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади	53
3.1. Стисла характеристика Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади	53
3.2. Оцінка перспективи розвитку Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади	57
Висновки	
Розділ 4. Аналіз стану господарської діяльності в межах Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади	62
4.1. Стисла характеристика Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади	62
4.2. Оцінка перспективи розвитку Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади	67
Висновки	70
Розділ 5. Аналіз стану господарської діяльності в межах Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади	73
5.1. Стисла характеристика Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади	73
5.2. Оцінка перспективи розвитку Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади	77
Висновки	80
Рекомендації	83
Додаток №1	84

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ОТГ	об'єднана територіальна громада;
МСП	мале та середнє підприємництво;
ФОП	фізична особа-підприємець;
АЗС	автозаправна станція;
ТОВ	товариство з обмеженою відповідальністю;
КВЕД	класифікація видів економічної діяльності;
ПрАТ, ПАТ	приватне акціонерне товариство;
ТПВ	тверді побутові відходи;
ПДФО	податок на доходи фізичних осіб;
НДДКР	науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи.

ВСТУП

У рамках проведення в Україні реформи місцевого самоврядування, яку було розпочато у 2014 році прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, Закону України «Про співробітництво територіальних громад», Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та змін до Бюджетного і Податкового кодексів щодо фінансової децентралізації, було сформовано дієвий і спроможний інститут місцевого самоврядування на базовому рівні – об'єднані територіальні громади.

Метою реформи децентралізації визначено формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

Сутність децентралізації полягає насамперед у передачі повноважень та бюджетних надходжень від державних органів органам місцевого самоврядування. Тобто, метою реформи є забезпечення спроможності місцевого самоврядування самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати проблемні питання місцевого значення.

Забезпечення розвитку інфраструктури, підтримки малого та середнього бізнесу для розвитку і ефективного функціонування підприємницького середовища, а також підвищення ефективності взаємодії органів самоврядування з підприємцями має ключове значення для сталого функціонування та належного розвитку територіальної громади, зокрема для наповнення місцевого бюджету.

Бізнес – це важлива рушійна сила економічного розвитку, крім того, мале та середнє підприємство може бути активними учасниками інноваційного процесу.

Суб'єкти малого і середнього бізнесу – це фундамент будь-якої системи господарювання, підтримка та розвиток яких у даний час має важливе значення насамперед для стабілізації національної економіки та розв'язання головних соціальних питань. Незважаючи на проведені дослідження у сфері підприємництва, залишаються недостатньо вивченими особливості впливу малого та середнього бізнесу на соціально-економічний розвиток об'єднаних територіальних громад. Тому дослідження статусу та сучасних тенденцій функціонування малого і середнього підприємництва набуває особливої актуальності в умовах необхідності пошуку нових фінансових інструментів для розвитку бізнесу, розширення видів фінансової підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва та забезпечення подальшого розвитку інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва, у тому числі, на території об'єднаних територіальних громад.

Метою цього дослідження є аналіз участі ОТГ в сфері господарювання.

Наукове дослідження проведено з урахуванням принципів прозорості, доступності, повноти, об'єктивності інформації про підприємництво, в тому числі інноваційне, про існуючих суб'єктів інфраструктури підтримки МСП.

При проведенні дослідження використовувались наступні методи:

- юридико-технічний;
- статистичний;
- емпіричний;
- SWOT-аналіз;
- програмне забезпечення Decision making Helper.

Дане дослідження проведено у розрізі наявної інформації в загальнодоступних джерелах щодо Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади, Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади, Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади, Чкалівської селищної об'єднаної територіальної громади Чугуївського району Харківської області.

В основу аналізу покладені дані Стратегії розвитку Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади до 2027 року, Стратегії розвитку Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади на 2018–2025 роки, Стратегії розвитку Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади на період до 2025 року, Плану соціально-економічного розвитку Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади Чугуївського району Харківської області до 2020 року, лист Головного управління статистики у Харківській області (вх. № 113 від 04.12.2019 року), інформація, що міститься у відкритих джерелах, доступ до якої є вільним, інформація, отримана під час проведення експертних інтерв'ю з керівниками об'єднаних територіальних громад.

Робота має наступну структуру.

У першому розділі подано загальну інформацію щодо правових засад створення та діяльності ОТГ в Україні, визначені повноваження об'єднаних територіальних громад у сфері господарювання та проведено SWOT-аналіз участі об'єднаних територіальних громад у сфері господарювання, зокрема, визначені сильні та слабкі сторони визначених ОТГ Харківської області та наявні можливості та загрози розвитку. Також, здійснено огляд науковців інших галузей наук з метою ознайомлення з галузевою проблематикою функціонування ОТГ.

Другий-п'ятий розділи дослідження присвячені окремім об'єднаним територіальній громаді, інформацію в них викладено за наступним планом:

1. Аналіз стану господарської діяльності в межах відповідної ОТГ.
2. Стисла характеристика відповідної ОТГ.
3. Оцінка перспективи розвитку відповідної ОТГ.
4. Висновки.

Зауважимо, що на кінцевий результат проведеного в грудні 2019 – січні 2020 р. дослідження вплинула низка факторів, які не дали змоги оцінити в повному обсязі участь об'єднаних територіальних громад у сфері господарювання, зокрема, перешкождали аналізу: недостатність статистичної інформації щодо об'єднаних територіальних громад, недоступність інформації про доходи всіх господарських суб'єктів (ФОП, бюджетні організації), недостатність інформації про надання адміністративних послуг мешканцям ОТГ, недостатність інформації про фактичний стан задоволення соціально-побутових потреб мешканців в межах конкретно визначених об'єднаних територіальних громад.

Результати дослідження можуть використовуватися виконавчими органами ОТГ для реалізації існуючого господарського потенціалу, залучення інвестицій, забезпечення формування належної соціальної та інженерної інфраструктури громади, створення комфортних умов для проживання та відпочинку населення громад. У кінці аналізу наведено рекомендації для подальшого дослідження проблем участі об'єднаних територіальних громад у сфері господарювання.

Дане дослідження виконано провідними науковцями НДІ ПЗІР НАПрНУ.

Розділ 1

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МЕЖАХ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ (МЕРЕФ'ЯНСЬКОЇ МІСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ, НОВОВОДОЛАЗЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ, МАЛОДАНИЛІВСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ДЕРГАЧІВСЬКОГО РАЙОНУ, ЧКАЛОВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)

1.1. Правові засади створення та діяльності об'єднаних територіальних громад в Україні

Реформу децентралізації було розпочато в Україні в 2014 році. Цьому передувало ухвалення Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади¹ та затвердження Плану заходів щодо її реалізації², які дали старт реформі. Надалі були ухвалено низку законів та змін до Бюджетного та Податкового кодексів стосовно фінансової децентралізації, новий План заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні³.

З позицій системного підходу реформа децентралізації має розглядатись у взаємозв'язку з реформою адміністративного устрою та конституційними змінами щодо територіальної організації влади, що передбачають зменшення кількості районів в Україні, ліквідацію місцевих державних адміністрацій та запровадження інституту префектів. Такі конституційно-правові зміни особливо актуалізують нерозв'язану проблему перерозподілу компетенції між органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями. Зважаючи на це, реформа децентралізації по-новому визначає правову природу місцевого самоврядування як самостійного інституту публічної влади.

¹ Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.

² Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 червня 2014 р. № 591-р. (розпорядження втратило чинність на підставі розпорядження Кабінету Міністрів України № 688-р від 22.09.2016р.). Дата оновлення: 22.09.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-2014-%D1%80>.

³ План заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 22 вересня 2016 р. № 688-р. Дата оновлення: 28.12.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2016-%D1%80>.

На думку Ю.В. Георгієвського, децентралізація виступає способом організації публічної влади, відповідно до якого «розмежування компетенції державних органів та органів місцевого самоврядування має базуватися на засадах субсидіарності, повсюдності і відповідальності, що передбачає вирішення питань місцевого значення переважно органами місцевого самоврядування відповідно до наданих повноважень та з урахуванням належного ресурсного забезпечення»¹. У той же час, дослідник зазначає, що «принцип субсидіарності має бути збалансований принципом пропорційності (адекватності), що означає встановлення формули децентралізації за умови здатності місцевої влади належно реалізувати свої повноваження»².

У практичній площині слід погодитись, що «реформа децентралізації публічної влади в Україні позитивно вплинула на практику залучення громадян до вироблення політики управління місцевими справами, оскільки форми безпосередньої участі територіальної громади та її членів у місцевому самоврядуванні є основними елементами ефективного управління через сприяння прийняттю посадовими особами й органами місцевого самоврядування рішень, спрямованих на реалізацію інтересів мешканців»³.

Правову основу діяльності об'єднаних територіальних громад закладено на першому етапі реформи децентралізації у 2014–2018 роках. У цей період були прийняті такі нормативно-правові акти:

1) Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»⁴, що дав змогу почати формувати спроможний базовий рівень місцевого самоврядування, запровадив інститут старост в ОТГ, які представляють інтереси сільських мешканців в раді громади.

2) Закон України «Про співробітництво територіальних громад»⁵ створив механізм вирішення спільних проблем громад: утилізація та переробка сміття, розвиток спільної інфраструктури тощо.

3) Закон України «Про засади державної регіональної політики»⁶, що передбачив державну підтримку регіонального розвитку та розвитку інфраструктури громад під час реформи децентралізації.

4) Закони щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг (Закони України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень із державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»⁷ від 26 листопада 2015 року № 835-VIII, «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо

¹ Георгієвський Ю. В. Компетенція органів публічної влади: теорія і практика застосування. Київ: Логос. 2015. С. 11.

² Там само, С. 343.

³ Молчанова Ю. Ю. Муніципальне регулювання здійснення членами територіальної громади права на участь у місцевому самоврядуванні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.02 Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого Міністерства освіти і науки України. Харків. 2019. 236 с.

⁴ Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII. Дата оновлення: 20.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.

⁵ Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17 червня 2014 р. № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.

⁶ Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5 лютого 2015 р. № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.

⁷ Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень із державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 26 листопада 2015 р. № 835-VIII. Дата оновлення: 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-19>.

розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг»¹ від 10 грудня 2015 р. № 888-VIII). Це дозволило делегувати органам місцевого самоврядування відповідного рівня повноваження з надання базових адміністративних послуг: реєстрацію місця проживання, видачу паспортних документів, державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб, підприємців, об'єднань громадян, реєстрацію актів цивільного стану, речових прав, вирішення земельних питань, тощо.

5) Методика формування спроможних територіальних громад, затверджена постановою Кабінету міністрів України² від 8 квітня 2015 року № 214, в якій було надано визначення поняття «спроможної територіальної громади» та окреслено її функціональні ознаки. Введення в законодавчий обіг цього поняття було зумовлене тим, що сьогодні переважна більшість територіальних громад в Україні, незважаючи на наявність законодавчо передбаченого права, не можуть повною мірою вирішувати питання місцевого значення, тобто не є достатньо спроможними.

З 2019 року розпочався другий етап децентралізації, анонсований у розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації нового етапу реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2019–2021 роки»³ від 23 січня 2019 року №77-р., який передбачає закріплення вже набутих успіхів і формування спроможних громад, зміну територіального устрою на рівні районів та громад, чітке розмежування повноважень та функцій контролю різних рівнів управління, а також розвиток форм місцевої демократії.

У правовому аспекті на цьому етапі було заплановано внесення змін до чинних законів України, що регламентують повноваження об'єднаних територіальних громад, а також розробити нові закони та нормативно-правові акти підзаконного характеру. Зокрема, Планом заходів з реалізації нового етапу реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2019–2021 роки, було передбачено⁴:

1) розроблення та подання Кабінету Міністрів України пропозицій щодо внесення змін до Конституції України (щодо територіальної організації влади);

2) розроблення та подання в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України проекту Закону України щодо врегулювання питання затвердження адміністративно-територіального устрою базового рівня;

3) супроводження у Верховній Раді України проекту Закону України «Про засади адміністративно-територіального устрою України» (реєстраційний номер 2804);

4) супроводження у Верховній Раді України проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» (реєстраційний номер 6403);

5) розроблення, внесення змін до перспективних планів формування територій громад областей, передбачивши охоплення ними 100 відсотків території області з урахуванням міст

¹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 888-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/888-19>.

² Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214. Дата оновлення: 31.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>.

³ Про затвердження плану заходів з реалізації нового етапу реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2019-2021 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 р. № 77-р. Дата оновлення: 05.02.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2019-%D1%80>.

⁴ Там само.

обласного значення, Методики формування спроможних територіальних громад, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 року № 214, та внесення в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України проектів відповідних актів;

6) розроблення та подання в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України проекту Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (нова редакція);

7) розроблення та подання в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України проекту Закону України «Про місцеві державні адміністрації» (нова редакція);

8) розроблення та подання в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» щодо оптимізації повноважень центральних органів виконавчої влади та їх територіальних органів з урахуванням принципу субсидіарності»;

9) розроблення та подання в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 25 березня 2014 року № 91 «Деякі питання діяльності місцевих державних адміністрацій» (щодо оптимізації чисельності працівників місцевих державних адміністрацій та видатків на їх утримання);

10) розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України законопроектів щодо внесення змін до Бюджетного кодексу України та Податкового кодексу України з урахуванням проектів нових редакцій Законів України «Про місцеві державні адміністрації» та «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо фінансового забезпечення повноважень органів місцевого самоврядування;

11) розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проектів нормативно-правових актів щодо затвердження державних стандартів і нормативів в описовому та вартісному вигляді за кожним із делегованих державою місцевому самоврядуванню повноважень у розрахунку на середньостатистичну адміністративно-територіальну одиницю;

12) супроводження у Верховній Раді України проекту Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» (реєстраційний номер 1223);

13) розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проекту постанови Кабінету Міністрів України щодо внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 9 березня 2006 р. № 268 «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів» щодо упорядкування системи організаційного та матеріального забезпечення працівників органів місцевого самоврядування.

З одного боку, деякі положення зазначеного розпорядження наразі вже є виконаними. Зокрема, йдеться про затвердження Урядом нового адміністративно-територіального устрою базового рівня (розпорядження щодо визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад по кожній області від 12 червня 2020 року). Ці правові акти встановили територіальну основу для забезпечення в Україні повсюдності юрисдикції органів місцевого самоврядування в межах території кожної з утворених спроможних територіальних громад. Варто згадати і про ухвалення ВРУ постанови № 3650 «Про утворення та ліквідацію районів» від 17 липня 2020 року, яка ліквідувала старий районний поділ України та зменшила кількість нових районів з 490 до 136, привівши у такий спосіб у відповідність до реальних по-

треб на місцевому рівні. Ухвалені нормативні акти засвідчують виконання пп. 2, 3, 7, 8 пункту 1 розпорядження.

З іншого боку, виконання деяких пунктів розпорядження не відповідає встановленим строкам та є критично затягнутим. Зокрема, йдеться про конституційні зміни щодо територіальної організації влади. Варто нагадати, що Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) був внесений Президентом П. Порошенком 1 липня 2015 року як невідкладний, передбачав запровадження інституту префектів замість місцевих державних адміністрацій та систему адміністративно-територіального устрою України у вигляді громад, районів та регіонів. Конституційний суд України визнав його таким, що відповідає вимогам ст. 157 і 158 Конституції України. 31 серпня 2015 року проект закону попередньо схвалили в першому читанні, але подальший розгляд законопроекту зупинило закріплення у ньому особливого статусу окремих районів Донецької та Луганської областей на виконання Мінських домовленостей. Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) вніс і чинний Президент України Володимир Зеленський 13.12.2019, проте 17.01.2020 проект закону було відкликано через необхідність доопрацювання.

Відсутність правової узгодженості між реалізацією реформи децентралізації, зміною адміністративно-територіального устрою та конституційними змінами щодо територіальної організації влади посилює правову невизначеність у регулюванні широкого кола питань, що стосуються функціонування об'єднаних територіальних громад, у тому числі, їхньої участі у господарських відносинах. Подальше існування інституту місцевих державних адміністрацій, старих районних рад та нових рад, обраних ОТГ, зумовлює дублювання повноважень, нераціональне використання коштів відповідних бюджетів на утримання апаратів МДА та районних рад, а подекуди - й конфліктні ситуації щодо вирішення питань місцевого значення.

У цьому зв'язку, на нашу думку, підлягає критичному осмисленню і зміні План заходів з реалізації нового етапу реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2019-2021 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 №77-р. Так, приміром, є недоцільною реалізація пп.2 п.2, який стосується розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проекту Закону України «Про місцеві державні адміністрації» (нова редакція). У цьому зв'язку має йтись про нормативний акт, що передбачатиме ліквідацію інституту місцевих державних адміністрацій, а назва закону, наведеного у пп.2 п.2 розпорядження протирічить загальній суті конституційних змін щодо децентралізації влади і подальшого запровадження інституту префектів.

1.2. Повноваження об'єднаних територіальних громад у сфері господарювання

Відповідно до статті 140 Конституції України та статті 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», місцеве самоврядування є гарантованим державою правом та реальною здатністю територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Згідно зі статтями 2 і 3 Господарського кодексу України наділені господарською компетенцією органи місцевого самоврядування, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності, можуть бути учасниками відносин у сфері господарювання. Йдеться про організаційно-господарські відносини, під якими розуміються відносини між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю, тобто діяльністю суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямованою на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Згідно зі статтею 8 ГК України органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання, а їхні рішення з фінансових питань, що виникають у процесі формування та контролю виконання бюджетів усіх рівнів, а також з адміністративних та інших відносин управління, крім організаційно-господарських, в яких орган місцевого самоврядування є суб'єктом, наділений господарською компетенцією, приймаються від імені цього органу і в межах його владних повноважень. При цьому, господарська компетенція органів місцевого самоврядування реалізується від імені відповідної комунальної установи, а безпосередня участь цих органів у господарській діяльності може здійснюватися лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України.

Тому, в контексті нашого дослідження, варто акцентувати на необхідності розмежування відповідно до статті 4 ГК України відносин у сфері господарювання з іншими видами правовідносин. Зокрема, з фінансовими відносинами за участі суб'єктів господарювання, що виникають у процесі формування та контролю виконання бюджетів усіх рівнів, з адміністративними та іншими відносинами управління за участі суб'єктів господарювання, в яких орган місцевого самоврядування не є суб'єктом, наділений господарською компетенцією, і безпосередньо не здійснює організаційно-господарських повноважень щодо суб'єкта господарювання.

Варто також зазначити, що відповідно до статті 23 Господарського кодексу України органи місцевого самоврядування здійснюють щодо суб'єктів господарювання свої власні (самоврядні) та окремі повноваження органів виконавчої влади (делеговані) виключно в межах, визначених Конституцією України, законодавством про місцеве самоврядування та іншими законами України, а у деяких випадках, передбачених законами, також на договірних засадах.

Відповідно до статті 8 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою, тобто з дня набрання чинності рішеннями всіх рад, що прийняли рішення про добровільне об'єднання територіальних громад, така об'єднана територіальна громада стає правонаступником всього майна, прав та обов'язків територіальних громад, що об'єдналися. У той же час, повноваження сільських, селищних, міських рад, сільських, селищних, міських голів, обраних територіальними громадами, що об'єдналися, завершуються.

Отже, завдяки визначеним законом відносинам правонаступництва сільські, селищні, міські ради, обрані об'єднаними територіальними громадами, затверджені цими радами виконавчі органи, набувають такі ж самі повноваження, які мали сільські, селищні, міські ради, виконавчі органи цих рад територіальних громад до об'єднання.

Більш того, на нашу думку, добровільне об'єднання територіальних громад з формуванням ними відповідних органів – рад і виконавчих комітетів – визначає як пріоритетне законодавче завдання щодо зміни системи органів місцевого самоврядування шляхом ліквідації районних рад. Таке завдання допоможе нівелювати дуалізм місцевого самоврядування, який наразі існує в Україні. Відповідно до частини 2 статті 10 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» районні ради досі визнаються органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, у межах повноважень, визначених Конституцією України, цим та іншими законами, а також повноважень, переданих їм сільськими, селищними, міськими радами. На наше переконання, в районах, де всі територіальні громади добровільно об'єдналися і створили відповідні органи, об'єктивна потреба в існуванні районних рад втрачається, а їх повноваження, визначені статтями 43 і 44 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» мають бути перерозподілені між органами об'єднаних територіальних громад і обласними радами з метою ефективного розв'язання питань місцевого значення і економії коштів місцевих бюджетів. Такий висновок ґрунтується на приписах частини 3 статті 4 Європейської хартії місцевого самоврядування, відповідно до якої публічні повноваження, як правило, здійснюються переважно тими органами публічної влади, які мають найтісніший контакт з громадянином. Наділяючи тими чи іншими повноваженнями інший орган, необхідно враховувати обсяг і характер завдання, а також вимоги досягнення ефективності та економії.

Отже, відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» повноваження органів місцевого самоврядування поділені на власні (самоврядні) та делеговані.

Під власними (самоврядними) повноваженнями органів місцевого самоврядування, у тому числі, об'єднаних територіальних громад, слід розуміти повноваження, здійснення яких пов'язане з вирішенням визначених Конституцією і законами України питань місцевого значення, тобто такі, які пов'язані передусім з життєдіяльністю територіальних громад (благоустрій, ЖКГ, будівництво, адміністративні послуги, тощо) відповідно до глави 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Варто акцентувати, що відповідно до статті 4 Європейської хартії місцевого самоврядування, ратифікованої законом України від 15.07.1997 року № 452/97-ВР, органи місцевого самоврядування мають повне право в межах закону вільно вирішувати будь-яке питання, яке не вилучене зі сфери їхньої компетенції і вирішення якого не доручене жодному іншому органу. Це, на нашу думку, актуалізує напрямок збільшення власних повноважень об'єднаних територіальних громад у майбутньому.

Делегованими повноваженнями відповідно до статті 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначаються повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад.

Слід зазначити, що згідно зі статтею 24 Господарського кодексу України управління господарською діяльністю у комунальному секторі економіки здійснюється через систему організаційно-господарських повноважень територіальних громад та сформованих ними органів місцевого самоврядування щодо суб'єктів господарювання, які належать до комунального

сектора економіки і здійснюють свою діяльність на основі права господарського відання або права оперативного управління. Суб'єктами господарювання, які утворюються компетентним органом місцевого самоврядування, у тому числі органом об'єднаної територіальної громади, в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини комунальної власності і входить до сфери його управління, відповідно до статті 78 ГКУ, є комунальні унітарні підприємства.

Власні та делеговані повноваження сільських, селищних, міських рад, обраних об'єднаними територіальними громадами, виконавчих органів, затверджених цими радами, що визначені Законом України «Про місцеве самоврядування», можуть бути реалізовані у сфері господарювання та систематизовані в Таблицях 1 і 2.

Таблиця 1. Повноваження рад ОТГ

Сфера	Повноваження сільської, селищної, міської ради, обраних громадами, що об'єдналися.
Власні повноваження – виключна компетенція відповідно до частини 1 статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування» повноваження сільської, селищної, міської ради.	<ol style="list-style-type: none"> 1) затвердження регламенту ради; 2) утворення і ліквідація постійних та інших комісій ради, затвердження та зміна їх складу, обрання голів комісій; 3) утворення виконавчого комітету ради, визначення його чисельності, затвердження персонального складу; внесення змін до складу виконавчого комітету та його розпуск; 4) обрання на посаду та звільнення з посади секретаря ради у порядку, передбаченому цим Законом; 5) затвердження за пропозицією сільського, селищного, міського голови структури виконавчих органів ради, загальної чисельності апарату ради та її виконавчих органів відповідно до типових штатів, затверджених Кабінетом Міністрів України, витрат на їх утримання; 6) утворення за поданням сільського, селищного, міського голови інших виконавчих органів ради; 7) затвердження плану роботи ради та заслуховування звіту про його виконання з урахуванням вимог статті 32 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»; 8) заснування аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації відповідної ради, призначення і звільнення їх керівників; 9) заслуховування звіту сільського, селищного, міського голови про діяльність виконавчих органів ради, у тому числі щорічного звіту про здійснення державної регуляторної політики виконавчими органами відповідної ради; 10) прийняття рішення про недовіру сільському, селищному, міському голові; 11) заслуховування звітів постійних комісій, керівників виконавчих органів ради та посадових осіб, яких вона призначає або затверджує; 12) заслуховування повідомлень депутатів про роботу в раді, виконання ними доручень ради; 13) розгляд запитів депутатів, прийняття рішень по запитах; 14) прийняття рішень щодо дострокового припинення повноважень депутата ради в порядку, встановленому законом; 15) скасування актів виконавчих органів ради, які не відповідають Конституції чи законам України, іншим актам законодавства, рішенням відповідної ради, прийнятим у межах її повноважень; 16) прийняття рішення щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови у випадках, передбачених цим Законом; 18) прийняття рішення про проведення місцевого референдуму; 19) прийняття відповідно до законодавства рішень щодо організації проведення референдумів та виборів органів державної влади, місцевого самоврядування та сільського, селищного, міського голови;

Сфера	Повноваження сільської, селищної, міської ради, обраних громадами, що об'єдналися.
	<p>20) прийняття рішень про наділення органів самоорганізації населення окремими власними повноваженнями органів місцевого самоврядування, а також про передачу коштів, матеріально-технічних та інших ресурсів, необхідних для їх здійснення;</p> <p>21) прийняття рішень про об'єднання в асоціації або вступ до асоціацій, інших форм добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування та про вихід з них;</p> <p>21-1) схвалення угод про об'єднання євро регіонального співробітництва, прийняття рішень про утворення об'єднання євро регіонального співробітництва, про приєднання до такого об'єднання або про вихід з нього, затвердження статуту об'єднання євро регіонального співробітництва та внесення до нього змін;</p> <p>21-2) прийняття рішень про вступ до європейського об'єднання територіального співробітництва та про вихід з такого об'єднання;</p> <p>22) затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, цільових програм з інших питань місцевого самоврядування;</p> <p>23) розгляд прогнозу місцевого бюджету, затвердження місцевого бюджету, внесення змін до нього; затвердження звіту про виконання відповідного бюджету;</p> <p>24) встановлення місцевих податків і зборів відповідно до Податкового кодексу України;</p> <p>25) утворення цільових фондів, затвердження положень про ці фонди;</p> <p>25-1) утворення місцевих фондів фінансової підтримки кінематографії, у тому числі програм грантової, конкурсної або позаконкурсної підтримки кінематографії, визначення умов та порядку використання цих фондів;</p> <p>26) прийняття рішень щодо здійснення місцевих запозичень;</p> <p>27) прийняття рішень щодо передачі коштів з відповідного місцевого бюджету;</p> <p>28) прийняття рішень щодо надання відповідно до чинного законодавства пільг по місцевих податках і зборах, а також земельному податку;</p> <p>29) встановлення для підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розміру частки прибутку, яка підлягає зарахуванню до місцевого бюджету;</p> <p>30) прийняття рішень щодо відчуження відповідно до закону комунального майна; затвердження місцевих програм приватизації, а також переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації; визначення доцільності, порядку та умов приватизації об'єктів права комунальної власності; вирішення питань про придбання в установленому законом порядку приватизованого майна, про включення до об'єктів комунальної власності майна, відчуженого у процесі приватизації, договір купівлі-продажу якого в установленому порядку розірвано або визнано недійсним, прийняття рішення про здійснення державно-приватного партнерства щодо об'єктів комунальної власності, у тому числі на умовах концесії, про створення, ліквідацію, реорганізацію та перепрофілювання підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідної територіальної громади. Реорганізація або ліквідація навчальних закладів комунальної форми власності здійснюється за рішенням місцевої ради;</p> <p>30-1) прийняття рішень про визначення критеріїв, відповідно до яких утворення наглядової ради є обов'язковим у комунальних унітарних підприємствах та у господарських товариствах, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать територіальній громаді; про затвердження порядку утворення наглядової ради, порядку призначення членів наглядової ради комунального унітарного підприємства; про визначення кола питань, що належать до виключної компетенції наглядової ради комунального унітарного підприємства; про встановлення вимог до незалежних членів наглядової ради комунальних унітарних підприємств і господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать територіальній громаді;</p>

Сфера	Повноваження сільської, селищної, міської ради, обраних громадами, що об'єдналися.
	<p>30-2) визначення критеріїв відбору незалежного аудитора та критеріїв віднесення комунальних унітарних підприємств і господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать територіальній громаді, до таких, фінансова звітність яких (у тому числі консолідована) підлягає обов'язковій перевірці незалежним аудитором, та затвердження порядку такої перевірки і порядку залучення незалежного аудитора;</p> <p>31) прийняття рішень про передачу іншим органам окремих повноважень щодо управління майном, яке належить до комунальної власності відповідної територіальної громади, визначення меж цих повноважень та умов їх здійснення;</p> <p>32) створення у разі необхідності органів і служб для забезпечення здійснення з іншими суб'єктами комунальної власності спільних проектів або спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій, визначення повноважень цих органів (служб);</p> <p>33) вирішення відповідно до законодавства питань про створення підприємствами комунальної власності спільних підприємств, у тому числі з іноземними інвестиціями;</p> <p>33-1) прийняття рішень щодо надання згоди на організацію співробітництва територіальних громад, суб'єктом якого є територіальна громада села, селища, міста, у формах, визначених статтею 4 Закону України «Про співробітництво територіальних громад», щодо схвалення проекту договору про співробітництво та інших рішень, пов'язаних із здійсненням відповідно до зазначеного Закону співробітництва територіальних громад;</p> <p>33-2) заслуховування звітів, пов'язаних із здійсненням відповідно до Закону України «Про співробітництво територіальних громад» співробітництва територіальних громад, суб'єктом якого є територіальна громада села, селища, міста;</p> <p>34) вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин;</p> <p>35) затвердження ставок земельного податку відповідно до Податкового кодексу України;</p> <p>{Пункт 35 частини першої статті 26 в редакції Закону № 2756-VI від 02.12.2010}</p> <p>36) вирішення відповідно до закону питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення, а також про скасування такого дозволу;</p> <p>37) прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів щодо оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками природи, історії або культури, які охороняються законом, прийняття рішень про оголошення в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами «сезону тиші» з обмеженням господарської діяльності та добуванням об'єктів тваринного світу;</p> <p>37-1) прийняття рішень про утворення кінокомісії, організацію територій та об'єктів як привабливих локацій для кінозйомок, а також ефективне використання потенціалу української сервісної індустрії в галузі кінематографії, формування бази даних відповідних об'єктів, визначення умов їх використання;</p> <p>38) надання відповідно до законодавства згоди на розміщення на території села, селища, міста нових об'єктів, у тому числі місць чи об'єктів для розміщення відходів, сфера екологічного впливу діяльності яких згідно з діючими нормативами включає відповідну територію;</p> <p>39-1) створення відповідно до закону за рахунок коштів місцевого бюджету установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення і звільнення керівників цих установ, залучення в установленому законом порядку фізичних чи юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги;</p>

Сфера	Повноваження сільської, селищної, міської ради, обраних громадами, що об'єдналися.
	<p>40) заслуховування інформації прокурорів та керівників органів Національної поліції про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території;</p> <p>41) прийняття рішень з питань адміністративно-територіального устрою в межах і порядку, визначених цим та іншими законами;</p> <p>42) затвердження в установленому порядку місцевих містобудівних програм, генеральних планів забудови відповідних населених пунктів, іншої містобудівної документації;</p> <p>43) затвердження договорів, укладених сільським, селищним, міським головою від імені ради, з питань, віднесених до її виключної компетенції;</p> <p>44) встановлення відповідно до законодавства правил з питань благоустрою території населеного пункту, забезпечення в ньому чистоти і порядку, торгівлі на ринках, додержання тиші в громадських місцях, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність;</p> <p>44-1) встановлення заборони продажу пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових суб'єктами господарювання (крім закладів ресторанного господарства) у визначений час доби в межах території відповідної адміністративно-територіальної одиниці;</p> <p>45) прийняття у межах, визначених законом, рішень з питань боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність;</p> <p>45-1) визначення територій, на яких можуть проводитися потенційно небезпечні заходи в умовах присутності цивільного населення за участю особового складу Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів в використанні озброєння і військової техніки;</p> <p>46) прийняття рішень, пов'язаних із створенням спеціальних вільних та інших зон, змінами в статусі цих зон, внесення до відповідних органів пропозицій з цих питань; надання згоди на створення таких зон за ініціативою Президента України або Кабінету Міністрів України;</p> <p>47) прийняття рішення про дострокове припинення повноважень органів територіальної самоорганізації населення у випадках, передбачених цим Законом;</p> <p>48) затвердження статуту територіальної громади;</p> <p>49) затвердження відповідно до закону Положення про зміст, опис та порядок використання символіки територіальної громади;</p> <p>50) прийняття рішень щодо виконання положень статей 7, 11, 12, 20, 24 Закону України «Про засади державної мовної політики»;</p> <p>51) надання згоди на передачу об'єктів з державної у комунальну власність та прийняття рішень про передачу об'єктів з комунальної у державну власність, а також щодо придбання об'єктів державної власності;</p> <p>52) створення відповідно до законодавства комунальної аварійно-рятувальної служби;</p> <p>53) затвердження відповідно до закону Положення про помічника-консультанта депутата ради та опису посвідчення помічника-консультанта депутата ради.</p> <p>54) вирішення питань у сфері поводження з небезпечними відходами відповідно до законодавства;</p> <p>55) визначення на конкурсних засадах юридичних осіб, які здійснюють у межах певної території збирання та перевезення побутових відходів спеціально обладнаними для цього транспортними засобами;</p> <p>56) визначення шляхів стимулювання користування електромобілями та іншими екологічними видами транспорту;</p> <p>56-1) затвердження вимог до облаштування майданчиків для паркування транспортних засобів з урахуванням норм, нормативів, стандартів у сфері благоустрою населених пунктів, державних будівельних норм, технічних умов, Правил дорожнього руху та інших нормативних документів;</p>

Сфера	Повноваження сільської, селищної, міської ради, обраних громадами, що об'єдналися.
	57) встановлення плати за доступ до об'єкта будівництва, транспорту, енергетики, кабельної каналізації електрозв'язку, будинкової розподільної мережі комунальної власності відповідно до Закону України «Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку телекомунікаційних мереж».
Додаткові повноваження міських рад (міст з районним поділом) Частина 2 статті 26 Закону	1) визначення обсягу і меж повноважень, які здійснюють районні у містах (у разі їх створення) ради та їх виконавчі органи в інтересах територіальних громад районів у містах; 2) встановлення нормативів централізації коштів від земельного податку на спеціальних бюджетних рахунках районів міста.
Додаткові повноваження рад, обраних об'єднаними територіальними громадами Частина 3 статті 26 Закону	1) утворення старостинських округів; 2) затвердження Положення про старосту; 3) прийняття рішення щодо дострокового припинення повноважень старости у випадках, передбачених цим Законом.

Таблиця 2. Повноваження виконавчих органів рад ОТГ

Сфера	Повноваження виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, територіальних громад, що об'єдналися
Соціально-економічний і культурний розвиток, планування та облік (стаття 27) (власні)	<p>1. Підготовка програм соціально-економічного та культурного розвитку сіл, селищ, міст, цільових програм з інших питань самоврядування, подання їх на затвердження ради, організація їх виконання; подання раді звітів про хід і результати виконання цих програм; подання до районних, обласних рад необхідних показників та внесення пропозицій до програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно районів і областей, а також до планів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих на відповідній території, з питань, пов'язаних із соціально-економічним та культурним розвитком території, задоволенням потреб населення; залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності до участі в комплексному соціально-економічному розвитку сіл, селищ, міст, координація цієї роботи на відповідній території; розміщення на договірних засадах замовлень на виробництво продукції, виконання робіт (послуг), необхідних для територіальної громади, на підприємствах, в установах та організаціях.</p> <p>2. Забезпечення збалансованого економічного та соціального розвитку відповідної території, ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів; забезпечення складання балансів фінансових, трудових ресурсів, грошових доходів і видатків, необхідних для управління соціально-економічним і культурним розвитком відповідної території, а також визначення потреби у місцевих будівельних матеріалах, паливі.</p> <p>3. Розгляд проектів планів підприємств і організацій, які належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, внесення до них зауважень і пропозицій, здійснення контролю за їх виконанням.</p> <p>4. Попередній розгляд планів використання природних ресурсів місцевого значення на відповідній території, пропозицій щодо розміщення, спеціалізації та розвитку підприємств і організацій незалежно від форм власності, внесення у разі потреби до відповідних органів виконавчої влади пропозицій з цих питань.</p> <p>5. Попередній розгляд планів використання природних ресурсів місцевого значення на відповідній території, пропозицій щодо розміщення, спеціалізації та розвитку підприємств і організацій незалежно від форм власності, внесення у разі потреби до відповідних органів виконавчої влади пропозицій з цих питань.</p> <p>6. Утворення цільових фондів соціальної допомоги інвалідам, визначення порядку і умов витрачання коштів цих фондів.</p>

Сфера	Повноваження виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, територіальних громад, що об'єдналися
Соціально-економічний і культурний розвиток, планування та облік (стаття 27) (делеговані)	<p>7. Участь у здійсненні державної регуляторної політики в межах та у спосіб, встановлені Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».</p> <p>8. Розгляд і узгодження планів підприємств, установ та організацій, що не належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, здійснення яких може викликати негативні соціальні, демографічні, екологічні та інші наслідки, підготовка до них висновків і внесення пропозицій до відповідних органів.</p> <p>9. Статистичний облік громадян, які постійно або тимчасово проживають на відповідній території.</p> <p>10. Організаційне забезпечення надання адміністративних послуг органів виконавчої влади через центри надання адміністративних послуг.</p>
Бюджет, фінанси і ціни (стаття 28) (власні)	<p>1. Складання проекту місцевого бюджету, подання його на затвердження відповідної ради, забезпечення виконання бюджету; щоквартальне подання раді письмових звітів про хід і результати виконання бюджету; підготовка і подання відповідно до районних, обласних рад необхідних фінансових показників і пропозицій щодо складання проектів районних і обласних бюджетів; здійснення в установленому порядку фінансування видатків з місцевого бюджету.</p> <p>2. Встановлення в порядку і межах, визначених законом, тарифів на побутові, комунальні (крім тарифів на теплову енергію, централізоване водопостачання та водовідведення, перероблення та захоронення побутових відходів, послуги з централізованого опалення, послуги з централізованого постачання холодної води, послуги з централізованого постачання гарячої води, послуги з водовідведення (з використанням внутрішньобудинкових систем), які встановлюються національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг), транспортні та інші послуги.</p> <p>3. Встановлення за узгодженим рішенням відповідних рад порядку використання коштів та іншого майна, що перебувають у спільній власності територіальних громад.</p> <p>4. Залучення на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих на відповідній території, та коштів населення, а також бюджетних коштів на будівництво, розширення, ремонт і утримання на пайових засадах об'єктів соціальної і виробничої інфраструктури та на заходи щодо охорони навколишнього природного середовища.</p> <p>5. Об'єднання на договірних засадах коштів відповідного місцевого бюджету та інших місцевих бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування комунальних підприємств, установ та організацій, вирішення інших питань, що стосуються спільних інтересів територіальних громад.</p> <p>6. Укладення з юридичними і фізичними особами договорів на справляння місцевих зборів, обов'язковість укладення яких встановлена законодавством.</p> <p>7. Підготовка та затвердження переліку спеціально відведених місць для паркування транспортних засобів.</p> <p>8. Підготовка та затвердження місцевого бюджету, внесення змін до нього; затвердження звіту про виконання відповідного бюджету.</p> <p>9. Встановлення місцевих податків і зборів; прийняття рішень щодо здійснення місцевих запозичень; прийняття рішень щодо передачі коштів з відповідного місцевого бюджету; прийняття рішень щодо надання відповідно до чинного законодавства пільг по місцевих податках і зборах, а також земельному податку.</p> <p>10. Встановлення для підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розміру частки прибутку, яка підлягає зарахуванню до місцевого бюджету.</p>
Бюджет, фінанси і ціни (стаття 28) (делеговані)	<p>11. Здійснення відповідно до закону контролю за дотриманням зобов'язань щодо платежів до місцевого бюджету на підприємствах і в організаціях незалежно від форм власності; здійснення відповідно до закону контролю за дотриманням цін і тарифів.</p> <p>12. Сприяння здійсненню інвестиційної діяльності на відповідній території.</p>

Сфера	Повноваження виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, територіальних громад, що об'єдналися
Управління комунальною власністю (стаття 29) (власні)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Управління в межах, визначених радою, майном, що належить до комунальної власності відповідних територіальних громад. 2. Встановлення порядку та здійснення контролю за використанням прибутків підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідних територіальних громад; заслуховування звітів про роботу керівників підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідних територіальних громад. 3. Підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо порядку та умов відчуження комунального майна, проектів місцевих програм приватизації та переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації; організація виконання цих програм; підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо визначення сфер господарської діяльності та переліку об'єктів, які можуть надаватися у концесію, подання раді письмових звітів про хід та результати відчуження комунального майна. 4. Підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо створення, ліквідацію, реорганізацію та перепрофілювання підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідної територіальної громади. 5. Прийняття рішень про визначення критеріїв, відповідно до яких утворення наглядової ради є обов'язковим у комунальних унітарних підприємствах та у господарських товариствах, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать територіальній громаді; про затвердження порядку утворення наглядової ради, порядку призначення членів наглядової ради комунального унітарного підприємства; про визначення кола питань, що належать до виключної компетенції наглядової ради комунального унітарного підприємства; про встановлення вимог до незалежних членів наглядової ради комунальних унітарних підприємств і господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать територіальній громаді; визначення критеріїв відбору незалежного аудитора та критеріїв віднесення комунальних унітарних підприємств і господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать територіальній громаді, до таких, фінансова звітність яких (у тому числі консолідована) підлягає обов'язковій перевірці незалежним аудитором, та затвердження порядку такої перевірки і порядку залучення незалежного аудитора. 6. Прийняття рішень про передачу іншим органам окремих повноважень щодо управління майном, яке належить до комунальної власності відповідної територіальної громади, визначення меж цих повноважень та умов їх здійснення. 7. Створення у разі необхідності органів і служб для забезпечення здійснення з іншими суб'єктами комунальної власності спільних проектів або спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій, визначення повноважень цих органів (служб).
Управління комунальною власністю (стаття 29) (делеговані)	<ol style="list-style-type: none"> 8. Погодження в установленому порядку кандидатур для призначення на посаду керівників підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, які перебувають у державній власності.
Житлово-комунальне господарство, побутове, торговельне обслуговування, громадське харчування, транспорт і зв'язок (стаття 30) (власні)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Управління об'єктами житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, транспорту і зв'язку, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, забезпечення їх належного утримання та ефективної експлуатації, необхідного рівня та якості послуг населенню. 2. Облік громадян, які відповідно до законодавства потребують поліпшення житлових умов; розподіл та надання відповідно до законодавства житла, що належить до комунальної власності; вирішення питань щодо використання нежилых приміщень, будинків і споруд, що належать до комунальної власності; сприяння розширенню житлового будівництва, подання громадянам, які мають потребу в житлі, допомоги в будівництві житла, в отриманні кредитів, у тому числі пільгових, та субсидій для будівництва чи придбання житла; подання допомоги власникам квартир (будинків) в їх обслуговуванні та ремонті; сприяння створенню об'єднань співвласників багатоквартирних будинків;

Сфера	Повноваження виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, територіальних громад, що об'єдналися
	<p>визначення розміру внесків за встановлення, обслуговування та заміну будинкових вузлів обліку споживачам комунальних послуг відповідної територіальної громади; призначення у випадках та в порядку, встановлених законом, управителя багатоквартирного будинку; встановлення нормативів (норм) споживання комунальних послуг.</p> <p>3. Прийняття рішень про організацію громадських вбиралень, стоянок та майданчиків для паркування автомобільного транспорту, здійснення контролю за їх діяльністю відповідно до закону; прийняття рішень про організацію громадських вбиралень, стоянок та майданчиків для паркування автомобільного транспорту, здійснення контролю за їх діяльністю відповідно до закону.</p> <p>4. Забезпечення соціально-культурних закладів, які належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, а також населення паливом, електроенергією, газом та іншими енергоносіями; вирішення питань водопостачання, відведення та очищення стічних вод; здійснення контролю за якістю питної води.</p> <p>5. Вирішення питань збирання, транспортування, утилізації та знешкодження побутових відходів, знешкодження та захоронення трупів тварин.</p> <p>6. Організація благоустрою населених пунктів, залучення на договірних засадах з цією метою коштів, трудових і матеріально-технічних ресурсів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також населення; здійснення контролю за станом благоустрою населених пунктів, організації озеленення, охорони зелених насаджень і водойм, створення місць відпочинку громадян.</p> <p>7. Прийняття рішень про розміщення, обладнання та функціонування майданчиків для паркування транспортних засобів та стоянок таксі на вулицях і дорогах населених пунктів, здійснення контролю за дотриманням визначених правилами паркування транспортних засобів вимог щодо розміщення, обладнання та функціонування майданчиків для паркування; впровадження в межах відповідного населеного пункту автоматизованої системи контролю оплати вартості послуг з паркування, затвердження технічних вимог та завдання до цієї системи.</p> <p>8. Організація місцевих ринків, ярмарків, сприяння розвитку всіх форм торгівлі; встановлення зручного для населення режиму роботи підприємств комунального господарства, торгівлі та громадського харчування, побутового обслуговування, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад.</p> <p>9. Затвердження маршрутів і графіків руху, правил користування міським пасажирським транспортом незалежно від форм власності, узгодження цих питань стосовно транзитного пасажирського транспорту у випадках, передбачених законодавством; прийняття рішення про впровадження автоматизованої системи обліку оплати проїзду в міському пасажирському транспорті незалежно від форм власності та визначення особи, уповноваженої здійснювати справляння плати за транспортні послуги в разі запровадження автоматизованої системи обліку оплати проїзду; встановлення порядку функціонування та вимог до автоматизованої системи обліку оплати проїзду в міському пасажирському транспорті незалежно від форм власності, а також видів, форм носіїв, порядку обігу та реєстрації проїзних документів.</p> <p>10. Забезпечення утримання в належному стані кладовищ, інших місць поховання та їх охорони.</p> <p>11. Залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій, що не належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, до участі в обслуговуванні населення засобами транспорту і зв'язку; організація недискримінаційного доступу операторів та провайдерів телекомунікації, уповноважених ними осіб до інфраструктури об'єктів будівництва, транспорту, енергетики, кабельної каналізації електрозв'язку, будинкової розподільної мережі комунальної власності на договірній основі з підприємствами, на балансі яких перебуває ця інфраструктура.</p> <p>12. Надання дозволу в порядку, встановленому законодавством, на розміщення реклами.</p> <p>13. Сприяння діяльності Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.</p>

Сфера	Повноваження виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, територіальних громад, що об'єдналися
	<p>14. Затвердження схем санітарного очищення населених пунктів та впровадження систем роздільного збирання побутових відходів; затвердження норм надання послуг з вивезення побутових відходів.</p> <p>15. Визначення одиниці виміру обсягу наданих послуг з поводження з побутовими відходами.</p>
Житлово-комунальне господарство, побутове, торговельне обслуговування, громадське харчування, транспорт і зв'язок (стаття 30) (делеговані)	<p>16. Здійснення заходів щодо розширення та вдосконалення мережі підприємств житлово-комунального господарства, торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування, розвитку транспорту і зв'язку.</p> <p>17. Здійснення відповідно до законодавства контролю за належною експлуатацією та організацією обслуговування населення підприємствами житлово-комунального господарства, торгівлі та громадського харчування, побутового обслуговування, транспорту, зв'язку, за технічним станом, використанням та утриманням інших об'єктів нерухомого майна усіх форм власності, за належними, безпечними і здоровими умовами праці на цих підприємствах і об'єктах; прийняття рішень про скасування даного ними дозволу на експлуатацію об'єктів у разі порушення нормативно-правових актів з охорони праці, екологічних, санітарних правил, інших вимог законодавства; встановлення за погодженням з власниками зручного для населення режиму роботи розташованих на відповідній території підприємств, установ та організацій сфери обслуговування незалежно від форм власності.</p> <p>18. Здійснення контролю за дотриманням законодавства щодо захисту прав споживачів.</p> <p>19. Облік відповідно до закону житлового фонду, здійснення контролю за його використанням; надання відповідно до закону громадянам, які потребують соціального захисту, безоплатного житла або за доступну для них плату; здійснення контролю за станом квартирної обліку та додержанням житлового законодавства на підприємствах, в установах та організаціях, розташованих на відповідній території, незалежно від форм власності; видача ордерів на заселення жилої площі в будинках державних та комунальних організацій; здійснення заходів щодо ведення в установленому порядку єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов.</p> <p>20. Облік нежилых приміщень на відповідній території незалежно від форм власності, внесення пропозицій їх власникам щодо використання таких приміщень для задоволення потреб територіальної громади; облік відповідно до закону об'єктів нерухомого майна незалежно від форм власності.</p> <p>21. Вирішення відповідно до законодавства питань, пов'язаних з наданням Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України службових жилих приміщень, житлової площі та інших об'єктів, житлово-комунальних послуг; здійснення контролю за їх використанням та наданням послуг.</p> <p>22. Здійснення контролю за дотриманням підприємствами комунальної власності вимог законодавства щодо забезпечення на договірній основі безперешкодного доступу операторів та провайдерів телекомунікації, уповноважених ними осіб до інфраструктури об'єктів будівництва, транспорту, енергетики, кабельної каналізації електрозв'язку, будинкової розподільної мережі, що перебуває у них на балансі, а також за правильністю обрахування плати за доступ. Виконавчим органам сільських, селищних, міських рад забороняється делегування цих повноважень з контролю суб'єктам господарювання.</p>
Будівництво (стаття 31) (власні)	<p>1. Організація за рахунок власних коштів і на пайових засадах будівництва, реконструкції і ремонту об'єктів комунального господарства та соціально-культурного призначення, жилих будинків, шляхів місцевого значення, а також капітального та поточного ремонту вулиць і доріг населених пунктів та інших доріг, які є складовими автомобільних доріг державного значення (як співфінансування на договірних засадах); виконання або делегування на конкурсній основі генеральній будівельній організації (підрядній організації) функцій замовника на будівництво, реконструкцію і ремонт житла, інших об'єктів соціальної та виробничої інфраструктури комунальної власності.</p>

Сфера	Повноваження виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, територіальних громад, що об'єдналися
	<p>2. Розгляд і внесення до відповідних органів виконавчої влади пропозицій до планів і програм будівництва та реконструкції об'єктів на відповідній території; - міська рада, селищна рада.</p> <p>3. Залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності до участі в розвитку потужностей будівельної індустрії і промисловості будівельних матеріалів, у створенні, розвитку та реконструкції об'єктів інженерного забезпечення і транспортного обслуговування.</p> <p>4. Визначення у встановленому законодавством порядку відповідно до рішень ради території, вибір, вилучення (викуп) і надання землі для містобудівних потреб, визначених містобудівною документацією; підготовка і подання на затвердження ради відповідних місцевих містобудівних програм, генеральних планів забудови населених пунктів, іншої містобудівної документації; встановлення на відповідній території режиму використання та забудови земель, на яких передбачена перспективна містобудівна діяльність; координація на відповідній території діяльності суб'єктів містобудування щодо комплексної забудови населених пунктів; надання відповідно до закону містобудівних умов і обмежень забудови земельних ділянок; проведення громадського обговорення містобудівної документації.</p> <p>5. Організація роботи, пов'язаної із завершенням будівництва багатоквартирних житлових будинків, що споруджувалися із залученням коштів фізичних осіб, у разі неспроможності забудовників продовжувати таке будівництво; 6. організація розвитку інфраструктури об'єктів будівництва, транспорту комунальної власності для розміщення технічних засобів телекомунікації з метою задоволення потреб населення у телекомунікаційних послугах.</p>
Будівництво (стаття 31) (делеговані)	<p>7. Надання (отримання, реєстрація) документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт, здійснення державного архітектурно-будівельного контролю та прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів у випадках та відповідно до вимог, встановлених Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності».</p> <p>8. Організація роботи, пов'язаної зі створенням і веденням містобудівного кадастру населених пунктів.</p> <p>9. Здійснення в установленому порядку державного контролю за дотриманням законодавства, затвердженої містобудівної документації при плануванні та забудові відповідних територій; зупинення у випадках, передбачених законом, будівництва, яке проводиться з порушенням містобудівної документації і проектів окремих об'єктів, а також може заподіяти шкоди навколишньому природному середовищу; здійснення контролю за забезпеченням надійності та безпечності будинків і споруд незалежно від форм власності в районах, що зазнають впливу небезпечних природних і техногенних явищ та процесів; вирішення відповідно до законодавства спорів з питань містобудування.</p> <p>10. Організація охорони, реставрації та використання пам'яток історії і культури, архітектури та містобудування, палацово-паркових, паркових і садібних комплексів, природних заповідників.</p> <p>11. Здійснення державного контролю за дотриманням договірних зобов'язань забудовниками, діяльність яких пов'язана із залученням коштів фізичних осіб у будівництво багатоквартирних житлових будинків.</p>
Освіта, охорона здоров'я, культура, фізкультура і спорт (стаття 32) (власні)	<p>1. Управління закладами освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, оздоровчими закладами, які належать територіальним громадам або передані їм, молодіжними підлітковими закладами за місцем проживання, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення; створення при загальноосвітніх навчальних закладах комунальної власності фонду загальнообов'язкового навчання за рахунок коштів місцевого бюджету, залучених з цією метою на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також коштів населення, інших джерел; контроль за використанням коштів цього фонду за призначенням;</p>

Сфера	Повноваження виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, територіальних громад, що об'єдналися
	<p>організація медичного обслуговування та харчування у закладах освіти, культури, фізкультури і спорту, оздоровчих закладах, які належать територіальним громадам або передані їм.</p> <p>2. Забезпечення здобуття повної загальної середньої, професійно-технічної освіти у державних і комунальних загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах, вищої освіти у комунальних вищих навчальних закладах, створення необхідних умов для виховання дітей, молоді, розвитку їх здібностей, трудового навчання, професійної орієнтації, продуктивної праці учнів, сприяння діяльності дошкільних та позашкільних навчально-виховних закладів, дитячих, молодіжних та науково-просвітницьких організацій.</p> <p>3. Забезпечення пільгового проїзду учнів, вихованців, студентів та педагогічних працівників до місця навчання і додому у порядку та розмірах, визначених органами місцевого самоврядування, за рахунок видатків відповідних місцевих бюджетів.</p> <p>4. Вирішення питань про надання професійним творчим працівникам на пільгових умовах у користування приміщень під майстерні, студії та лабораторії, необхідних для їх творчої діяльності.</p> <p>5. Створення умов для розвитку культури, сприяння відродженню осередків традиційної народної творчості, національно-культурних традицій населення, художніх промислів і ремесел; сприяння роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, асоціацій, інших громадських та неприбуткових організацій, які діють у сфері охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, роботи з молоддю; створення умов для занять фізичною культурою і спортом за місцем проживання населення та в місцях масового відпочинку.</p> <p>6. Підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо реорганізації або ліквідації навчальних закладів комунальної форми власності.</p>
Освіта, охорона здоров'я, культура, фізкультура і спорт (стаття 32) (делеговані)	<p>7. Забезпечення в межах наданих повноважень доступності і безоплатності освіти і медичного обслуговування на відповідній території, можливості отримання освіти державною мовою, а в межах території, на якій поширена регіональна мова, - цією регіональною мовою або мовою меншини; забезпечення відповідно до закону розвитку всіх видів освіти і медичного обслуговування, розвитку і вдосконалення мережі освітніх і лікувальних закладів усіх форм власності, фізичної культури і спорту, визначення потреби та формування замовлень на кадри для цих закладів, укладення договорів на підготовку спеціалістів, організація роботи щодо удосконалення кваліфікації кадрів, залучення роботодавців до надання місць для проходження виробничої практики учнями професійно-технічних навчальних закладів; внесення пропозицій до відповідних органів про ліцензування індивідуальної підприємницької діяльності у сфері охорони здоров'я.</p> <p>8. Забезпечення відповідно до законодавства пільгових категорій населення лікарськими засобами та виробами медичного призначення.</p> <p>9. Організація обліку дітей дошкільного та шкільного віку.</p> <p>10. Надання допомоги випускникам загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів державної або комунальної форми власності у працевлаштуванні.</p> <p>11. Забезпечення школярів із числа дітей-сиріт, дітей-інвалідів/інвалідів I-III групи, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей із сімей, які отримують допомогу відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», які навчаються в державних і комунальних навчальних закладах, безоплатними підручниками, створення умов для самоосвіти.</p> <p>12. Вирішення відповідно до законодавства питань про повне державне утримання дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, у школах-інтернатах, дитячих будинках, у тому числі сімейного типу, професійно-технічних навчальних закладах та утримання за рахунок держави осіб, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатися в масових навчальних закладах, у спеціальних навчальних закладах, про надання громадянам пільг на утримання дітей у школах-інтернатах, інтернатах при школах, а також щодо оплати харчування дітей у школах (групах з подовженим днем).</p>

Сфера	Повноваження виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, територіальних громад, що об'єдналися
	<p>13. Організація роботи щодо запобігання бездоглядності неповнолітніх.</p> <p>14. Вирішення питань про надання неповнолітнім, учням, студентам, пенсіонерам та інвалідам права на безкоштовне і пільгове користування об'єктами культури, фізкультури і спорту, а також визначення порядку компенсації цим закладам вартості послуг, наданих безкоштовно або на пільгових умовах.</p> <p>15. Забезпечення охорони пам'яток історії та культури, збереження та використання культурного надбання.</p>
Земельні відносини та охорона навколишнього природного середовища (стаття 33) (власні)	<p>1. Підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо встановлення ставки земельного податку, розмірів плати за користування природними ресурсами, вилучення (викупу), а також надання під забудову та для інших потреб земель, що перебувають у власності територіальних громад; визначення в установленому порядку розмірів відшкодувань підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності за забруднення довкілля та інші екологічні збитки; встановлення платежів за користування комунальними та санітарними мережами відповідних населених пунктів; справляння плати за землю.</p> <p>2. Підготовка і подання на затвердження ради проектів місцевих програм охорони довкілля, участь у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля.</p> <p>3. Підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів про оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками природи, історії або культури, які охороняються законом, підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо прийняття рішень про оголошення в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами «сезону тиші» з обмеженням господарської діяльності та добуванням об'єктів тваринного світу.</p> <p>4. Надання відповідно до законодавства згоди на розміщення на території села, селища, міста нових об'єктів, у тому числі місць чи об'єктів для розміщення відходів, сфера екологічного впливу діяльності яких згідно з діючими нормативами включає відповідну територію.</p>
Земельні відносини та охорона навколишнього природного середовища (стаття 33) (делеговані)	<p>5. Здійснення контролю за додержанням земельного та природоохоронного законодавства, використанням і охороною земель, природних ресурсів загальнодержавного та місцевого значення, відтворенням лісів; вирішення земельних спорів у порядку, встановленому законом.</p> <p>6. Погодження клопотань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів загальнодержавного значення</p> <p>7. Вжиття необхідних заходів щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій відповідно до закону, інформування про них населення, залучення в установленому законом порядку до цих робіт підприємств, установ та організацій, а також населення.</p> <p>8. Визначення території для розміщення відходів відповідно до законодавства; здійснення контролю за діяльністю суб'єктів підприємницької діяльності у сфері поводження з відходами; здійснення контролю за додержанням юридичними та фізичними особами вимог у сфері поводження з побутовими та виробничими відходами та розгляд справ про адміністративні правопорушення або передача їх матеріалів на розгляд інших державних органів у разі порушення законодавства про відходи.</p> <p>9. Підготовка висновків щодо надання або вилучення в установленому законом порядку земельних ділянок, що проводиться органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; організація і здійснення землеустрою, погодження проектів землеустрою; здійснення контролю за впровадженням заходів, передбачених документацією із землеустрою; надання відомостей з Державного земельного кадастру.</p>

Сфера	Повноваження виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, територіальних громад, що об'єдналися
	10. Створення та забезпечення функціонування місцевих екологічних автоматизованих інформаційно-аналітичних систем, які є складовою мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації.
Зовнішньо-економічна діяльність (стаття 36) (власні)	1. Укладення і забезпечення виконання у встановленому законодавством порядку договорів з іноземними партнерами на придбання та реалізацію продукції, виконання робіт і надання послуг. 2. Сприяння зовнішньоекономічним зв'язкам підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, незалежно від форм власності; сприяння у створенні на основі законодавства спільних з іноземними партнерами підприємств виробничої і соціальної інфраструктури та інших об'єктів; залучення іноземних інвестицій для створення робочих місць. 3. Вирішення відповідно до законодавства питань про створення підприємствами комунальної власності спільних підприємств, у тому числі з іноземними інвестиціями.
Зовнішньо-економічна діяльність (стаття 36) (делеговані)	4. Організація та контроль прикордонної і прибережної торгівлі. 5. Створення умов для належного функціонування органів доходів і зборів, сприяння їх діяльності. 6. Забезпечення на відповідній території в межах наданих повноважень реалізації міжнародних зобов'язань України.

З переліку зазначених повноважень органів ОТГ, що можуть бути реалізовані у сфері господарювання, особливу увагу привертає участь рад, сформованих ними виконавчими органами у здійсненні державної регуляторної політики в межах та у спосіб, встановлені Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». Відповідно до даного закону органи ОТГ визнані регуляторними та здійснюють регуляторну діяльність, тобто діяльність, спрямовану на підготовку, прийняття, відстеження результативності та перегляд регуляторних актів, тобто є за природою нормотворчістю. Регуляторним визнається нормативно-правовий акт, який або окремі положення якого спрямовані на правове регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання.

Особливостями правого регулювання регуляторної діяльності органів місцевого самоврядування, зокрема, є обов'язковість підготовки регуляторним органом аналізу регуляторного впливу (стаття 8 Закону) і оприлюднення проекту регуляторного акту з метою одержання зауважень й пропозицій з подальшим їх врахуванням або мотивованим відхиленням (стаття 9 Закону). Також варто згадати і про заборону на прийняття або схвалення органами місцевого самоврядування, а отже і органами ОТГ, регуляторних актів без аналізу регуляторного впливу та недотримання вимоги щодо оприлюднення проекту регуляторного акта (стаття 36 Закону).

При цьому, статтею 6 Закону передбачено право наукових установ брати участь у розробці проектів регуляторних актів, бути залученими регуляторними органами до підготовки аналізів регуляторного впливу, експертних висновків щодо регуляторного впливу та виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів, тощо. Зважаючи на це, на нашу думку, є перспективним та доречним для органів місцевого самоврядування Харківської області, зокрема, органів ОТГ, діяльність яких є предметом цього дослідження, залучення Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України (м. Харків) до співпраці в зазначеному напрямку з метою забезпечення доцільності, адекватності, прозорості та ефективності їх регуляторної діяльності.

У цьому зв'язку, варто зазначити, що й дотримання збалансованості, передбачуваності і прозорості регуляторної діяльності є вкрай важливим, адже, відповідно до статті 11 Господарського кодексу України суб'єкти господарювання, що здійснюють господарську діяльність в межах території ОТГ, мають враховувати у своїй діяльності показники прогнозних і програмних документів соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, розроблених і затверджених органами ОТГ, а суб'єктам господарювання, які не враховують суспільні інтереси, відображені в цих програмних документах, не можуть надаватися передбачені законом пільги та переваги у здійсненні господарської діяльності. Цій нормі кореспондує положення статті 5 Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України».

Такими програмними документами відповідно частини 5 статті 10, частини 2 статті 16 Закону України «Про засади державної регіональної політики» є Стратегії розвитку міст, селищ і сіл, у яких викладається стратегічне бачення розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці, що може визначати перспективу соціально-економічного та інноваційного розвитку територіальних громад, що об'єдналися, в довгостроковому періоді з урахуванням його унікальних особливостей.

Зазначимо, що механізм розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів, зокрема на засадах смарт-спеціалізації, врегульовано Порядком розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. №932. Проте аналіз цього акту свідчить, що ним не врегульовано Порядок стратегій розвитку сіл, селищ, міст.

Так, згідно з п. 9 цього Порядку у проекті регіональної стратегії зазначаються:

тенденції та основні проблеми соціально-економічного розвитку регіону, що включають результати SWOT-аналізу регіонального розвитку та оцінки його природно-ресурсного, виробничого, трудового, наукового, фінансового та інноваційного потенціалу, визначені на засадах смарт-спеціалізації, зовнішні тенденції інноваційного розвитку, що впливатимуть на розвиток регіону;

стратегічні цілі, пріоритети розвитку регіону, зокрема ті, що визначені на засадах смарт-спеціалізації, відповідно до стратегічного бачення розвитку регіону;

оперативні цілі для забезпечення досягнення стратегічних цілей;

основні завдання, етапи та механізми їх реалізації;

система моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональної стратегії, що передбачає кількісні та якісні індикатори досягнення цілей, визначених регіональною стратегією, прогноз економічного розвитку регіону на період реалізації стратегії¹.

З приводу відміченого необхідно погодитися, що завданнями для ефективного контролю за використанням коштів ОТГ є: вдосконалення планових та стратегічних документів, місцевих програм; вдосконалення кореляції між цілями, які закладаються в планових документах та напрямками видатків місцевого бюджету.

¹ Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів: постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. №932. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-%D0%BF#Text>.

Оскільки, системне регулювання фінансово-економічною діяльністю ОТГ досягається не тільки засобами контролю, обов'язковим є удосконалення усіх елементів управління фінансово-економічною діяльністю ОТГ. На цьому шляху напрямами удосконалення управління та законодавчого закріплення є :

- 1) Підвищення ефективності адміністративного управління;
- 2) Підвищення прозорості влади та посилення участі населення в управлінні громадою;
- 3) Удосконалення фінансового управління та підвищення фінансової спроможності;
- 4) Адміністрування податкових і неподаткових надходжень;
- 5) Оптимізація видатків бюджетів;
- 6) Врегулювання закупівельної діяльності;
- 7) Поглиблення роботи з управління активами громади, зокрема щодо проведення інвентаризації земельних ресурсів та комунального майна;
- 8) Оновлення нормативно-грошової оцінки¹.

Аналіз Стратегій розвитку Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади², Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади³, Малоданилівської об'єднаної територіальної громади Дергачівського району⁴, Плану соціально-економічного розвитку Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади⁵ свідчить про те, що у всіх громадах встановлено однією із стратегічних цілей економічний розвиток громади, що відповідає стратегічним та операційним цілям Стратегії розвитку Харківської області на 2021–2027 роки⁶. Крім того, операційною ціллю в межах економічного розвитку громад визначені підтримка і розвиток підприємництва у різних формах.

У Стратегії Малоданилівської об'єднаної територіальної громади Дергачівського району в межах стратегічної цілі економічного зростання потенціалу громади виокремлено операційну ціль – створення умов для залучення інвестицій та розвитку підприємництва, якою планується реалізувати такі задачі: створення системи земельного адміністрування, розвиток інфраструктури підтримки підприємництва, формування позитивного інвестиційного іміджу громади⁷.

У Плані соціально-економічного розвитку Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади в межах зазначеної стратегічної цілі виокремлена операційна ціль: створення умов для пріоритетного розвитку малого та середнього підприємництва, що передбачає реалізацію таких завдань⁸:

- 1) розвиток інфраструктури підтримки підприємництва,

¹ Кульчицька Н., Дерманська Л., Яковець Т. Оцінка ефективності фінансової діяльності ОТГ в умовах децентралізації. *Світ фінансів*. 2019. № 4 (61). С. 122.

² Стратегія розвитку Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади до 2027 року. URL: <https://drive.google.com/file/d/1qzmbZfhP-7PPAb3KXsC5lqh6NpukZm3-/view>.

³ Стратегія розвитку Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади на 2018-2025 роки. URL: http://vodolaga-gromada.gov.ua/files/docs/2018/2644_STRATEGIYa_ROZVITKU_20182025.pdf/.

⁴ Стратегія розвитку Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади на період до 2025 року. URL: <https://www.mdanilovkasovet.gov.ua/dokumenty/nsh-dokumenty.html>.

⁵ План соціально-економічного розвитку Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади Чугуївського району Харківської області до 2020 року. URL: <https://drive.google.com/file/d/1YuCJCbYByinu43p-Px2TDuu0m870xoWG/view>.

⁶ Стратегія розвитку Харківської області на 2021-2027 роки. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/1026/102538/files/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>.

⁷ Стратегія розвитку Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади на період до 2025 року. С. 52. URL: <https://www.mdanilovkasovet.gov.ua/dokumenty/nsh-dokumenty.html>.

⁸ План соціально-економічного розвитку Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади Чугуївського району Харківської області до 2020 року. С. 46. URL: <https://drive.google.com/file/d/1YuCJCbYByinu43p-Px2TDuu0m870xoWG/view>.

- 2) створення, розвиток та просування місцевих брендів,
- 3) створення логістичної системи та інфраструктури обслуговування сільськогосподарських підприємств,
- 4) розробка проєктів та проведення реконструкції доріг місцевого значення з твердим покриттям,
- 5) створення реєстру вільних земельних ділянок та об'єктів нерухомості привабливих для інвесторів та підприємців.

У Стратегії розвитку Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади до 2027 року також в межах стратегічної цілі економічного зростання громади зазначено операційну ціль – підтримка розвитку бізнесу в громаді. Для реалізації зазначеної цілі передбачається виконання наступних завдань:

- 1) покращення доступу до інформації про можливості розвитку, активізація діалогу бізнесу та місцевої влади,
- 2) підвищення ефективності управління інвестиційними об'єктами громади,
- 3) підвищення впізнаваності громади у зовнішньому середовищі,
- 4) активізація та мікро-фінансова підтримка у започаткуванні бізнесу в громаді,
- 5) підтримка економічної активності у с/г секторі, передусім, у нетрадиційних видах виробництва¹.

У Стратегії розвитку Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади на 2018–2025 роки оперативними цілями визначені: створення умов для розвитку бізнес-середовища, підвищення інвестиційної привабливості громади, розвиток агропідприємництва та підвищення доходів сільських домогосподарств, підвищення енергетичної ефективності, популяризація енергозбереження, створення та розвиток туристичних об'єктів, продуктів та мереж².

Зазначимо, що у Стратегії розвитку Харківської області на 2021–2027 роки в межах стратегічної цілі «Побудова конкурентоспроможної та смарт-спеціалізованої просторової економіки з високою доданою вартістю» визначено, в тому числі, оперативну ціль – підтримка розвитку малого та середнього бізнесу, до завдань якої віднесені³:

- 1) сприяння інтернаціоналізації діяльності малих і середніх підприємств у напрямках смарт-спеціалізації економіки,
- 2) розширення інфраструктури підтримки малого та середнього бізнесу,
- 3) забезпечення доступу суб'єктів малого та середнього підприємства до фінансових, трудових і земельних ресурсів,
- 4) удосконалення системи підготовки фахівців малого та середнього бізнесу,
- 5) ресурсно-інформаційна підтримка розвитку малого та середнього підприємництва,
- 6) поліпшення бізнес-клімату та спрощення дозвільних процедур,
- 7) залучення малого та середнього бізнесу в регіональні смарт-спеціалізовані кластерні структури.

¹ Стратегія розвитку Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади до 2027 року. С. 39. URL: <https://drive.google.com/file/d/1qzmbZfhp-7PPAb3KXsC5lqh6NpukZm3-/view>.

² Стратегія розвитку Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади на 2018–2025 роки. С. 73. URL: http://vodolaga-gromada.gov.ua/files/docs/2018/2644_STRATEGIYA_ROZVITKU_20182025.pdf.

³ Стратегія розвитку Харківської області на 2021–2027 роки. С. 101–102. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/1026/102538/files/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>.

Доречно виокремити, що окремі положення наведених стратегій співпадають з науковими висновками. Так, відмічаються деякі недоліки організації підтримки підприємництва:

- «відсутність інструментів фінансової підтримки підприємців і складність доступу до коштів для розвитку бізнесу;
- недостатність інформаційної підтримки підприємців;
- відсутність зведеної інформації по земельних ділянках і приміщеннях, які можна використовувати для ведення підприємницької діяльності;
- незадовільний стан інженерно-технічних мереж;
- недостатній рівень туристичної промоції громади;
- нерозвиненість транспортної інфраструктури : низька якість доріг і відсутність залізниць;
- відсутність у громад структурних підрозділів, які займаються підтримкою бізнесу;
- відсутність стратегії розвитку підприємництва»¹.

Разом з тим, можуть бути розставленими такі заходи для усунення відмічених недоліків: «розроблення дорожньої карти розвитку підприємництва; формування фондів підтримки малого та середнього підприємництва; організація конкурсу бізнес-пропозицій; розміщення інформації про грантові проекти та умови участі на сайтах територіальних громад; проведення тренінгів щодо відкриття власної справи; написання грантових заявок щодо залучення громадських організацій, центрів зайнятості, закладів вищої освіти»².

Також, зважаючи на викладене, варто зазначити, що аналіз Закону України «Про засади державної регіональної політики» свідчить про те, що Стратегії розвитку сіл, селищ і міст не є нормативними документами, що визначають державну регіональну політику (стаття 7 Закону), що, на нашу думку, не відповідає пріоритетам державної регіональної політики (стаття 6 Закону). У цьому законі лише визначено, що стратегії розвитку міст, селищ та сіл мають враховуватися в процесі розроблення регіональних стратегій розвитку (ч. 5 статті 10 Закону). Визначення, порядок розроблення і прийняття Стратегій розвитку міст, селищ та сіл територіальних громад, що об'єдналися, не охоплюється правовим регулюванням розробки прогнозних та програмних документів економічного і соціального розвитку областей, районів та міст - прогнозами економічного і соціального розвитку на середньостроковий період (5 років) і програмами економічного і соціального розвитку на короткостроковий період (1 рік), які передбачені статтями 9, 10, 11 Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України».

Така нормативна поверховість, на нашу думку, потребує мінімального законодавчого удосконалення шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про засади державної регіональної політики», Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» та Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів.

На нашу думку, у систему стратегічного планування розвитку територіальних громад, що об'єдналися, у тому числі, громад, діяльність яких є предметом нашого дослідження, вбачається

¹ Шебанин, В. С., Кормишкін, Ю. А. Роль підприємництва у формуванні територіальних громад. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2017. Вип. 4. С. 8-9. URL: file:///C:/Users/Dir/Downloads/vanp_2017_4_3.pdf.

² Там само, С. 10.

доречним на законодавчому рівні запровадження смарт-спеціалізації, яка є новітнім інноваційним підходом та законодавчо визначена як «підхід, що передбачає аргументоване визначення суб'єктами регіонального розвитку в рамках регіональної стратегії окремих стратегічних цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал з урахуванням конкурентних переваг регіону та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні»¹.

Ключова роль смарт-спеціалізації – збільшення спроможності громад, трансформація регіональної економіки, боротьба з «консервацією» традиційних галузей у регіонах. Смарт-спеціалізація, або смарт-децентралізація, – це абсолютно новий інструмент реалізації регіональної політики².

Слід погодитись, що основним обґрунтуванням концепції смарт-спеціалізації є те, що, сконцентрувавшись на ресурсах знань та пов'язуючи їх з обмеженою кількістю пріоритетних економічних заходів, країни та регіони можуть стати і залишатися конкурентоспроможними у глобальній економіці³.

Зважаючи на вищевказане, застосування сучасної методології смарт-спеціалізацій в Україні повинно сприяти ефективності управління інноваційними процесами у регіонах, розвитку інновацій в певних галузях економіки, зростанню рівня інноваційної й інвестиційної активності та інвестиційної привабливості не лише регіонів, а й територій громад, що об'єдналися.

В цілому ж, на нашу думку, органи ОТГ вже мають правові можливості через дотримання встановлених законом нормотворчих процедур та залучення відповідних фахівців забезпечувати ефективну реалізацію власних та делегованих повноважень у сфері господарювання та корегування прийнятих Стратегій задля дотримання такої нормативної якості, яка б відповідала встановленим Законом України «Про засади державної регуляторної політики» принципам державної регуляторної діяльності та забезпечувала виконання їх програмних положень всіма суб'єктами господарювання, що здійснюють господарську діяльність на відповідній території.

1.3. SWOT-аналіз здійснення господарської діяльності об'єднаними територіальними громадами: правовий аспект

З використанням даних щодо SWOT-аналізів регіонального розвитку, які є необхідною частиною стратегії розвитку Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади, Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади, Малоданилівської об'єднаної територіальної громади Дергачівського району, Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади, та з врахуванням даних SWOT-аналізу Харьковської області, пропонуємо у цьому розділі загальний SWOT-аналіз здійснення господарської діяльності об'єднаними територіальними громадами: правовий аспект. Аналіз представлено у таблиці нижче.

¹ Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 932. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-%D0%BF>.

² Смарт-розвиток економіки: концепти та інструментарій: монографія. В. Б. Родченко, І. Ю. Матюшенко, О. О. Навроцький та ін. за заг. ред. В. Б. Родченка. Харків: Право. 2019. 256 с. С. 102.

³ Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS 3). Regional Policy. May 2012. 116 с. С. 11.

Таблиця 2. Матриця загального SWOT аналізу організації господарської діяльності об'єднаних територіальних громад (Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади, Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади, Малоданилівської об'єднаної територіальної громади Дергачівського району, Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади): правовий аспект

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Наявність підприємств промислового сектору. 2. Наявність природно-ресурсного потенціалу. 3. Розвинуте транспортне сполучення з обласними та районними центрами. 4. Високий туристичний потенціал різних видів туризму: екотуризм, історичний, релігійний туризм та інше. 5. Високий рівень людського капіталу. 6. Наявність освітніх та наукових установ. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Низький рівень підтримки МСП. 2. Недостатній рівень, в тому числі, зношеність матеріально-технічної бази комунальних служб та об'єктів. 3. Недостатнє транспортне сполучення громади.
Можливості розвитку	Загрози (ризики) розвитку
<ol style="list-style-type: none"> 1. Створення інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва; 2. Розробити та затвердити програми відносно розвитку малого та середнього підприємництва в ОТГ; 3. Застосування кластерного підходу до розвитку ОТГ: сприяти розвитку та диверсифікації бізнесу та формувати кластери; 4. Утворення комунальних підприємств для забезпечення господарської діяльності та надання належного рівня комунальних послуг мешканцям ОТГ; 5. Прийняття рішень щодо оптимізації мережі та покращення інфраструктурної складової громади; 6. Формування програм розвитку туристичної інфраструктури; 7. Стимулювання розвитку диверсифікованого сільського господарства. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дефіцит фінансування за рахунок державного бюджету та надходжень у бюджет ОТГ; 2. Зниження інвестиційної привабливості громади і відтік інвесторів; 3. Корупція, що спричиняє неефективне та непрозоре використання бюджетних коштів; 4. Слабка матеріально-технічна база наукових, дослідних та навчальних установ; 5. Загроза санітарно-епідеміологічної і техногенної катастроф; 6. Нова хвиля світової кризи; 7. Суттєве падіння цін на світових ринках сільгосппродукції; 8. Зміна клімату та глобальне потепління.

Висновок за результатами проведення загального SWOT-аналізу

Проблема належного виконання територіальною громадою своїх функцій безпосередньо пов'язана з питаннями наповнення бюджету ОТГ, формування фінансових ресурсів, достатніх для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку відповідних територій. В цьому аспекті виникає нагальне питання щодо умов здійснення господарської діяльності в межах об'єднаних територіальних громад. Тому, враховуючи загальні слабкі та сильні сторони, виявлені при аналізі відповідних офіційних даних, необхідне формування ключових пропозицій, при реалізації яких можливе максимальне досягнення позитивної динаміки щодо провадження господарської діяльності на території громад. В нашому випадку, враховуючи загальний потенціал до розвитку (сильні сторони) територій громад, основні пропозиції, відповідно, запропоновані за наступними напрямками: розвиток інфраструктурної складової (в тому числі комунальної, туристичної), малого і середнього підприємництва, інноваційний розвиток (кластерізація); розвиток окремих сфер господарського комплексу.

Всі надані пропозиції є визначальними для посилення правоспроможності та функціонування проаналізованих об'єднаних територіальних громад, реалізація яких здатна забезпечити прогресивний розвиток об'єднаних територіальних громад з якісною інфраструктурою та додаткові умови щодо інноваційного розвитку.

Також надані пропозиції конкретизовані в даному дослідженні (розділи 2, 3, 4, 5) в науково-правовому аспекті зі застосуванням диференційованого підходу до кожної об'єднаної територіальної громади, функціонування яких є об'єктом дослідження та аналізу.

1.4. Погляди науковців в сфері економіки та державного управління щодо проблем організації господарської діяльності ОТГ

Проблеми організації функціонування ОТГ розглядаються не один рік, як до їх створення так і після початку їх діяльності.

Крім того, дослідники різних галузей науки визначають за пріоритети не схожі напрямки для державних завдань та функцій, які в більшому ступені відрізняються на підставі предмета вивчення відповідної науки або місця в процесі місцевого адміністрування. Тому ми виокремимо деякі групи поглядів науковців.

Стратегічне планування ОТГ.

З точки зору стратегічного планування ОТГ науковці відводять ключову роль у побудові ефективного механізму управління портфелем проектів об'єднаної територіальної громади проектним офісом, що може мати різну структуру залежно від наявності людських ресурсів і їх компетенції. Проектний офіс може функціонувати у форматі робочої групи, складеної з фахівців виконавчого комітету ради, депутатів, представників місцевого бізнесу та громадськості в приблизно рівному співвідношенні. Але розроблення стратегій сталого розвитку об'єднаних територіальних громад на основі застосування сучасних методів проектного менеджменту потребує належної методичної підтримки¹.

Одночасно, при розгляді заходів щодо покращення фінансової спроможності територій для здійснення місцевими органами влади повноважень, виділяють такі основні завдання децентралізації на середньострокову перспективу:

- завершення формування спроможності територіальних громад на всій території країни ;
- посилення інституційної та ресурсної спроможності громад;
- запровадження стратегічного планування розвитку ОТГ;
- розбудова інфраструктури громад;
- підвищення якості надання всього спектру публічних послуг населенню².

Як відмічається, процеси управління стратегічним розвитком ОТГ не закінчуються із затвердженням стратегії, на якій основними є процеси управління проектами, а саме управління вартістю, часом, змістом, інтеграцією, ризиками, тощо³.

Розгляд безпосередньо завдань ОТГ по окремим сферам діяльності потребує чіткого розуміння системи управління ОТГ з питань реалізації їх стратегій розвитку. З цього питання на-

¹ Костюкевич Р. М., Мандзюк О. М. Проектне управління в системі стратегічного планування об'єднаних територіальних громад. *Управління розвитком складних систем*. 2016. № 26. С. 80.

² Сторонянська І. З., Патицька Х. О. Проблеми та напрями оптимізації процесу формування ОТГ: за результатами першого етапу адміністративно-фінансової децентралізації. *Регіональна економіка*. 2017. №4. С. 12.

³ Там само, С. 60.

уковці відмічають, що повинна існувати багаторівнева система персональної відповідальності за реалізацію стратегічних пріоритетів, задля того у своїх наукових працях пропонують сформувати окремий уповноважений орган – Комітет з управління реалізацією стратегії¹.

Реалізації стратегій розвитку ОТГ.

З метою успішної діяльності ОТГ перед нами ставиться ряд важливих та невідкладних завдань на підставі теоретичних досліджень. Так, в сфері ідентифікації певних ОТГ серед інших комплексних аналітичних процедур пропонується: запровадження моніторингу стратегій розвитку ОТГ, побудування карти позиціонування ОТГ, використання принципу міхімін, картографічний інструмент визначення позицій ОТГ².

Власні повноваження громади – повноваження, здійснення яких пов'язане з вирішенням питань місцевого значення, наданням послуг населенню (благоустрій, ЖКГ, будівництво, адміністративні послуги, тощо). Органи місцевого самоврядування наділені повною свободою дій для виконання цих повноважень і несуть за них відповідальність перед жителями та державою. Делеговані повноваження – окремі повноваження держави (освіта, медицина, соціальний захист, культура), право виконання яких передано органам місцевого самоврядування. За державою залишається право контролювати стан і наслідки виконання цих повноважень, а також обов'язок їх фінансування через окремі субвенції, закріплення податків³.

Реалізація власних та делегованих повноважень потребує чіткої постановки мети функціонування ОТГ, визначення завдань в системі напрямів пріоритетів. З точки зору нашого дослідження слід погодитися, що у логічній послідовності «наука-виробництво-збут-фінанси» найбільш ефективно може реалізуватися господарська компетенція ОТГ. Тому управління ОТГ може включати організацію науково-технічного розвитку виробництва, оновлення асортименту, номенклатури кінцевої продукції на підприємствах-учасниках ОТГ, удосконалення технологічного процесу, збут продукції та послуг у всіх підрозділах ОТГ, управління фінансами ОТГ та інші питання⁴.

Зазначена думка є неоднозначною хоча б тому, що органами управління ОТГ є ради та виконавчі органи, які за законом України «Про місцеве самоврядування» не можуть здійснювати організацію розвитку виробництва, оновлення асортименту, тощо, оскільки це є безпосередньою господарською діяльністю. До цього ж, вживання терміну «підприємства-учасники ОТГ» є некоректним, адже не ґрунтується на чинному законі «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та положеннях Господарського кодексу України.

Заходи та засоби реалізації стратегій ОТГ.

Перелічені Х.Б. Джуриком проблеми розвитку ОТГ дозволяють сформулювати спеціальні механізми розвитку в певних ОТГ. Перелічені стратегічні напрями повинні передбачати окремі спеціальні заходи з їх реалізації. І саме з питань нашого дослідження доречними серед інших будуть такі завдання нижчого рівня:

¹ Чикаренко І. А., Чикаренко О. О., Ушакова А. С. Досвід стратегічного управління розвитком об'єднаних територіальних громад. *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6. №10. С. 54–61.

² Устименко В. А., Заблудська І. В., Бурбело С. О., Заблудська Д. В., Саєнко П. О. Ідентифікація та позиціонування об'єднаних територіальних громад: методичний інструментарій. *Економіка та право*. 2019. N 1. С. 48. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2019.01.044>.

³ Децентралізація в Україні. Глосарій. URL: <https://decentralization.gov.ua/glossary>.

⁴ Джурик Х. Б. Формування раціональної організаційно-економічної структури управління ОТГ. *Економіка та держава*. 2019. № 8. С. 82.

1) підготовка та здійснення заходів у галузі організації економіки та управління повинні бути скеровані на раціональне та ефективне виконання завдань, які встановлені суб'єктами;

2) необхідність розробки та впровадження узгоджених заходів організації процесу відтворення на всіх його стадіях, включаючи забезпечення необхідних пропорцій, створення організаційно-господарських та організаційно-виробничих одиниць;

3) всі організаційні рішення суб'єктів повинні правильно відтворювати специфіку всіх процесів та органічно поєднуватися з організацією всієї ОТГ;

4) раціональна організація всіх стадій процесу відтворення та управління ними, а також коопераційних зв'язків всередині ОТГ з метою чіткого виконання завдань та прискорення всього виробничого циклу;

5) відбір, перевірка та постійне підвищення професійної кваліфікації керівників з метою формування стабільних, ефективних управлінських колективів у системі ОТГ¹.

Правильно відмічається, що сукупність всіх умов для соціально-економічного розвитку ОТГ трансформується у основні категорії від яких залежить забезпечення функціонування їх спроможності. Фактично від реалізації галузевих та міжгалузевих напрямків: демографічний, кадровий, економічний, фінансовий та соціальний².

Формування правоспроможності ОТГ.

Оскільки, сукупно перелічені питання виходять за межі нашого дослідження, ми зупиняємося на завданнях шляхом вирішення фінансово-економічного забезпечення розвитку ОТГ. З цього питання правильно відмічені заходи інвестиційного та господарсько-фінансового характеру А. О. Дегтярем та Р. Г. Соболев :

– створення сприятливих умов для ведення бізнесу та інвестування капіталу в економіку ОТГ;

– залучення всіх можливих в межах чинного нормативно-правового забезпечення механізмів та інструментів сприяння процесу інвестування на прозорих та цивілізованих засадах;

– забезпечення та надання належної інформації потенційним інвесторам всіма доступними засобами;

– задіяння інноваційних технік та технологій в усіх галузях економіки територіальних громад регіону (насамперед у сільськогосподарському виробництві, промисловості, сфері послуг);

– реалізація проектів, пов'язаних із розвитком туристичної та рекреаційної сфери;

– розвиток переробної галузі в агропромисловому комплексі;

– раціональне та ефективне використання невідновлюваних ресурсів, насамперед корисних копалин та мінеральних вод;

– розбудова комунікаційно-інфраструктурних складових, зокрема доріг, інших транспортних комунікацій, систем зв'язку тощо;

– визначення пріоритетних напрямів залучення іноземних і вітчизняних інвестицій шляхом проведення всебічного аналізу соціально-економічного стану та інвестиційного потенціалу території;

– участь у розробленні та сприяння реалізації інвестиційних проектів, які мають пріоритетне значення для громади;

¹ Джурик Х. Б. Формування раціональної організаційно-економічної структури управління ОТГ. *Економіка та держава*. 2019. № 8. С. 85.

² Мовчанюк А. В. Особливості функціонування спроможної територіальної громади в умовах децентралізації влади. *Modern Economics*. 2019. № 13. С. 174–179.

– надання допомоги суб'єктам підприємницької діяльності в розробленні інвестиційних проектів та пошуку інвесторів для їх реалізації¹.

Але наше дослідження ставить за мету аналіз спроможності ОТГ щодо підвищення економічного потенціалу та організації ведення господарської діяльності на територіях ОТГ. Тому фактично ми звужуємо завдання та методи до підвищення фінансово-економічного потенціалу. І, як правильно відмічено, фінансово економічний потенціал досліджується на основі достатності фінансових ресурсів, бюджетів ОТГ, ефективності їх використання².

Відмічається, що значна кількість ОТГ стикається з проблемами формування бюджету та ефективного розподілу його коштів для виконання основних завдань ОТГ. Як правильно визначається О. Е. Нездойминогою³, який акцентує увагу на позитивних рисах, об'єднання громад для господарського управління їх фінансами надає змогу :

- зростання спроможності місцевого самоврядування через збільшення можливостей залучення фахівців;
- зменшення адміністративного персоналу;
- підвищення конкуренції;
- пріоритет надання суспільних послуг⁴.

Разом з тим, проблемами ОТГ залишаються наявність міжбюджетних відносин з державним бюджетом, як одна з перших особливостей. Іншою особливістю є наявність значного збільшення частки місцевих бюджетів, кошти якої більше використовуються на утримання закладів освіти, культури, охорони здоров'я та інше⁵.

Однозначно констатуються протилежні факти щодо фінансово-економічної діяльності ОТГ. Так, з одного боку, новостворені громади працюють з метою досягнення максимального рівня своєї фінансової самостійності і вже в перший рік діяльності в новому статусі змогли спрямувати третину коштів на реалізацію інфраструктурних об'єктів та інвестиційних проектів. А з другого боку, відмічається в джерелах і негативна практика ОТГ з їх бюджетами при якій за рахунок видатків з загального доходу фінансують 85 відсотків потреб, а за рахунок спеціального фонду фінансування інноваційно-інвестиційного розвитку не здійснюється⁶.

Фактично в ОТГ стоїть завдання дотримуватися якісного бізнес-середовища для підприємців. На підставі аналізу поглядів науковців^{7,8} з урахуванням особливостей організації діяльності ОТГ, можливо відмітити несприятливі умови для створення належного середовища в ОТГ щодо господарської діяльності.

Так для реалізації господарської діяльності в ОТГ існує низка перешкод для суб'єктів господарювання, як-от:

- недоступність і складність отримання фінансово-кредитних ресурсів;

¹ Дегтяр А. О., Соболь Р. Г. Фінансове забезпечення розвитку ОТГ. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2019. № 1. URL: file:///C:/Users/The_WiCkEd/Downloads/Ttpdu_2019_1_40.pdf.

² Там само, С.178.

³ Нездойминого О. Є. Особливості формування бюджету територіальної громади. *Економіка і суспільство*. 2017. № 11. С. 443.

⁴ Там само. С. 447.

⁵ Там само. С. 448.

⁶ Спасів Н. Я. Бюджетні видатки у забезпеченні функціонування фінансів ОТГ. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 2 (2). С. 97.

⁷ Олейнікова Л. Г., Точиліна І. В. Спрощена система оподаткування в наративі проблем малого підприємництва в Україні. *Облік і фінанси*. 2019. № 2. С. 94.

⁸ Регіональні програми розвитку малого і середнього підприємництва: структура, пріоритети, фінансування. Київ: Центр громадської експертизи, Центр міжнародного приватного підприємництва. 2015. С. 6–8.

- нерозвиненість фінансового ринку (недосконала система кредитування малого бізнесу, відсутні дешеві банківські кредити для суб'єктів МСП) програм;
- недосконалість, неефективність інформаційної, інфраструктурної (технопарки, бізнес-центри, бізнес-інкубатори, фонди підтримки підприємництва), кадрової (освітньої) мережі підтримки МСП;
- недостатній рівень професійних знань і досвіду осіб, які займаються підприємницькою діяльністю або бажають розпочати власну справу;
- недостатня інформаційна та правова обізнаність суб'єктів підприємництва;
- недосконалість і складність дозвільної системи;
- територіальна нерівномірність розвитку малого підприємництва та недостатня роль малого бізнесу у формуванні місцевих ринків;
- відсутність мотивації до інвестиційної та інноваційної діяльності (недостатнє запровадження стимулюючих факторів для активного впровадження суб'єктами МСП передових технологій та інноваційного виробництва), низький рівень інноваційної діяльності;
- недостатнє фінансове забезпечення програм і заходів з підтримки підприємництва;
- обтяжлива система здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності; недотримання контролюючими органами вимог законодавства при проведенні перевірок та втручання в діяльність суб'єктів підприємницької діяльності;
- непрозорість діяльності органів митного контролю; велика кількість контролюючих органів.

Можливо погодитися з науковцями, що у найближчій перспективі найпотужнішим чинником оптимізації мережі та організаційно-економічного механізму функціонування базової комунальної і соціально-культурної інфраструктури залишиться включення відповідних заходів до обласних та місцевих програм підвищення економічної спроможності територіальних громад (насамперед, у рамках комплексної діяльності з поживлення процесів кластеризації сфери обслуговування населення і суб'єктів господарювання, стимулювання індустрії високотехнологічних послуг та капіталізації інноваційних активів, туризму і рекреації¹.

Висновки щодо огляду поглядів науковців в сфері економіки та державного управління щодо розвитку ОТГ:

1. Проведений аналіз поглядів науковців в сфері економіки та державного управління на проблему перспективи розвитку об'єднаних територіальних громад виявив постійний інтерес, але й розбіжності у наукових підходах до аналізу даної проблематики. Тобто, на сьогоднішній день у сфері державного управління та економіці немає єдності у поглядах на проблему спроможності територіальних громад у сучасних умовах щодо управління економічними, в тому числі, фінансовими, ресурсами.

2. Відсутність єдиного підходу щодо проблематики розвитку територіальних громад актуалізує спільні міждисциплінарні дослідження цього питання, а правова наука надає дієві форми та механізми реалізації закономірних економічних процесів, що підтверджується в цьому дослідженні.

¹ Богуш Л. Г. Соціальна інфраструктура об'єднаних громад України: підходи до розвитку. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 9. С. 182.

Висновки по розділу 1

1. Аналіз правових засад діяльності об'єднаних територіальних громад в Україні засвідчив наявність низки правових проблем, що потребують регулювання на законодавчому рівні. Зокрема, підлягає критичному осмисленню і зміні План заходів з реалізації нового етапу реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2019-2021 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 №77-р. Недоцільною вбачається реалізація пп.2 п.2, який стосується розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проекту Закону України «Про місцеві державні адміністрації» (нова редакція). Зважаючи на перспективу конституційних змін, має йтись про нормативний акт, що передбачатиме ліквідацію інституту місцевих державних адміністрацій. Наразі ж назва закону, наведеного у пп.2 п.2 розпорядження, протирічить загальній суті конституційних змін щодо децентралізації влади і подальшого запровадження інституту префектів.

2. Особливо значущим напрямком удосконалення правового забезпечення зміни адміністративно-територіального устрою, реформи децентралізації та конституційних змін має стати оперативне прийняття Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади). Не менш важливим вбачається і ухвалення профільного закону «Про префектів», що нормалізує неузгодженості компетенції об'єднаних територіальних громад та місцевих державних адміністрацій. У цьому зв'язку актуалізується необхідність перерозподілу повноважень об'єднаних територіальних громад у бік їхнього посилення та правове визначення делегованих ОТГ повноважень місцевих державних адміністрацій в якості власних. Вважаємо, що наведені напрямки правового забезпечення реформи децентралізації та суміжних реформ мають стати предметом просування інтересів об'єднаних територіальних громад Асоціацією органів місцевого самоврядування на загальнонаціональному рівні.

3. Суттєвою правовою проблемою реалізації реформи децентралізації та суміжних реформ залишається сформований дуалізм місцевого самоврядування на рівні одночасного існування районних рад та рад ОТГ. Необхідність ліквідації районних рад з передачею їх повноважень радам ОТГ та перспектива подальшого ухвалення конституційних змін щодо ліквідації місцевих державних адміністрацій із запровадженням інституту префектів актуалізує проблему законодавчого перерозподілу повноважень органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування у бік збільшення обсягу власних повноважень об'єднаних територіальних громад.

4. Подальшого законодавчого удосконалення потребує визначення Стратегій розвитку сіл, селищ і міст як нормативних документів, що формують державну регіональну політику. Для цього вбачається доцільним внесення відповідних змін до Закону України «Про засади державної регіональної політики», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів.

5. Аналіз повноважень рад та виконавчих комітетів об'єднаних територіальних громад засвідчив проблему правового визначення повноважень, що визначають участь ОТГ у сфері господарювання, серед кола повноважень, передбачених Законом України «Про місцеве самоврядування».

6. Результати правового дослідження дають підстави для висновку про наявних у ОТГ правових можливостей (через дотримання нормотворчих процедур та залучення відповідних фахівців) забезпечувати ефективну реалізацію власних та делегованих повноважень у сфері господарювання та корегування прийнятих Стратегій задля дотримання такої нормативної якості. Зауважимо лише те, що така якість має відповідати встановленим Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» принципам державної регуляторної діяльності та забезпечувати виконання їх програмних положень всіма суб'єктами господарювання, що здійснюють господарську діяльність на відповідній території.

7. Аналіз змісту Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» засвідчує перспективу залучення Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук до участі у розробці проєктів регуляторних актів ОТГ, підготовки аналізів регуляторного впливу, експертних висновків щодо регуляторного впливу та виконання заходів з відстеження результативності таких регуляторних актів.

Розділ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МЕЖАХ МЕРЕФ'ЯНСЬКОЇ МІСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Стисла характеристика Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади

Мереф'янська міська об'єднана територіальна громада утворена 29 березня 2016 року. До її складу входять¹:

- м. Мерефа;
- смт. Утківка;
- сел. Селекційне;
- с. Верхня Озеряна;
- с. Нижня Озеряна;
- с. Кринички;
- с. Лелюки.

Адміністративний центр громади – м. Мерефа, яка для громади є природнім економічним та культурним центром.

Громада розташована у безпосередній близькості до міста Харкова та має добре автомобільне та залізничне сполучення з обласним центром.

Територія громади багата на пісковики та глину, які використовуються для виробництва будівельних матеріалів, родючі чорноземи, сірі лісові ґрунти, наявні поклади торфу, водні ресурси.

Найважливішим аспектом становлення та розвитку громади є питання створення її майбутнього із рівним доступом до послуг, високою якістю життя та комфортними і безпечними умовами проживання.

Таблиця 3. Суб'єкти господарської діяльності – найбільші платники податків в межах Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади*

Згідно даних Стратегії розвитку ОТГ	Згідно проведеного інтерв'ю з керівництвом ОТГ	Відомості з ЄДР юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (КВЕД)	Аналітичні дані, що знаходяться у вільному доступі в Інтернет ресурсах
ТОВ «Скловолокно»	ТОВ «Скловолокно». Підготовка та прядіння текстильних волокон, ткацьке виробництво, виробництво інших текстильних виробів технічного та промислового значення.	ТОВ «СКЛОВОЛОКНО» Код ЄДРПОУ 34445771 Код КВЕД 13.20 Ткацьке виробництво (основний)	ТОВ «Скловолокно» https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/34445771/

¹ Стратегія розвитку Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади до 2027 року. URL: <https://drive.google.com/file/d/1qzmbZfhP-7PPAb3KXsC5lqh6NpukZm3-/view>.

Згідно даних Стратегії розвитку ОТГ	Згідно проведеного інтерв'ю з керівництвом ОТГ	Відомості з ЄДР юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (КВЕД)	Аналітичні дані, що знаходяться у вільному доступі в Інтернет ресурсах
ДП «Укрспирт»	ДП «Укрспирт». Виробництво дистильованих алкогольних напоїв, оптова торгівля напоями.	Артемівська філія Державного підприємства спиртової та лікєро-горілчаної промисловості «УКРСПИРТ» Код ЄДРПОУ ВП: 37404563 Код КВЕД 11.01 Дистиляція, ректифікація та змішування спиртних напоїв (основний)	ДП «Укрспирт» https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/37199618/
ТОВ «Торгово-промислова компанія «Опора»	ТОВ «Торгово-промислова компанія «Опора». Виготовлення виробів з бетону для будівництва, виробництва та розподілення тепла.	Товариство з обмеженою відповідальністю «Торгово-промислова компанія «Опора» (ТОВ «ТПК «Опора») Код ЄДРПОУ 00132032 Код КВЕД 23.61 Виготовлення виробів із бетону для будівництва (основний)	ТОВ «ТПК «Опора» https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/00132032/
ПрАТ «Манометр-Харків»	ПрАТ «Манометр-Харків». Виробництво контрольно-вимірювальних приладів, дослідження і розробка в галузі природничих та технічних наук.	Приватне акціонерне товариство «Манометр-Харків» (ПрАТ «Манометр-Харків») Код ЄДРПОУ 24275859 Код КВЕД 26.51 Виробництво інструментів і обладнання для вимірювання, дослідження та навігації (основний)	ТОВ «Манометр-Харків» https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/24275859/
ТОВ «Мереф'янська скляна компанія»	ТОВ «Мереф'янська скляна компанія». Виробництво скла та виробів зі скла.	Товариство з обмеженою відповідальністю «Мереф'янська скляна компанія» (ТОВ «Мереф'янська скляна компанія») Код ЄДРПОУ 32952061 Код КВЕД 23.13 Виробництво порожнистого скла (основний)	ТОВ «Мереф'янська скляна компанія» https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/32952061/
ТОВ «Титан»	ТОВ «Титан». Роздрібна торгівля фармацевтичними товарами.	Товариство з обмеженою відповідальністю «ТИТАН» (ТОВ «ТИТАН») Код ЄДРПОУ 21358585 Код КВЕД 47.73 Роздрібна торгівля фармацевтичними товарами в спеціалізованих магазинах (основний)	ТОВ «Титан» https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/21358585/
Приватне підприємство «Мереф'янське автотранспортне підприємство» (ПП «Мереф'янське АТП»)	Дані не підтверджені	Приватне підприємство «Мереф'янське автотранспортне підприємство» (ПП «Мереф'янське АТП»). Код ЄДРПОУ 35288454 Код КВЕД 49.31 Пасажирський наземний транспорт міського та приміського сполучення (основний).	Приватне підприємство «Мереф'янське автотранспортне підприємство» https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/35288454/

Згідно даних Стратегії розвитку ОТГ	Згідно проведеного інтерв'ю з керівництвом ОТГ	Відомості з ЄДР юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (КВЕД)	Аналітичні дані, що знаходяться у вільному доступі в Інтернет ресурсах
ВКП «Служба замовника»	Дані не підтверджені	Виробниче-комерційне підприємство «Служба замовника» (ВКП «Служба замовника») Перелік засновників (учасників) юридичної особи: Мереш'янська міська рада Код ЄДРПОУ 31214436 Код КВЕД 68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна (основний).	ВКП «Служба замовника» https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/31214436/

Сформовано самостійно авторами.

**Джерело*: Відповідно до даних, які знаходяться у відкритих реєстрах, доступ до яких є вільним¹.

Інформація за цими підприємствами стосовно Мереш'янської міської ОТГ не є повною у зв'язку з відсутністю комплексних статистичних даних та даних, отриманих при опитуванні керівництва ОТГ.

Позитивний фактор – наявність в Мереш'янській міській ОТГ достатньої кількості великих платників податків та їх участь у формуванні місцевого бюджету.

Негативний фактор – відсутність інформації про участь великих платників податків в формуванні інфраструктури підтримки підприємництва.

Таблиця 4. Умови для малого та середнього підприємництва м. Мереш'яни*.

№	Суб'єкти господарювання	Харківський район	Співвідношення у %		Харківська область
1	Всього*	8363	5		153988
2	Малі підприємства	1045	12	4,6	22567
3	Середні підприємства	65	0,8	5	1212
4	ФОП	7263	87	5	130209

Сформовано самостійно авторами.

**Джерело*: Держстат. Дані наведено без урахування діяльності банків та бюджетних установ².

Вищевказана таблиця містить інформацію щодо Харківського району по відношенню до м. Мереш'яни як центру Харківського району та є адміністративним центром Мереш'янської міської ОТГ, у зв'язку з відсутністю статистичних даних щодо смт. Утківка, сел. Селекційне, с. Верхня Озеряна, с. Нижня Озеряна, с. Кринички, с. Лелюки.

Отже, співвідношення кількості малих підприємств Харківського району до загальної кількості суб'єктів господарювання Харківського району складає 12 %; кількості середніх підприємств – 0,8 %.

¹ Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань URL: <https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch>.

² Лист Головного управління статистики у Харківській області (вх. № 113 від 04.12.2019 року, міститься в архіві НДІ ПЗІР НАПрНУ).

ємств Харківського району до загальної кількості суб'єктів господарювання Харківського району складає 0,8 %; кількості ФОП Харківського району до загальної кількості суб'єктів господарювання Харківського району складає 87 %. Відповідно спостерігаються позитивні показники щодо кількості фізичних осіб-підприємців.

При цьому співвідношення загальної кількості суб'єктів господарювання Харківського району до загальної кількості суб'єктів господарювання Харківської області складає 5 %.

Таким чином, співвідношення кількості малих підприємств Харківського району до кількості малих підприємств Харківської області складає 4,6 %; кількості середніх підприємств Харківського району до кількості середніх підприємств Харківської області складає 5 %; кількість ФОП Харківського району до кількості ФОП Харківської області складає 5 %, що відображає відносно пропорційне співвідношення вищевказаних суб'єктів.

Висновок. Близькість агломерації Мерех'янської міської ОТГ до великого промислового та підприємницького міста дозволяє бізнесу отримувати максимум інфраструктурних послуг в місті Харків. Це призводить до зниження тиску потреб громади на органи управління ОТГ щодо послуг від об'єктів інфраструктури підтримки МСП на території ОТГ. Однак, надання більшості комунальних послуг підприємцям, зареєстрованим в межах Мерех'янської міської ОТГ, в м. Харків, не є раціональним, оскільки споживачами комунальних послуг є не лише МСП, але й мешканці ОТГ. Тому важливим є, крім організації розвитку інфраструктури підприємництва, створення комунальних підприємств, що надають комунальні послуги мешканцям та організаціям на території ОТГ.

2.2 Оцінка перспективи розвитку Мерех'янської міської об'єднаної територіальної громади

Економічний розвиток ОТГ базується на декількох складових, однією з яких є економічна сталість. Щоб компанії, які працюють на території ОТГ постійно, розвивалися і досягали високих економічних показників, необхідно створювати сприятливе середовище для бізнесу, проводити навчання та підготовку кадрів, з урахуванням майбутніх потреб бізнесу, надавати максимальне сприяння компаніям, які працюють на території ОТГ і, насамперед, проводити активну роботу із залучення місцевих та іноземних інвестицій у місцеву економіку.

На сьогодні, до основних факторів, які стримують розвиток Мерех'янської міської об'єднаної територіальної громади можна віднести низький рівень розвитку малого та середнього підприємництва, високий рівень трудової міграції, низький рівень комунікації у форматі: громада-бізнес-влада.

Для аналізу щодо визначення ефективності розвитку Мерех'янської міської об'єднаної територіальної громади було використано програмне забезпечення – Decision Making Helper, застосування якого дозволяє диференційовано оцінювати всі необхідні критерії для отримання результату дослідження.

Основними факторами оцінки ефективності розвитку об'єднаної територіальної громади були визначені: бюджетна складова, рівень розвитку інфраструктури та зайнятості населення.

Відповідно до норм частини 1 статті 2 Бюджетного кодексу України загальне поняття бюджет охоплює план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення за-

вдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду, в той час, як бюджети місцевого самоврядування являють собою бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад¹.

Загальне розуміння інфраструктури зазвичай визначається як комплекс взаємопов'язаних обслуговуючих структур, сукупність споруд, будівель, систем і служб, необхідних для функціонування галузей матеріального виробництва та забезпечення умов життєдіяльності суспільства.

У науковій літературі термін «інфраструктура» найчастіше тлумачиться у двох таких напрямках:

1) сукупність галузей, видів діяльності, спеціалізованих на конкретних діях систем у широкому розумінні, які безпосередньо забезпечують умови та процеси діяльності основної системи, маючи підпорядкований, допоміжний характер по відношенню до неї;

2) матеріально-технічна база, необхідна для функціонування самої спеціалізованої (галузевої) системи².

Поняття зайнятості законодавчо визначено як не заборонена законодавством діяльність осіб, пов'язана із задоволенням їх особистих та суспільних потреб з метою одержання доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій формі, а також діяльність членів однієї сім'ї, які здійснюють господарську діяльність або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у тому числі безоплатно³.

Забезпечення ефективної зайнятості населення повинно бути одним з пріоритетних завдань будь-якої об'єднаної територіальної громади. Тому кожна ОТГ повинна надавати великого значення збереженню і розвитку свого трудового потенціалу.

При цьому, основними напрямками оцінки ефективності розвитку об'єднаної територіальної громади визначені:

- Соціальний розвиток (освіта, соціально-духовна сфера, фізична культура і спорт, охорона здоров'я);
- Екологічна сфера (сучасне екологічне становище);
- Малий та середній бізнес (як складові підприємницького потенціалу)⁴.

Для реалізації напрямів розвитку ОТГ необхідно визначити їх пріоритетність. Для вибору найкращої альтернативи, зокрема при виконанні процедур прийняття рішень обрано систему підтримки прийняття рішень (СППР) Decision Making Helper⁵, яка є простою у використанні, в якій застосовується попарне порівняння суджень експертів, що суттєво зменшує суб'єктивність оцінювання. Вищевказана система застосовується у даному дослідженні щодо всіх обраних ОТГ.

Перед застосуванням програмного продукту експертами було сформовано масив даних, які реалізуються в процесі прийняття рішення.

¹ Бюджетний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50–51, ст. 572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

² Новикова В. І. Рекреаційна інфраструктура: суть поняття, види, методи дослідження. *Географія в інформаційному суспільстві*: зб. наук. праць. У 4-х т. Київ: ВЛГ «Обрії». 2008. Т. IV. С. 163–165.

³ Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.

⁴ У дослідженні брали участь студенти ХНЕУ ім. С. Кузнеця М. Тесло, Н. Коротка, Д. Нечипоренко.

⁵ Decision Making Helper. URL: <https://www.infonautics-software.ch/decisionmakinghelper>.

Як наслідок, конкретний стейкхолдер шукає максимально задовільне рішення для виконання стратегічних завдань розвитку ОТГ при використанні позитивних факторів впливу та уникнення впливу несприятливих факторів. Для розрахунків використано СППР Decision Making Helper у онлайн версії.

Крім того, результати встановлення ваги факторів впливу на зацікавленість визначених стейкхолдерів представлено на Рис.1 пріоритетним в цій ОТГ є розвиток малого бізнесу.

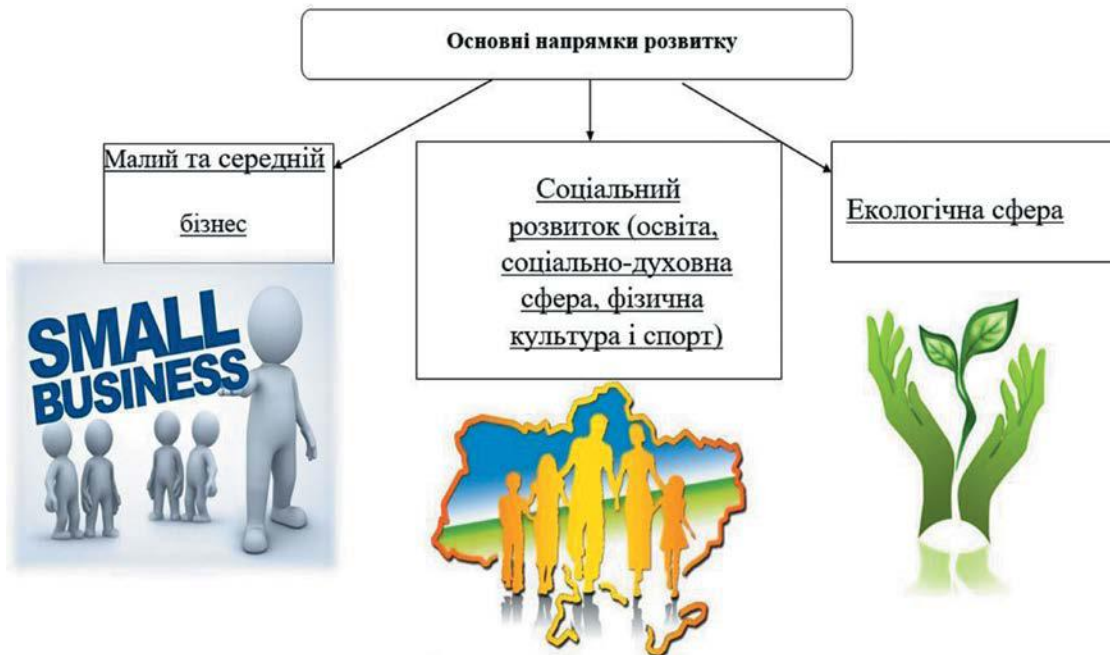
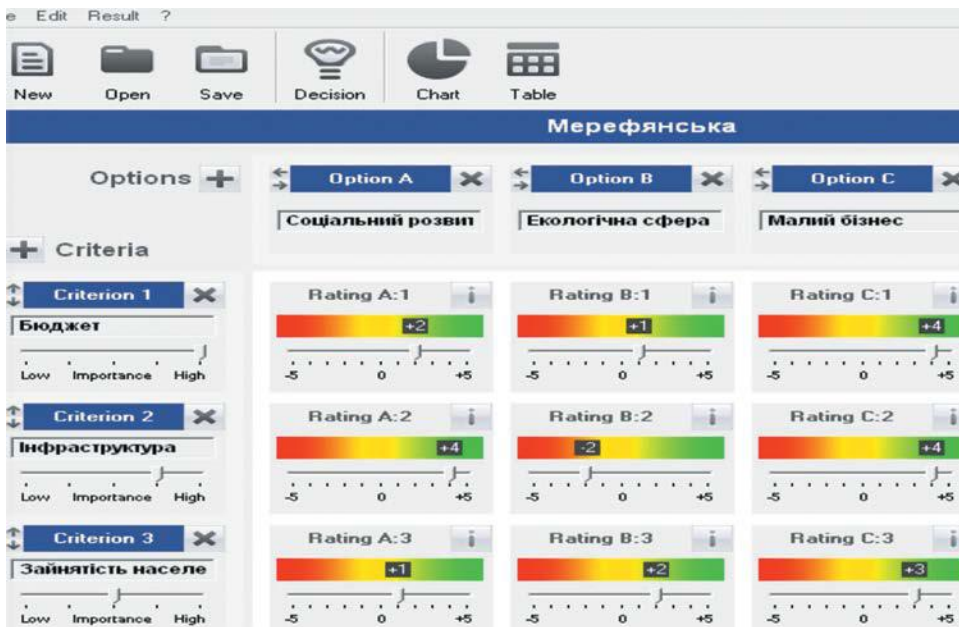

Рис. 1. Основні напрями розвитку Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади

Таблиця 5. Критерії напрямків розвитку Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади

В даній таблиці відображено критерії для кожного з напрямків розвитку Мереф'янської міської ОТГ, а також їхня значимість

Таблиця 6. Показники розвитку малого бізнесу в межах Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади

Згідно з даними, отриманими за допомогою програмного забезпечення, в цій ОТГ необхідно в першу чергу розвивати малий бізнес.

Висновок в результаті оцінки перспектив розвитку Мереф'янської селищної об'єднаної територіальної громади за допомогою використання програмного забезпечення Decision making Helper:

1. За допомогою програмного забезпечення Decision Making Helper встановлено, що значимість соціального розвитку як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до бюджету як критерію складає +2 з максимальних +5, тобто ближче до середнього; значимість соціального розвитку як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до інфраструктури як критерію складає +4 з максимальних +5, тобто ближче до максимального; значимість соціального розвитку як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до зайнятості населення як критерію складає +1 з максимальних +5, тобто ближче до мінімального.

2. За допомогою програмного забезпечення Decision Making Helper встановлено, що значимість екологічної сфери як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до бюджету як критерію складає +1 з максимальних +5, тобто ближче до мінімального; значимість екологічної сфери як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до інфраструктури як критерію складає -2 з максимальних +5, тобто ближче до мінімального; значимість екологічної сфери як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до зайнятості населення як критерію складає +2 з максимальних +5, тобто ближче до середнього.

3. За допомогою програмного забезпечення Decision Making Helper встановлено, що значимість малого бізнесу як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до бюджету як критерію складає +4 з максимальних +5, тобто ближче до максимального; значимість малого бізнесу як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до інфраструктури як критерію складає +4 з максимальних +5, тобто ближче до максимального; значимість малого бізнесу як напрямку розвитку

ОТГ по відношенню до зайнятості населення як критерію складає +3 з максимальних +5, тобто ближче до середнього.

Висновки

1. Мереш'янська міська об'єднана територіальна громада є підписантом форми членства в М4ЕГ (Ініціатива «Мери за економічне зростання») у рамках Енергетичного кластеру. ОТГ прагне до самостійного виробництва енергії, якою зможуть задовольнити енергетичні потреби підприємств, комунальних установ, житлового сектору тощо на території громади. Вводяться сучасні альтернативні джерела енергії. Наприкінці 2018 р. на території Мереш'янської ОТГ підприємство ТОВ «Альтернатив Енерджи Сорсес Солар» (AES SOLAR) розпочало будівництво сонячної електростанції, потужність якої складає 3,9 МВт¹. Промислову наземну сонячну електростанцію потужністю 3,9МВт введено в експлуатацію в 2019 році. Електростанція розпочала виробництво та продаж електроенергії з 1 квітня 2019р. За 2019 рік вироблено та реалізовано 4687, 512 тис. кВт/год. електроенергії². Прикладом суб'єкта господарської діяльності є ВКП «Служба замовника» (державна власність / власність територіальних громад), яка надає послуги з: вивезення ТПВ, нечистот, стерилізації безхазяйних тварин та зберігання інвентаризаційних справ.

2. Бюджет громади формує тільки приватний сектор в ОТГ.

3. Відсутні підприємства комунальної власності, які належать ОТГ.

4. Інфраструктура підприємництва в ОТГ складається з:

– Центр надання адміністративних послуг Виконавчого комітету Мереш'янської міської ради, який не належить ОТГ (ЦНАП);

– громадська організація – Центр розвитку бізнесу «Цербер», який знаходиться на території ОТГ (основними складовими якого є: бізнес інкубатор – повний спектр послуг із започаткування нового бізнесу та супроводження існуючого (навчання, семінари, лекції, круглі столи, майстер класи, інше); бізнес асоціація – спілка підприємців усіх форм власності, що може бути зібрана за кластерним принципом; експортний кейс – діяльність «Церберу», направлена на розвиток експортного потенціалу громади; швидка юридична допомога – група юристів для допомоги під час візитів будь-яких контролюючих та силових органів; бізнес-Call-center – дистанційна консультація для бізнесу що діє або зареєстрований в громаді (для представників інших регіонів послуга платна за договором); юридичний реєстраційний адрес для створення юридичних та фізичних осіб-підприємців – можливість зареєструвати бізнес на території громади, навіть якщо господарська діяльність буде відбуватись поза її межами; бізнес-освіта – програми для шкільних та позашкільних закладів з основ ведення бізнесу; інше);

– об'єкти торгівлі та надання послуг: 2 ринки; 2 супермаркети; 126 торговельних кіоски та павільйони; 179 магазинів; 21 об'єкт громадського харчування; 8 шкільних столових; 15 аптек та аптечних пунктів; 8 АЗС; 9 ательє з шиття одягу; 12 перукарень; 10 станцій технічного обслуговування; 4 майстерні з шиномонтажу; 3 автомийки; 4 пункти обміну валюти; 7 ломбардів; тощо³.

¹ Моделі місцевого економічного розвитку. Успішні практики. URL: <https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/dinaprintweb.pdf>.

² Сонячна електростанція. URL: <https://aessolar.com.ua/>.

³ Стратегія розвитку Мереш'янської міської об'єднаної територіальної громади до 2027 року. URL: <https://drive.google.com/file/d/1qzmbZfhP-7PPAb3KXsC5lqh6NpukZm3-/view>.

Відповідно до даних, наведених у Стратегії розвитку Мереш'янської міської об'єднаної громади до 2027 року¹, частка малих підприємств у формуванні економічної бази Мереш'янської міської об'єднаної громади є незначною, її структура за формою власності протягом останніх років залишалась незмінною та співмірною із середніми показниками по району й області (Мал. 2).

5. Відкриті джерела не містять детальну інформацію щодо наявності та реалізації інвестиційних програм, окрім того, у рамках грантової програми, проекту USAID «Підтримка аграрного і сільського розвитку» («Агросільрозвиток») підтримано ініціативу з розвитку інвестиційних проектів у Харківській області.

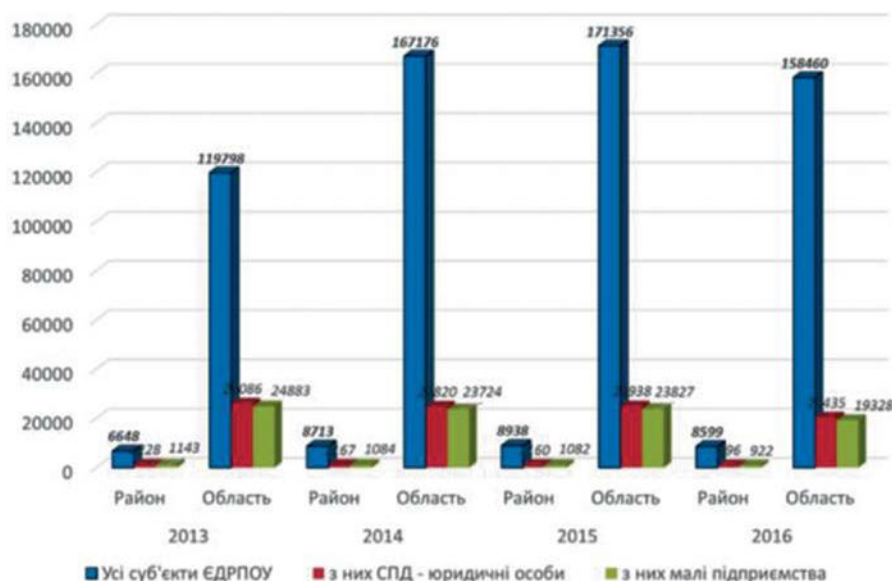
6. У Стратегії громади та в інших джерелах відсутні дані про утворення комунальних підприємств для забезпечення господарської діяльності та надання послуг мешканцям ОТГ.

7. У промислових підприємствах (ТОВ «ТПК «ОПОРА»», ТОВ «Скловолокно», ПрАТ «Манометр-Харків») сукупно працевлаштовано менше півтисячі працівників, тобто три підприємства, які знаходяться на території Мереш'янської ОТГ вирішують питання рівня зайнятості.

Факторами, які стримують розвиток Мереш'янської міської об'єднаної територіальної громади, є:

- низький рівень розвитку малого та середнього підприємництва,
- високий рівень трудової міграції, низький рівень комунікації у форматі: громада-бізнес-влада.

Малюнок 2. Структура суб'єктів підприємницької діяльності Харківського району та Харківської області у розрізі форм власності (за 2013–2017 рр.)

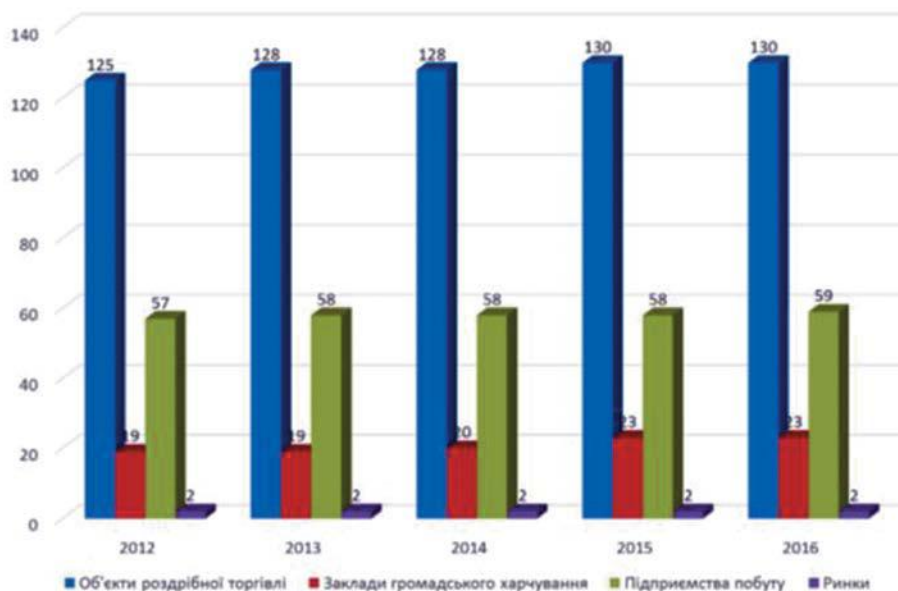
Джерело: Стратегія розвитку Мереш'янської міської об'єднаної громади до 2027 року².

Більшість малих підприємств, ФОП концентрується на виконанні містообслуговуючих функцій: надання побутових послуг, торгівля, громадське харчування та ін. Таким чином, їхня роль у формуванні економічного потенціалу громади не є значною. Динаміка кількості торговельно-побутових об'єктів Мереш'янської міської ради представлена нижче.

¹ Стратегія розвитку Мереш'янської міської об'єднаної територіальної громади до 2027 року. URL: <https://drive.google.com/file/d/1qzmbZfhP-7PPAb3KXsC5lqh6NpukZm3-/view>.

² Там само.

Малюнок 3. Динаміка кількості торговельно-побутових об'єктів на території Мереш'янської міської ради*

* - без урахування Утківської селищної ради

Джерело: Стратегія розвитку Мереш'янської міської об'єднаної громади до 2027 року¹.

Науково-практичні рекомендації щодо перспектив розвитку ОТГ за напрямками:

Пропозиції щодо прийняття громадою рішень відносно розвитку та сприяння господарської діяльності

У цьому напрямку рекомендовано наступне:

Оптимізація ухвалення рішень щодо використання нерухомого майна громади з урахуванням інтересів всього населення громади.

Прийняття рішення щодо потреб громади та її потенціалу для визначення стратегічних напрямів та об'єктів потенційного інвестування, які знаходяться на території ОТГ у тому числі через Програму місцевого системного розвитку, що виконується в рамках проекту USAID «Підтримка аграрного і сільського розвитку».

Прийняття рішень щодо оптимізації мережі та покращення інфраструктурної складової громади, що надасть встановлення збалансованих зв'язків між громадськістю та місцевою радою, головою ОТГ і старостою (як головного представника інтересів громади).

Прийняття рішень, які пов'язані з управлінням всім комплексом комунального майна та фінансами ОТГ, зокрема, щодо надходження від продажу та оренди землі або нерухомого майна, що перебувають у комунальній власності, це сприяє отриманню не тільки додаткових надходжень, а й використання цих доходів, наприклад, у програмах з підтримки підприємництва.

Сформувані бачення щодо дійсної кількості суб'єктів господарської діяльності через розмежування у Статуті Мереш'янської міської територіальної громади «осіб, які там зареєстровані», беруть участь у місцевих виборах, та «мешканців ОТГ», тобто, осіб, які проживають у

¹ Стратегія розвитку Мереш'янської міської об'єднаної територіальної громади до 2027 року. URL: <https://drive.google.com/file/d/1qzmbZfhP-7PPAb3KXsC5lqh6NpukZm3-/view>.

громаді певний час, мають нерухоме майно, займаються господарською діяльністю тощо, але зареєстровані у іншій громаді.

Прийняття рішень щодо конкурентоспроможності громади, стимулюванням здійснення господарської діяльності у зв'язку з тим, що територією Мереф'янської міська об'єднаної територіальної громади (або у безпосередній близькості до неї) проходять автомобільна та залізнична гілки 9 міжнародного транспортного коридору, який поєднує Гельсінкі, Київ, Бухарест та Александруполіс (Греція).

Пропозиції щодо створення бізнес-середовища та інфраструктури в ОТГ

Задля забезпечення належного рівню розвитку малого та середнього бізнесу та створення сприятливих умов для провадження підприємницької діяльності, для реалізації щодо залучення внутрішніх та зовнішніх ресурсів необхідно здійснення наступних заходів та дій:

Створення громадської Бізнес-ради, яка визначатиме Стратегічний план розвитку ОТГ, пріоритетні напрями проблеми та можливості соціального й економічного розвитку ОТГ.

Комунікаційна робота «Підприємництво онлайн» в Центрі розвитку бізнесу «Цербер», що діє як бізнес-інкубатор, який допомагає започаткувати новий бізнес та супроводжує існуючий (семінари, лекції, майстер-класи, освітні програми, діє академія фінансової грамотності).

Створення та розвиток інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва у спроможній ОТГ (за наявності необхідної, розвинутої інфраструктури, достатніх фінансових ресурсів та джерел їх утворення, кадрів).

Застосування кластерного підходу до розвитку ОТГ: сприяти розвитку та диверсифікації бізнесу та формувати кластери (агропромислові, туристичні, деревообробні, агропереробні, тощо). Безпосередньо Мереф'янська міська об'єднана територіальна громада є учасником Енергетичного кластеру.

Прийняття рішень щодо утворення комунальних підприємств для забезпечення господарської діяльності та надання послуг мешканцям ОТГ, а також рішень щодо розвитку комунального сектору від внутрішніх джерел та ресурсів громади та позначення цього у Статуті Мереф'янської міської територіальної громади.

Пропозиції щодо виконання Стратегії розвитку Мереф'янської міської об'єднаної територіальної громади до 2027 року та План її реалізації на період 2018-2020 років:

Моніторинг стратегій розвитку шляхом періодичної оцінки результатів впровадження програм розвитку формуватиме сприятливе середовище для розвитку підприємництва, залучення інвестицій, забезпечення соціальних потреб населення ОТГ.

Розміщення інформації, розроблення паспортів, участь у різноманітних форумах та презентування на них туристичних об'єктів громади, про туристичні об'єкти громади у ЗМІ.

Сприяння створенню об'єктів зеленого туризму на території ОТГ.

Подальша підтримка малого і середнього підприємництва через Центр розвитку бізнесу «Цербер» стимулюватиме розширення спектру послуг населенню ОТГ, збільшення робочих місць, формування сприятливого бізнес-середовища і створення умов для інвестування на тривалий період.

Поширення інформації про інвестиційно-привабливі об'єкти громади.

Налагодження державно-приватного партнерства.

Впровадження енергоефективних технологій через Енергетичний кластер.

Пропозиції щодо розробки окремих програм відносно розвитку підприємництва в ОТГ:

Розробити та затвердити програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролювати за їх виконанням для розширення підприємницької діяльності в туристичному напрямку. Туристичними об'єктами громади є: туристично-рекреаційна зона для жителів та гостей Мереф'янської громади на березі річки Мжа, що започаткує формат «туризм вихідного дня» для жителів міста Харкова та регіону; цілісний майновий комплекс соціально-культурного та спортивного призначення, доступний для інвестування (Мерефа – козацька станиця, батьківщина Сірка), для паломницького туризму (Храм явлення Ікони Озерянської Божої Матері); рекреаційна зона річки Мжа та її приток та наявність та прогнозований ріст попиту на послуги зеленого туризму, туризму «вихідного дня».

Розробити та затвердити програми відносно розвитку малого та середнього підприємництва в ОТГ, де можуть встановлюватись визначені законом пільги та заохочення для підприємництва, діяльність якого співпадає із стратегічними планувальними документами громади чи яке має соціально-орієнтований характер.

Розробити та затвердити програми щодо інвестиційних проєктів, які плануються до реалізації на території ОТГ у рамках стратегії розвитку ОТГ із залученням мешканців громади, наприклад, шляхом проведення зборів або голосування на вебсайті ОТГ.

Розділ 3

АНАЛІЗ СТАНУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МЕЖАХ НОВОВОДОЛАЗЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

3.1. Стисла характеристика Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади

24 січня 2017 року Нововодолазька селищна рада відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» вирішила об'єднатися у Нововодолазьку селищну об'єднану територіальну громаду, до якої увійшли: Нововодолазька селищна рада, Знам'янська сільська рада, Одринська сільська рада, Ордівська сільська рада, Сосонівська сільська рада та Староводолазька сільська рада¹.

Адміністративним центром Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади є селище міського типу Нова Водолага Нововодолазького району Харківської області. У громаді 23 населених пункти, утворено 7 старостинських округів. Нововодолазька селищна об'єднана територіальна громада розташована у західній частині Харківської області, в зоні лісо-степової рівнини та в долині річки Вільхуватка (басейн Сіверського Дінця)². Кількість населення Нововодолазької селищної ради складає 16531 осіб, площа об'єднаної громади – 351.63 кв. км³.

Територія громади багата на корисні копалини, серед них: кварцовий пісок та природний газ.

Таблиця 7. Суб'єкти господарської діяльності – найбільші платники податків в межах Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади*

Згідно даних Стратегії розвитку ОТГ	Згідно проведеного інтерв'ю з керівництвом ОТГ	Відомості з ЄДР юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (КВЕД)	Аналітичні данні, що знаходяться у вільному доступі в Інтернет ресурсах
ПП «Агро-Новоселівка 2009»	ПП «Агро-Новоселівка 2009» (спеціалізується на вирощуванні зернових культур та розведенні великої рогатої худоби абердин-ангуської породи).	ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО «АГРО-НОВОСЕЛІВКА 2009» Код КВЕД 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (основний).	ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО АГРО-НОВОСЕЛІВКА 2009 https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/37934639/

¹ Стратегія розвитку Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади на 2018-2025 роки. URL: http://vodolaga-gromada.gov.ua/files/docs/2018/2644_STRATEGIYA_ROZVITKU_20182025.pdf.

² Там само.

³ Стратегія розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/1026/102538/files/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>.

Згідно даних Стратегії розвитку ОТГ	Згідно проведеного інтерв'ю з керівництвом ОТГ	Відомості з ЄДР юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (КВЕД)	Аналітичні данні, що знаходяться у вільному доступі в Інтернет ресурсах
Приватне підприємство «Агрофірма «Світанок»	Приватне підприємство «Агрофірма «Світанок» (займається розведенням свиней, виробництвом свинини та м'ясної продукції; підприємство реконструює приміщення свинокомплексу проектною потужністю 24 тис. голів свиней на рік (загальна кошторисна вартість реконструкції – 48 млн. грн..).	ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО «АГРОФІРМА СВИТАНОК» (ПП «АГРОФІРМА СВИТАНОК») Код КВЕД 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.	ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО АГРОФІРМА СВИТАНОК https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/37934639/
СТОВ «Сосонівка-Агро»	СТОВ «Сосонівка-Агро» (вирощує зернові культури, бобові та насіння олійних культур).	СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «СОСОНІВКА-АГРО» (СТОВ «СОСОНІВКА-АГРО») Код КВЕД 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (основний);	СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СОСОНІВКА-АГРО https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/37934639/
Фермерське господарство «Дружба 12»	Дані не підтверджені	ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО «ДРУЖБА 12» (ФГ «ДРУЖБА 12») Код КВЕД 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (основний);	ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ДРУЖБА 12 https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/37934639/
ПрАТ «Новоселівський гірничозбагачувальний комбінат»	ПрАТ «Новоселівський гірничо-збагачувальний комбінат» (основна продукція – пісок кварцовий, пілокварц),	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «НОВОСЕЛІВСЬКИЙ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ» (АТ «НОВОСЕЛІВСЬКИЙ ГЗК») Код КВЕД 08.12 Добування піску, гравію, глини і каоліну (основний);	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «НОВОСЕЛІВСЬКИЙ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ» https://stockmarket.gov.ua/feed/show/2450
ТОВ «МК РІАЛ»	ТОВ «МК РІАЛ» (м'ясо та м'ясні вироби).	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «МК РІАЛ»(ТОВ «МК РІАЛ») Код КВЕД 10.11 Виробництво м'яса (основний);	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ МК РІАЛ https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/35855917/

Згідно даних Стратегії розвитку ОТГ	Згідно проведеного інтерв'ю з керівництвом ОТГ	Відомості з ЄДР юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (КВЕД)	Аналітичні данні, що знаходяться у вільному доступі в Інтернет ресурсах
ТОВ «Ново-Водолажський масложировий комбінат», ТМ «Жирновъ»	ТОВ «Ново-Водолажський масло-жировий комбінат» (ТМ «Жирновъ», майонези, соуси, гірчиця, приправи томатної групи, соняшникова олія, оцет).	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «НОВО-ВОДОЛАЖСЬКИЙ МАСЛО-ЖИРОВИЙ КОМБІНАТ» Код КВЕД 10.84 Виробництво прянощів і приправ (основний);	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ НОВО-ВОДОЛАЖСЬКИЙ МАСЛО-ЖИРОВИЙ КОМБІНАТ https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/32339338/
ТОВ «Нововодолазький абразивний завод»	ТОВ «Нововодолазький абразивний завод» (абразивні диски).	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «НОВОВОДОЛАЗЬКИЙ АБРАЗИВНИЙ ЗАВОД» (ТОВ«НАЗ») Код КВЕД 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля (основний);	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ НОВОВОДОЛАЗЬКИЙ АБРАЗИВНИЙ ЗАВОД https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/38633740/
ТОВ «Агроком Нова Водолага»	ТОВ «Агроком Нова Водолага» (олія рафінована та нерафінована),	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «АГРОКОМ НОВА ВОДОЛАГА» (ТОВ «АГРОКОМ НОВА ВОДОЛАГА») Код КВЕД 10.41 Виробництво олії та тваринних жирів (основний).	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ АГРОКОМ НОВА ВОДОЛАГА https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/33001687/
ПАТ «Нововодолазький молокозавод»	ПАТ «Нововодолазький молокозавод» (молочні вироби).	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «НОВОВОДОЛАЗЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД» (ПРАТ «НОВОВОДОЛАЗЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД») Код КВЕД 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру (основний).	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО НОВОВОДОЛАЗЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/00447480/
ТОВ «Данко Декор»	ТОВ «Данко Декор» (декорування скляних пляшок та посуду).	ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО «ДАНКО ДЕКОР» ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ (ТОВ «ДАНКО ДЕКОР») Код КВЕД 23.19 Виробництво й оброблення інших скляних виробів, у тому числі технічних (основний).	ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО ДАНКО ДЕКОР ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/32783300/

Сформовано самостійно авторами.

* Джерело: Відповідно до даних, які знаходяться у відкритих реєстрах, доступ до яких є вільним¹.

¹ Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань URL: <https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch>.

Наявність на території громади підприємницьких структур (особливо великих підприємств) і бюджетних установ є вихідним пунктом наповнення бюджету громади, оскільки податок на доходи фізичних осіб забезпечує більш як 50% усіх доходів громади.

Ключовими та інвестиційно привабливими видами господарської діяльності на території Нововодолазької селищної об'єднаної громади є харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів, оптова торгівля і посередництво в торгівлі, фінансова діяльність, туризм (розвиток готельної інфраструктури).

Таблиця 8. Умови для малого та середнього підприємництва в Нововодолазькій селищній об'єднаній територіальній громаді*

№	Суб'єкти господарювання	Нововодолазька ОТГ	співвідношення у %		Харківська область
1	всього	1139	0,7		153988
2	Малі підприємства	123	11	0,5	22567
3	Середні підприємства	12	1	1	1212
4	ФОП	1004	88	0,7	130209

Сформовано самостійно авторами.

*Джерело: Держстат. Дані наведено без урахування діяльності банків та бюджетних установ¹.

Вищевказані данні відображають співвідношення кількості малих підприємств Нововодолазької ОТГ до загальної кількості суб'єктів господарювання Нововодолазької ОТГ складає 11 %; кількості середніх підприємств Нововодолазької ОТГ до загальної кількості суб'єктів господарювання Нововодолазької ОТГ складає 1 %; кількості ФОП Нововодолазької ОТГ до загальної кількості суб'єктів господарювання Нововодолазької ОТГ складає 88 %. Відповідно спостерігаються позитивні показники щодо кількості фізичних осіб-підприємців.

При цьому співвідношення загальної кількості суб'єктів господарювання Нововодолазької ОТГ до загальної кількості суб'єктів господарювання Харківської області складає 0,7%.

Таким чином, співвідношення кількості малих підприємств Нововодолазької ОТГ до кількості малих підприємств Харківської області складає 0,5 %; кількості середніх підприємств Нововодолазької ОТГ до кількості середніх підприємств Харківської області складає 1 %; кількість ФОП Нововодолазької ОТГ до кількості ФОП Харківської області складає 0,7 %.

Висновок. Показник частки підприємців свідчить про активність мешканців громади у веденні власного бізнесу. Однак, одним із основних питань, яке потребує вирішення, є питання формування сприятливого середовища для малого та середнього підприємництва на території громади. Основним інструментом для якісної інформаційно-консультативної допомоги МСП може виступати створення офісу підтримки розвитку підприємництва, орга-

¹ Лист Головного управління статистики у Харківській області (вх. № 113 від 04.12.2019 року, міститься в архіві НДІ ПЗІР НАПрНУ).

нізація тренінгів підприємців шляхом залучення спеціалістів різних сфер, семінарів для представників МСП.

Ще одним потужним важелем розвитку МСП в межах Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади може виступати створення організації для стимулювання інвестицій та економічних відносин.

3.2. Оцінка перспективи розвитку Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади

Для аналізу щодо визначення ефективності розвитку аналізованої об'єднаної територіальної громади було використано програмне забезпечення – Decision Making Helper.

Основні фактори оцінки ефективності розвитку об'єднаної територіальної громади:

- Бюджет;
- Інфраструктура;
- Зайнятість населення.

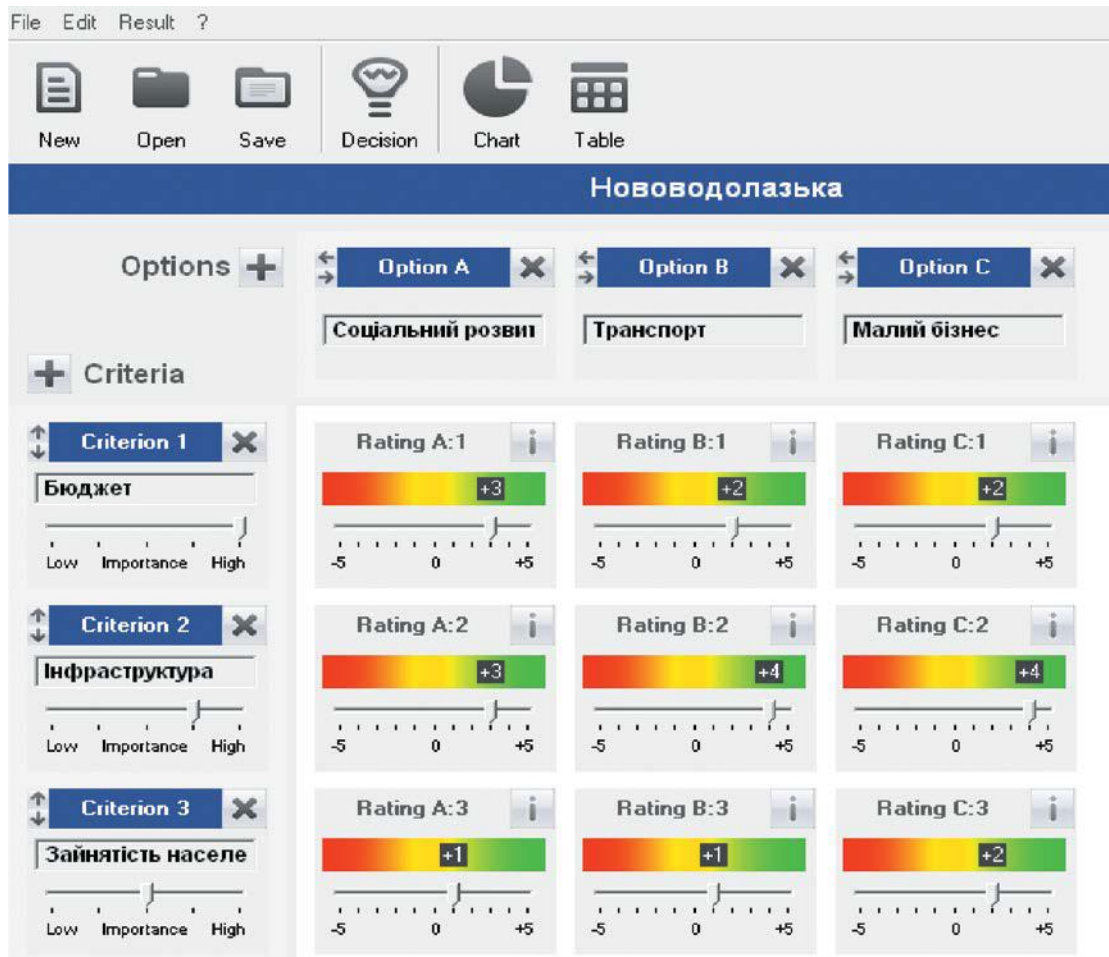
Основні критерії оцінки ефективності розвитку об'єднаної територіальної громади:

- Соціальний розвиток (освіта, соціально-духовна сфера, фізична культура і спорт, охорона здоров'я);
- Екологія;
- Транспорт.

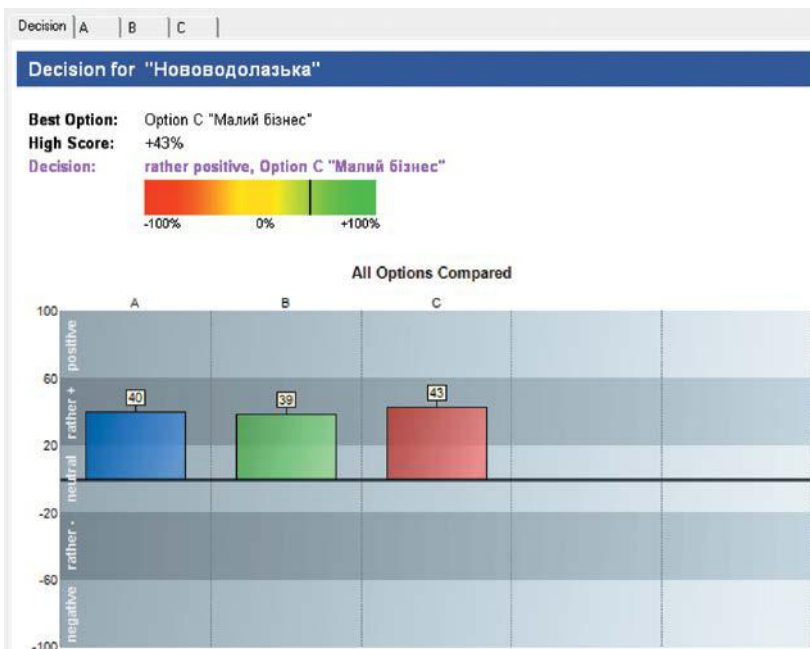
Малюнок 4. Основні напрямки розвитку Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади

Таблиця 9. Критерії напрямків розвитку Нововодолазької селищної ОТГ

Таблиця 10. Показники щодо розвитку малого бізнесу в межах Нововодолазької селищної ОТГ

Згідно з даними, отриманими за допомогою програмного забезпечення Нововодолазькій селищній об'єднаній територіальній громаді необхідно в першу чергу спрямувати сили на розвиток малого бізнесу, проте необхідно зазначити, що розвиток транспорту та соціальний розвиток мають великий відсоток необхідності розвитку.

Висновок в результаті оцінки перспектив розвитку Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади за допомогою використання програмного забезпечення Decision making Helper:

1. За допомогою програмного забезпечення Decision Making Helper встановлено, що значимість малого бізнесу як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до бюджету як критерію складає +2 з максимальних +5; значимість малого бізнесу як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до інфраструктури як критерію складає +4 з максимальних +5; значимість малого бізнесу як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до зайнятості населення як критерію складає +2 з максимальних +5, тобто ближче до середнього, але не є головним критерієм.

2. На основі програмного забезпечення Decision Making Helper встановлено, що значимість соціального розвитку як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до бюджету як критерію складає +3 з максимальних +5; значимість соціального розвитку як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до інфраструктури як критерію складає +3 з максимальних +5; значимість соціального розвитку як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до зайнятості населення як критерію складає +1 з максимальних +5, тобто ближче до середнього, але не є головним критерієм.

3. Враховуючи вищевказані показники визначеного спектру критеріїв, бажано посилювати критерій значимості малого бізнесу як напрямку розвитку громади. При цьому важливим моментом є врахування регіональних особливостей розвитку малого підприємництва, соціально-економічної ситуації, стану виробничої інфраструктури і низки інших чинників. Для цього повинні розроблятися відповідні програми щодо розвитку малого та середнього підприємництва.

Висновки

1. Наявність на території громади підприємницьких структур (особливо великих підприємств) і бюджетних установ є вихідним пунктом наповнення бюджету громади, оскільки податок на доходи фізичних осіб забезпечує більш як 50% усіх доходів громади.

Ключовими та інвестиційно привабливими видами господарської діяльності на території Нововодолазької селищної об'єднаної громади є харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів, оптова торгівля і посередництво в торгівлі, фінансова діяльність, туризм (розвиток готельної інфраструктури). При цьому, майже три чверті податкових бюджетних надходжень припадає на ПДФО.

2. В Нововодолазькій селищній об'єднаній громаді відсутні підприємства комунальної власності, які належать громаді.

Інфраструктура підприємництва складається з Центру надання адміністративних послуг (який не входить до складу ОТГ), громадської організації Центр підприємницьких ініціатив ВПО та ветеранів АТО «Новий відлік».

Фінансова інфраструктура громади представлена такими банківськими установами: ПАТ КБ «Приватбанк» (1 відділення), АТ «Ощадбанк» (1 відділення), Управлінням Державної казначейської служби України у Нововодолазькому районі Харківської області та відділенням № 10 Кредитної спілки «Харківська каса взаємодопомоги».

Інфраструктура мережі торгівлі громади складається з одного ринку (продовольчий), 6 супермаркетів, 107 магазинів і 126 кіосків. Сфера ресторанного господарства та громадського харчування представлена 12 об'єктами¹.

3. Відкриті джерела не містять детальну інформацію щодо наявності та реалізації будь-яких інвестиційних програм, зокрема в рамках Програми місцевого системного розвитку в рамках проекту USAID «Підтримка аграрного і сільського розвитку» підтримано ініціативу з розвитку інвестиційних проектів Харківської області.

4. В Стратегії Нововодолазької селищної об'єднаної громади та в інших джерелах даних відсутні відомості про налаштування, утворення комунальних підприємств для забезпечення господарської діяльності на території ОТГ та надання послуг мешканцям ОТГ.

5. Централізований вивіз сміття у громаді забезпечується КП «Водолага Комунсервіс», яке не є структурним підрозділом ОТГ, ефективна організація збору та переробки сміття відсутня.

6. Туристична інфраструктура Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади складається з природних заказників, однак відсутня прозорість щодо доступу до відповідних даних.

Ключовими та інвестиційно привабливими видами господарської діяльності на території ОТГ є розробка туристичних маршрутів та зелений туризм. При чому, необхідна активна участь представників громади на Інвестиційних форумах при наявності постійного оновлення веб-сайту з дотриманням принципу прозорості у оприлюдненні реальних даних про бізнес-можливості громади.

Факторами, що стримують розвиток ОТГ, є:

- Недостатній рівень взаємодії ОТГ з представниками малого бізнесу.
- Недостатні темпи розвитку малих підприємств у виробничій та інноваційній сферах. Значна кількість суб'єктів господарювання працює зі збитками або невеликими прибутками, обсяг яких не дозволяє розширювати діяльність.
- Обмеженість напрямів діяльності – переважна кількість суб'єктів малого та середнього за видами економічної діяльності сконцентрована в торгівлі та громадському харчуванні.
- Низький рівень реалізації та обмеженість за напрямом проектів в громаді, передбачених за критерієм «бюджет участі» (за участю мешканців ОТГ).
- Відсутність оновленої стратегії та дієвих механізмів сприяння розвитку діяльності малих та середніх підприємств.

Науково-практичні рекомендації щодо перспектив розвитку ОТГ

Пропозиції щодо прийняття громадою рішень відносно розвитку та сприяння господарської діяльності

У цьому напрямку рекомендовано наступне:

Оптимізація ухвалення рішень щодо використання нерухомого майна громади з урахуванням інтересів всього населення.

Прийняття рішень стосовно інвестування певних об'єктів.

¹ Стратегія розвитку Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади на 2018-2025 роки. URL: http://vodolaga-gromada.gov.ua/files/docs/2018/2644_STRATEGIYa_ROZVITKU_20182025.pdf.

Прийняття рішень щодо оптимізації інфраструктурної мережі та покращення її стану.

Вирішення проблеми щодо покращення якості надання житлово-комунальних послуг, прийняття відповідних рішень з урахуванням залежності розвитку комунального сектору від внутрішніх джерел та ресурсів громади.

Пропозиції щодо створення бізнес-середовища та інфраструктури в ОТГ

Задля забезпечення належного рівню розвитку малого та середнього бізнесу та створення сприятливих умов для провадження підприємницької діяльності необхідно здійснення наступних заходів:

Створення інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва.

Створення Центру з надання кваліфікованих консультаційних послуг, відкриття Центрів з підтримки та розвитку малого бізнесу.

Застосування кластерного підходу до розвитку ОТГ: створення кластерів (туристичних, промислових, тощо, проведення консультативної роботи в громаді щодо порядку створення та реалізації кластерних проєктів).

Стимулювання створення комунальних підприємств в ОТГ для забезпечення належного рівню надання послуг мешканцям ОТГ.

Пропозиції щодо виконання Стратегії розвитку Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади на 2018–2025 роки

На виконання планувального документу стратегічного значення щодо соціально-економічного розвитку громади, рекомендовано здійснення наступних заходів:

Продовження роботи над вирішенням питань щодо залучення інвестицій для розвитку місцевих підприємств, розвитку інфраструктури і забезпечення гідної якості життя.

Реалізація розроблених проєктів щодо розвитку підприємницьких ініціатив.

Активізація модернізації та розвитку інфраструктури громади.

Підвищення сприятливого клімату розвитку підприємництва в громаді, впровадження інвестицій у передові інноваційні технології.

Пропозиції щодо розробки окремих програм відносно розвитку підприємництва в ОТГ:

Рекомендовано розробити комплексну програму розвитку малого та середнього підприємництва на 2021–2025 роки з визначенням мети, завдань та шляхів розв'язання проблем у сфері малого та середнього підприємництва територіальної громади, виходячи із реальної ситуації в соціально-економічній сфері.

Розділ 4

АНАЛІЗ СТАНУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МЕЖАХ МАЛОДАНИЛІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

4.1. Стисла характеристика Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади

Малоданилівська селищна об'єднана територіальна громада – перша об'єднана громада у Дергачівського району Харківської області, яка була створена 12 липня 2017 року шляхом прийняття рішень «Про добровільне об'єднання територіальних громад» Малоданилівською селищною та Черкасько-Лозівською сільською радами. Відповідно до рішень адміністративним центром громади визначено смт. Мала Данилівка, правонаступником стала Малоданилівська селищна рада. До складу новоутвореної громади увійшли наступні населені пункти¹:

- селище міського типу Мала Данилівка;
- село Черкаська Лозова;
- селище Лісне;
- село Лужок;
- село Караван;
- село Чайківка;
- село Зайченки.

Малоданилівська селищна об'єднана територіальна громада має достатньо вигідне територіальне розташування – відстань від обласного центру до адміністративного центру громади складає 12 км, до районного центру (м. Дергачі) – 6 км, також громада примикає до Харківської окружної дороги, в селищі розташовані дві залізничні станції – «Підміська» та «Лозовенька», що безумовно відкриває велику кількість різноманітних можливостей як для кожного жителя громади окремо, так і для всієї громади в цілому². Кількість населення громади складає 13572 осіб, площа об'єднаної громади дорівнює 94.37 кв.км³.

Майже 60% земельного фонду громади – землі сільськогосподарського призначення, що визначає основний напрямок економічної діяльності громади – виробництво сільськогосподарської продукції.

На території громади розташований Малоданилівський заповідник. На території Харківської державної зооветеринарної академії у смт. Мала Данилівка розташований лісопарк площею біля 50 га. Головна складова частина лісопарку – сосновий бір, який створювався протягом багатьох років⁴. Також на території громади розташований регіональний ландшафтний парк «Фельдман-Екопарк», Колесовський сосновий бір.

¹ Стратегія розвитку Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади на період до 2025 року. URL: <https://www.mdanilovkasovet.gov.ua/dokumenti/nsh-dokumenti.html>.

² Там само.

³ Стратегія розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/1026/102538/files/%D0%A1%D1%82%D1%80%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>.

⁴ Там само.

На території с. Черкаська Лозова розташовано Державне підприємство «Харківська лісова науково-дослідна станція». Данилівський дослідний держлісгосп створено у 1962 році на базі Велико-Данилівського лісництва Жовтневого держлісгоспу Харківської області. У подальшому до його складу передано Липецьке (1990 р.) та Дергачівське (2002 р.) лісництва. Його загальна площа сягає 21340 га. Лісовий фонд розташований на території трьох сільських і двох міських адміністративних районів. У складі лісів панують дубові порослеві насадження. Площа штучно створених деревостанів налічує 1802 га. На базі Данилівського ДДЛГ наукові лабораторії УкрНДЛГА проводять дослідження та впровадження своїх розробок. Серед значної кількості дослідних об'єктів (понад 100) – дендропарк площею 16 га, лісонасінневі плантації – 26 га, випробні культури – 50 га¹.

Таблиця 11. Суб'єкти господарської діяльності – найбільші платники податків в межах Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади*

Згідно даних Стратегії розвитку ОТГ	Згідно проведеного інтерв'ю з керівництвом ОТГ	Відомості з ЄДР юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (КВЕД)	Аналітичні данні, що знаходяться у вільному доступі в Інтернет ресурсах
Філія товариства з обмеженою відповідальністю «МЕТРО КЕШ ЕНД КЕРІ УКРАЇНА» у СМТ МАЛА ДАНИЛІВКА	Філія товариства з обмеженою відповідальністю «МЕТРО КЕШ ЕНД КЕРІ УКРАЇНА» у СМТ МАЛА ДАНИЛІВКА	Філія товариства з обмеженою відповідальністю «МЕТРО КЕШ ЕНД КЕРІ УКРАЇНА» у СМТ МАЛА ДАНИЛІВКА Код ЄДРПОУ ВП: 36423606 Код КВЕД 47.11 Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами (основний).	ФІЛІЯ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «МЕТРО КЕШ ЕНД КЕРІ УКРАЇНА» у СМТ МАЛА ДАНИЛІВКА https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/36423606 .
ТОВ «АШАН УКРАЇНА ГІПЕРМАРКЕТ»	ТОВ «АШАН»	ТОВ «АШАН УКРАЇНА ГІПЕРМАРКЕТ» Код ЄДРПОУ 35442481 Код КВЕД 47.11 Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами (основний).	ТОВ «АШАН УКРАЇНА ГІПЕРМАРКЕТ» https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/35442481 .
Приватна організація «РЕГІОНАЛЬНИЙ ЛАНДШАФТНИЙ ПАРК «ФЕЛЬДМАН-ЕКОПАРК»	Приватна організація «РЕГІОНАЛЬНИЙ ЛАНДШАФТНИЙ ПАРК «ФЕЛЬДМАН-ЕКОПАРК»	Приватна організація «РЕГІОНАЛЬНИЙ ЛАНДШАФТНИЙ ПАРК «ФЕЛЬДМАН-ЕКОПАРК» Код ЄДРПОУ 41058717 Код КВЕД 91.04 Функціонування ботанічних садів, зоопарків і природних заповідників (основний).	ПРИВАТНА ОРГАНІЗАЦІЯ «РЕГІОНАЛЬНИЙ ЛАНДШАФТНИЙ ПАРК «ФЕЛЬДМАН-ЕКОПАРК» https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/41058717 .
Товариство з обмеженою відповідальністю «ФЕЛЬДМАН ЕКО-ПАРК» (ТОВ «ФЕЛЬДМАН ЕКО-ПАРК»)	Товариство з обмеженою відповідальністю «ФЕЛЬДМАН ЕКО-ПАРК» (ТОВ «ФЕЛЬДМАН ЕКО-ПАРК»)	Товариство з обмеженою відповідальністю «ФЕЛЬДМАН ЕКО-ПАРК» (ТОВ «ФЕЛЬДМАН ЕКО-ПАРК») Код ЄДРПОУ 41017199 Код КВЕД 68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна (основний).	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ФЕЛЬДМАН ЕКО-ПАРК» https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/41017199 .

¹ Стратегія розвитку Харківської області на 2021–2027 роки. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/1026/102538/files/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>.

Згідно даних Стратегії розвитку ОТГ	Згідно проведеного інтерв'ю з керівництвом ОТГ	Відомості з ЄДР юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (КВЕД)	Аналітичні дані, що знаходяться у вільному доступі в Інтернет ресурсах
	Дані не підтверджені	Фермерське господарство «ЗАМОЖ-НЄ» Код ЄДРПОУ 36922418 Код КВЕД 01.19 Вирощування інших однорічних і дворічних культур (основний).	ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО «ЗАМОЖ-НЄ» https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/36922418/ .
	Дані не підтверджені	Селянське (фермерське) господарство «АГРІКО» Код ЄДРПОУ 31212423 Код КВЕД 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (основний).	СЕЛЯНСЬКЕ (ФЕРМЕРСЬКЕ) ГОСПОДАРСТВО «АГРІКО» https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/31212423 .
	Дані не підтверджені	Фермерське господарство по вирощуванню риби ЧЕМЕРИС І.П. Код ЄДРПОУ 21262566 Код КВЕД 03.12 Прісноводне рибальство (основний).	ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ПО ВИРОЩУВАННЮ РИБИ ЧЕМЕРИС І.П https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/21262566 .
Товариство з обмеженою відповідальністю «ВОГ РІТЕЙЛ» (ТОВ «ВОГ РІТЕЙЛ»)	Дані не підтверджені Примітка: Юридична особа зареєстрована не на території ОТГ	Товариство з обмеженою відповідальністю «ВОГ РІТЕЙЛ» (ТОВ «ВОГ РІТЕЙЛ») Код ЄДРПОУ 37821544 Код КВЕД 46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами (основний).	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ВОГ РІТЕЙЛ» (ТОВ «ВОГ РІТЕЙЛ») https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/37821544 .
Товариство з обмеженою відповідальністю «КИСЕТ» (ТОВ «КИСЕТ»)	Дані не підтверджені Примітка: Юридична особа зареєстрована не на території ОТГ	Товариство з обмеженою відповідальністю «КИСЕТ» (ТОВ «КИСЕТ») Код ЄДРПОУ 33561090 Код КВЕД 47.26 Роздрібна торгівля тютюновими виробами в спеціалізованих магазинах (основний).	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «КИСЕТ» (ТОВ «КИСЕТ») https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/33561090 .
Товариство з обмеженою відповідальністю «НАРГУС» (ТОВ «НАРГУС»)	Дані не підтверджені Примітка: Юридична особа зареєстрована не на території ОТГ	Товариство з обмеженою відповідальністю «НАРГУС» (ТОВ «НАРГУС») Код ЄДРПОУ 22628517 Код КВЕД 18.12 Друкування іншої продукції.	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «НАРГУС» (ТОВ «НАРГУС») https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/22628517 .
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА ЗООВЕТЕРИНАРНА АКАДЕМІЯ (ХДЗВА)		ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА ЗООВЕТЕРИНАРНА АКАДЕМІЯ (ХДЗВА) Код ЄДРПОУ 00493758 Код КВЕД 85.42 Вища освіта (основний).	ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА ЗООВЕТЕРИНАРНА АКАДЕМІЯ (ХДЗВА) https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/00493758 .

Згідно даних Стратегії розвитку ОТГ	Згідно проведеного інтерв'ю з керівництвом ОТГ	Відомості з ЄДР юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (КВЕД)	Аналітичні дані, що знаходяться у вільному доступі в Інтернет ресурсах
Товариство з обмеженою відповідальністю «ХАРКІВРЕМСЕРВІС-М» (ТОВ «ХАРКІВРЕМСЕРВІС-М»)	Дані не підтверджені	Товариство з обмеженою відповідальністю «ХАРКІВРЕМСЕРВІС-М» (ТОВ «ХАРКІВРЕМСЕРВІС-М») Код ЄДРПОУ 40234421 Код КВЕД 41.20 Будівництво житлових і нежитлових будівель (основний).	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ХАРКІВРЕМСЕРВІС-М» (ТОВ «ХАРКІВРЕМСЕРВІС-М») https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/40234421 .
Товариство з обмеженою відповідальністю перша Українська бджільницька компанія «НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ КОЛЕКТИВ «ДАНІКА» (ТОВ ПУБК «НДК «ДАНІКА»)	Дані не підтверджені	Товариство з обмеженою відповідальністю перша Українська бджільницька компанія «НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ КОЛЕКТИВ «ДАНІКА» (ТОВ ПУБК «НДК «ДАНІКА») Код ЄДРПОУ 34466386 Код КВЕД 10.89 Виробництво інших харчових продуктів, не віднесених до інших угруповань (основний).	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ПЕРША УКРАЇНСЬКА БДЖІЛЬНИЦЬКА КОМПАНІЯ «НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ КОЛЕКТИВ «ДАНІКА» (ТОВ ПУБК «НДК «ДАНІКА») https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/34466386/ .
Товариство з обмеженою відповідальністю «РЕМСЕРВІС-М» (ТОВ «РЕМСЕРВІС-М»)	Дані не підтверджені	Товариство з обмеженою відповідальністю «РЕМСЕРВІС-М» (ТОВ «РЕМСЕРВІС-М») Код ЄДРПОУ 40416343 Код КВЕД 41.20 Будівництво житлових і нежитлових будівель (основний).	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «РЕМСЕРВІС-М» (ТОВ «РЕМСЕРВІС-М») https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/40416343/ .
Товариство з обмеженою відповідальністю «СПЕЦАВТОДОМ» (ТОВ «СПЕЦАВТОДОМ»)	Дані не підтверджені	Товариство з обмеженою відповідальністю «СПЕЦАВТОДОМ» (ТОВ «СПЕЦАВТОДОМ») Код ЄДРПОУ 41182626 Код КВЕД 43.12 Підготовчі роботи на будівельному майданчику (основний).	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «СПЕЦАВТОДОМ» https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/41182626/ .
Товариство з обмеженою відповідальністю «ПРОСТО МЕБЛІ» (ТОВ «ПРОСТО МЕБЛІ»)	Дані не підтверджені	Товариство з обмеженою відповідальністю «ПРОСТО МЕБЛІ» (ТОВ «ПРОСТО МЕБЛІ») Код ЄРПОУ 37346198 Код КВЕД 31.09 Виробництво інших меблів (основний).	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ПРОСТО МЕБЛІ» (ТОВ «ПРОСТО МЕБЛІ») https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/37346198 .

Згідно даних Стратегії розвитку ОТГ	Згідно проведеного інтерв'ю з керівництвом ОТГ	Відомості з ЄДР юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (КВЕД)	Аналітичні дані, що знаходяться у вільному доступі в Інтернет ресурсах
Товариство з обмеженою відповідальністю «ОЗДОРОВЧИЙ КОМПЛЕКС «СОНЯЧНА ГАЛЯВИНА	Дані не підтверджені	Товариство з обмеженою відповідальністю «ОЗДОРОВЧИЙ КОМПЛЕКС «СОНЯЧНА ГАЛЯВИНА Код ЄДРПОУ 31631663 Код КВЕД 68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна (основний).	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ОЗДОРОВЧИЙ КОМПЛЕКС «СОНЯЧНА ГАЛЯВИНА https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/31631663 .
Товариство з обмеженою відповідальністю «МАШИНОБУДІВЕЛЬНА КОМПАНІЯ «ЕЛЕКТРОМАШСТАН»	Дані не підтверджені	Товариство з обмеженою відповідальністю «МАШИНОБУДІВЕЛЬНА КОМПАНІЯ «ЕЛЕКТРОМАШСТАН» Код ЄДРПОУ 37023526 Код КВЕД 68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна (основний).	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «МАШИНОБУДІВЕЛЬНА КОМПАНІЯ «ЕЛЕКТРОМАШСТАН» https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/37023526 .

Сформовано самостійно авторами.

***Джерело:** Відповідно до даних, які знаходяться у відкритих реєстрах, доступ до яких є вільним¹.

Наявність на території громади підприємницьких структур (особливо великих підприємств) і бюджетних установ є вихідним пунктом наповнення бюджету громади, оскільки податок на доходи фізичних осіб забезпечує 38% усіх доходів громади. Одним із основних доходів громади є надходження від платників податків, тому розвиток малого і середнього бізнесу є необхідною умовою для соціально-економічного розвитку громади в цілому.

Основними видами господарської діяльності на території ОТГ є: оптова та роздрібна торгівля, операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям, сільське господарство.

Таблиця 12. Умови для малого та середнього підприємництва Дергачівського району*

№	Суб'єкти господарювання	Дергачівський район	співвідношення у %	Харківська область
1	Всього	4044	2,63	153988
2	Малі підприємства	439	1,95	22567
3	Середні підприємства	40	3,30	1212
4	ФОП	3565	2,74	130209

Сформовано самостійно авторами.

***Джерело:** Держстат. Дані наведено без урахування діяльності банків та бюджетних установ².

¹ Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань URL: <https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch>.

² Лист Головного управління статистики у Харківській області (вх. № 113 від 04.12.2019 року).

Вищевказана інформація надається щодо Дергачівського району по відношенню Харківської області у зв'язку з відсутністю статистичних даних щодо смт. Мала Данилівка, с. Черкаська Лозова, сел. Лісне, с. Лужок, с. Караван, с. Чайківка, с. Зайченки.

Співвідношення кількості малих підприємств Дергачівського району до загальної кількості малих підприємств Харківської області складає 1,95 %; кількості середніх підприємств Дергачівського району до загальної кількості середніх підприємств Харківської області складає 3,30 %; кількості ФОП Дергачівського району до загальної кількості ФОП Харківської області складає 2,74 %. Відповідно спостерігаються низькі показники щодо кількості фізичних осіб-підприємців.

При цьому співвідношення загальної кількості суб'єктів господарювання Дергачівського району до загальної кількості суб'єктів господарювання Харківської області складає 2,63%.

Висновок. Показник частки фізичних осіб-підприємців свідчить про низьку активність мешканців громади. Питаннями, які треба вирішити у напрямку розвитку підприємництва, є формування сприятливого середовища для малого та середнього підприємництва, організація навчання підприємству, центрів, агенцій для підтримки та розвитку малого бізнесу, інформування про можливості участі у програмах розвитку малого та середнього підприємства, долучення до донорських програм, які повинні привести до збільшення кількості підприємців. Окрім того, розвиток компаній, сприяння поширенню зеленої економіки (технології, інструменти, обладнання), допомога екологічно чистим підприємствам, налагодження партнерських відносин з університетами, науковими установами у цій сфері сприятиме розвитку громади.

4.2. Оцінка перспективи розвитку Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади

Для аналізу щодо визначення ефективності розвитку аналізованої об'єднаної територіальної громади було використано програмне забезпечення - Decision Making Helper.

Основні фактори оцінки ефективності розвитку об'єднаної територіальної громади:

- Бюджет;
- Інфраструктура;
- Зайнятість населення.

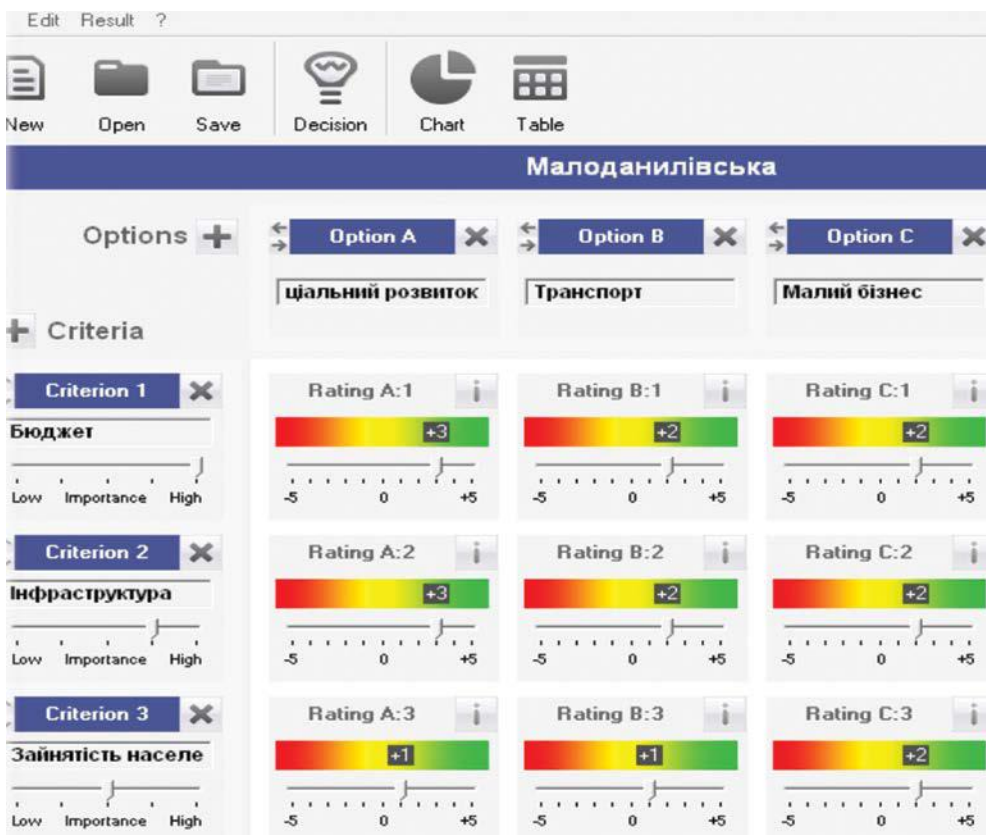
Основні критерії оцінки ефективності розвитку об'єднаної територіальної громади:

- Соціальний розвиток (освіта, соціально-духовна сфера, фізична культура і спорт, охорона здоров'я);
- Транспорт.
- Малий та середній бізнес

Малюнок 6. Основні напрямки розвитку Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади

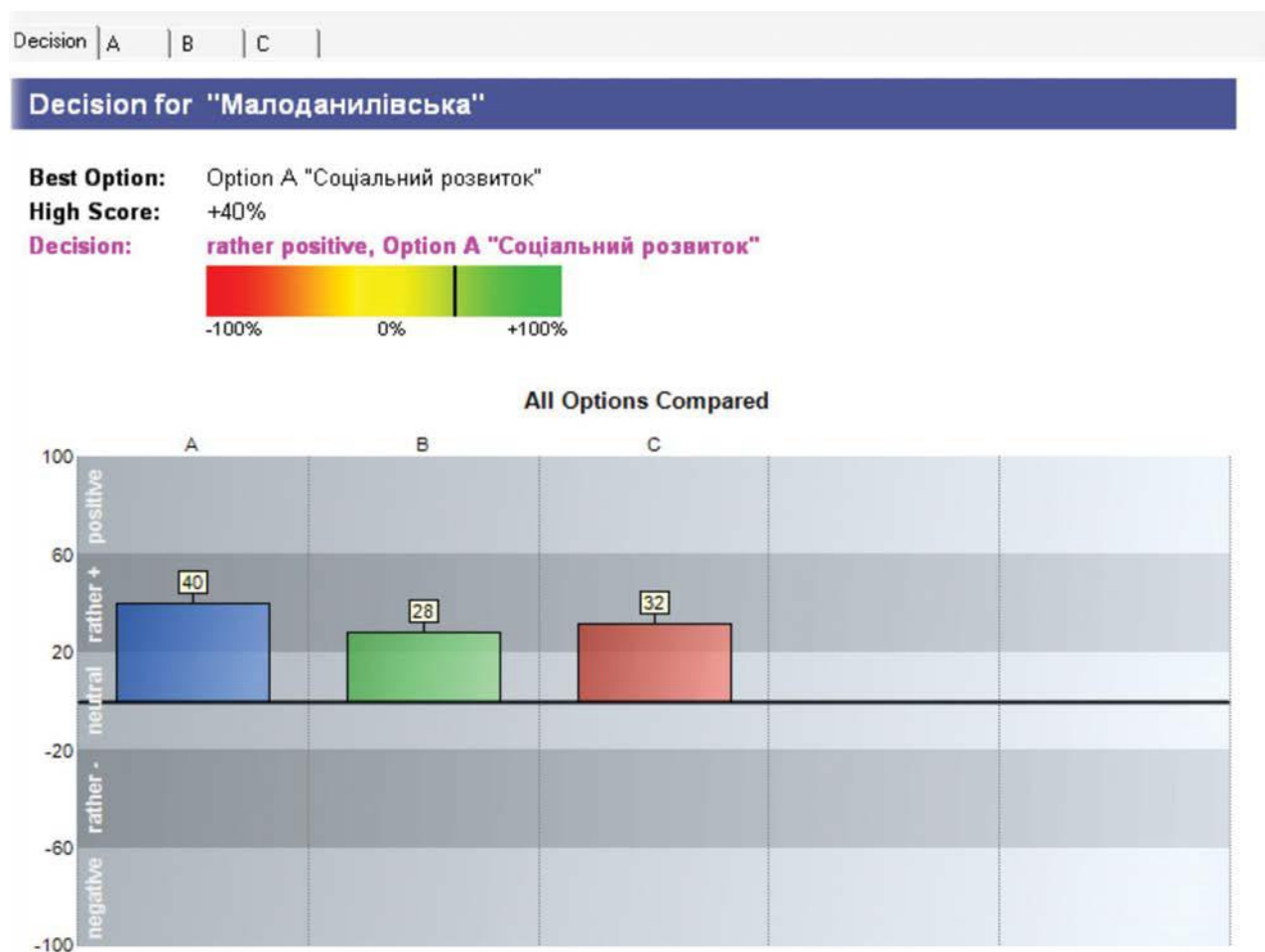

Таблиця 13. Критерії напрямків розвитку Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади

На цьому слайді можна побачити критерії для кожного з напрямків розвитку Малоданилівської ОТГ, а також їхню значимість.

Таблиця 14. Показники розвитку малого бізнесу в межах Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади.

Згідно з даними, отриманими за допомогою програмного забезпечення Малоданилівській ОТГ необхідно в першу чергу спрямувати сили на соціальний розвиток, проте, необхідно зазначити, що розвиток малого бізнесу та транспорту мають відносно великий відсоток необхідності розвитку.

Висновок в результаті оцінки перспектив розвитку Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади за допомогою використання програмного забезпечення Decision making Helper:

1. За допомогою програмного забезпечення Decision Making Helper встановлено, що значимість малого бізнесу як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до бюджету як критерію складає +2 з максимальних +5; значимість малого бізнесу як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до інфраструктури як критерію складає +2 з максимальних +5; значимість малого бізнесу як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до зайнятості населення як критерію складає +2 з максимальних +5, тобто ближче до середнього, але не є головним критерієм.

2. На основі забезпечення Decision Making Helper встановлено, що значимість соціального розвитку як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до бюджету як критерію складає +3 з

максимальних +5; значимість соціального розвитку як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до інфраструктури як критерію складає +3 з максимальних +5; значимість соціального розвитку як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до зайнятості населення як критерію складає +1 з максимальних +5, тобто ближче до середнього, але не є головним критерієм.

3. Враховуючи вищевказані показники визначеного спектру критеріїв, бажано посилювати критерій соціального розвитку, проте необхідно зазначити, що розвиток малого бізнесу та транспортної інфраструктури також мають відносно великий відсоток щодо необхідності розвитку.

Висновки

1. Наявність на території громади підприємницьких структур (особливо великих підприємств) і бюджетних установ є вихідним пунктом наповнення бюджету громади, оскільки податок на доходи фізичних осіб забезпечує 38% усіх доходів громади. Одним із основних доходів громади є надходження від платників податків, тому розвиток малого і середнього бізнесу є необхідною умовою для соціально-економічного розвитку громади в цілому.

2. Основними видами господарської діяльності на території ОТГ є оптова та роздрібна торгівля, операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям, сільське господарство.

Інвестиційно привабливими видами господарської діяльності на території Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади Дергачівського району Харківської області є туризм (розвиток зеленого туризму), розвиток малого та середнього фермерства, переробна галузь, розвиток альтернативної енергетики та забезпечення еколого-енергетичної безпеки (на території ОТГ у с. Черкаська Лозова проектується будівництво сонячної електростанції). Важливим кроком у формуванні позитивного інвестиційного іміджу громади стало приєднання до європейської ініціативи «Угода мерів» наприкінці 2018 року. Метою європейської ініціативи є скоротити викиди CO₂ щонайменше на 40% до 2030 року шляхом підвищення енергоефективності та використання поновлюваних джерел енергії.

3. Найбільшими платниками податків на території ОТГ є: Харківська Державна Зооветеринарна академія, Філія Товариства з обмеженою відповідальністю «Метро Кеш Енд Кері Україна» у смт. Мала Данилівка, ТОВ «Ашан Україна Гіпермаркет», ТОВ «Фельдман Екопарк», ТОВ «Кисет», ТОВ «Вог Ритейл». Однак, згідно інформації, офіційно наданої головою Малоданилівської ОТГ, жодне з крупних платників податків не дає ОТГ більш 5 % бюджету¹.

4. На території Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади Дергачівського району Харківської області відсутній Центр надання адміністративних послуг. Малоданилівська селищна рада розробляє програму рекомендаційного характеру на 2020 рік з підтримки малого та середнього бізнесу.

5. Інвестиційна діяльність громади цілком спрямована на покращення якості життя населення громади. Водночас, відкриті джерела інформації не містять детальну інформацію щодо наявності та реалізації будь-яких інвестиційних програм, зокрема в рамках Програми місцевого системного розвитку в рамках проекту USAID «Підтримка аграрного і сільського

¹ Газета Харьковская неделя. № 6. Август 2020.

розвитку» підтримано ініціативу з розвитку інвестиційних проєктів Харківської області. Розробка туристичних маршрутів та розвинення «зеленого туризму» є інвестиційно привабливим видом господарської діяльності на території ОТГ. При цьому необхідна активна участь представників громади на Інвестиційних форумах при наявності постійного оновлення веб-сайту з дотриманням принципу прозорості у оприлюдненні реальних даних про бізнес-можливості громади.

6. Утилізацію сміття з смт. Мала Данилівка, с. Караван, с. Лужок, с. Чайкова здійснює КП «Малоданилівський комунальник». Вивіз ТПВ здійснюється на Дергачівський полігон, ефективна організація збору та переробки сміття відсутня.

7. Існують проблемні питання щодо ефективного управління земельними ресурсами і використанні земель.

Наявність зазначеної проблеми не може привести до сталого розвитку території громади. Реалізація реформи децентралізації влади потребує реформування системи управління земельними ресурсами на території Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади з розробкою комплексних схем зонування території, її кадастрового поділу, встановлення меж населених пунктів та нормативної грошової оцінки земель. Необхідно створити цифрову карту розподілу земельних угідь з чітко визначеними межами масивів та окремих земельних ділянок на базі існуючих геоінформаційних систем.

Факторами, що стримують розвиток ОТГ, є:

- Недостатній рівень взаємодії ОТГ з представниками малого бізнесу.
- Недостатні темпи розвитку малих підприємств у виробничій та інноваційній сферах. Значна кількість суб'єктів господарювання працює зі збитками або невеликими прибутками, обсяг яких не дозволяє розширювати діяльність.
- Обмеженість напрямів діяльності-переважна кількість суб'єктів малого та середнього за видами економічної діяльності сконцентрована в торгівлі та громадському харчуванні.
- Низький рівень реалізації та обмеженість за напрямом проєктів в громаді, передбачених за критерієм «бюджет участі» (за участю мешканців ОТГ).
- Відсутність оновленої стратегії та дієвих механізмів сприяння розвитку діяльності малих та середніх підприємств.

Науково-практичні рекомендації щодо перспектив розвитку ОТГ

Пропозиції щодо прийняття громадою рішень відносно розвитку та сприяння господарської діяльності

У цьому напрямку рекомендовано наступне:

Оптимізація ухвалення рішень щодо використання нерухомого майна громади з урахуванням інтересів всього населення.

Прийняття рішення про інвестування певних об'єктів.

Прийняття рішень щодо покращення інфраструктурної складової громади.

Вирішення проблеми щодо покращення якості надання житлово-комунальних послуг, прийняття відповідних рішень з урахуванням залежності розвитку комунального сектору від внутрішніх джерел та ресурсів громади.

Пропозиції щодо створення бізнес-середовища та інфраструктури в ОТГ

Задля забезпечення належного рівню розвитку малого та середнього бізнесу та створення сприятливих умов для провадження підприємницької діяльності необхідно здійснення наступних заходів:

Створення інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва.

Створення Центру з надання кваліфікованих консультаційних послуг, відкриття Центрів з підтримки та розвитку малого бізнесу, відкриття Центру надання адміністративних послуг.

Застосування кластерного підходу до розвитку ОТГ: створення кластерів (туристичних, промислових, тощо, проведення консультативної роботи в громаді щодо порядку створення та реалізації кластерних проєктів);

Пропозиції щодо виконання Стратегії розвитку Малоданилівської селищної об'єднаної територіальної громади на період до 2025 року

На виконання стратегічного документу, який містить довгострокове планування, комплекс цілей розвитку громади та окреслює напрямки і пріоритети діяльності, рекомендовано здійснення наступних заходів:

Забезпечення сприятливих умов для підприємницького сектора, розвиток освітніх та підприємницьких проєктів.

Забезпечення сталого розвитку сфери побутового обслуговування населення; розвиток ринку надання консультативної, організаційної, інформаційної, правової допомоги суб'єктам підприємницької діяльності громади.

Подальша співпраця з європейською ініціативою «Угода мерів», яка підвищить рівень інвестиційного та підприємницького клімату у громаді.

Впровадження новітніх заходів з енергоефективності та енергозбереження, розробка стратегії підвищення енергоефективності громади з визначенням послідовних етапів її формування.

Пропозиції щодо розробки окремих програм відносно розвитку підприємництва в ОТГ:

Розробка комплексної програми розвитку малого та середнього підприємництва на 2021–2025 роки з визначенням мети, завдань та шляхів розв'язання проблем у сфері малого та середнього підприємництва територіальної громади, виходячи із реальної ситуації в соціально-економічній сфері.

Налагодження ефективної співпраці суб'єктів підприємницької діяльності та їх об'єднань та розвитку інфраструктури щодо підтримки підприємництва.

Стимулювання створення комунальних підприємств в ОТГ для забезпечення належного рівню надання послуг мешканцям ОТГ.

Розділ 5

АНАЛІЗ СТАНУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МЕЖАХ ЧКАЛОВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

5.1. Стисла характеристика Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади

Чкаловська селищної об'єднана територіальна громада знаходиться в південно-східній частині Чугуївського району. По території громади протікає річка Сіверський Донець. Чкаловська селищної об'єднана територіальна громада межує з такими населеними пунктами: с. Волохів Яр, с. Гракове, с. Малинівка, с. Кочеток Чугуївського району, Балаклійським та Шевченківським районами Харківської області¹.

До складу Чкаловської селищної об'єднаної територіальна громади входять наступні населені пункти:

сmt: Чкаловське;

с-ще: Дослідне,

села: Миколаївка, Гаврилівка, Нова Гнилиця, Іванівка, Михайлівка, Степове, Студенок, Коробочкине, Осиковий Гай, Леб'яже, Миколаївка, Пушкарне, Таганка, Базаліївка, Юрченкове.

Основним ресурсом ОТГ є земельні ресурси. Землі сільськогосподарського призначення займають 83,36 % площі ОТГ, що визначає основний напрям економічної діяльності Чкаловської ОТГ – виробництво сільськогосподарської продукції².

Таблиця 15. Суб'єкти господарської діяльності – найбільші платники податків Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади*

Згідно даних Стратегії розвитку ОТГ	Згідно проведеного інтерв'ю з керівництвом ОТГ	Відомості з ЄДР юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (КВЕД)	Аналітичні данні, що знаходяться у вільному доступі в Інтернет ресурсах
Приватне акціонерне товариство «АГРОКОМБІНАТ «СЛОБОЖАНСЬКИЙ» (ПРАТ «АГРОКОМБІНАТ СЛОБОЖАНСЬКИЙ»)	Дані не підтвержені	Приватне акціонерне товариство «АГРОКОМБІНАТ «СЛОБОЖАНСЬКИЙ» (ПРАТ «АГРОКОМБІНАТ СЛОБОЖАНСЬКИЙ») Код ЄДРПОУ 00858148 Код КВЕД 01.46 Розведення свиней (основний)	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «АГРОКОМБІНАТ «СЛОБОЖАНСЬКИЙ» (ПРАТ «АГРОКОМБІНАТ СЛОБОЖАНСЬКИЙ») https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/00858148/

¹ План соціально-економічного розвитку Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади Чугуївського району Харківської області до 2020 року. URL: <https://drive.google.com/file/d/1YuCjCbYByinu43p-Px2TDuu0m870xoWG/view>.

² Там само.

Згідно даних Стратегії розвитку ОТГ	Згідно проведеного інтерв'ю з керівництвом ОТГ	Відомості з ЄДР юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (КВЕД)	Аналітичні данні, що знаходяться у вільному доступі в Інтернет ресурсах
Сільськогосподарчий кооператив «ВІТЯЗЬ» (СК «ВІТЯЗЬ»)	Дані не підтверджені	Сільськогосподарчий кооператив «ВІТЯЗЬ» (СК «ВІТЯЗЬ») Код ЄДРПОУ 23147763 Код КВЕД 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (основний)	СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ КООПЕРАТИВ «ВІТЯЗЬ» (СК «ВІТЯЗЬ») https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/23147763/
Товариство з обмеженою відповідальністю «АГРОФІРМА «ІВАНІВСЬКИЙ ЛАН» (ТОВ «АГРОФІРМА «ІВАНІВСЬКИЙ ЛАН»)	Дані не підтверджені	Товариство з обмеженою відповідальністю «АГРОФІРМА «ІВАНІВСЬКИЙ ЛАН» (ТОВ «АГРОФІРМА «ІВАНІВСЬКИЙ ЛАН»)) Код ЄДРПОУ 30614060 Код КВЕД 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (основний);	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «АГРОФІРМА «ІВАНІВСЬКИЙ ЛАН» (ТОВ «АГРОФІРМА «ІВАНІВСЬКИЙ ЛАН») https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/30614060/
Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «МАЯК»	Дані не підтверджені	Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «МАЯК» Код ЄДРПОУ 30762687 Код КВЕД 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (основний)	СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «МАЯК» https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/30762687/
Агрофірма «ЛЕБЕЖАНСЬКА» товариство з обмеженою відповідальністю (АГРОФІРМА «ЛЕБЕЖАНСЬКА» ТОВ)	Дані не підтверджені	Агрофірма «ЛЕБЕЖАНСЬКА» товариство з обмеженою відповідальністю (АГРОФІРМА «ЛЕБЕЖАНСЬКА» ТОВ) Код ЄДРПОУ 30762692 Код КВЕД 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (основний)	АГРОФІРМА «ЛЕБЕЖАНСЬКА» ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ (АГРОФІРМА «ЛЕБЕЖАНСЬКА» ТОВ) https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/30762692/
Приватне сільськогосподарське підприємство «АГРОС» (ПСП «АГРОС») Дані не підтверджені	Дані не підтверджені	Приватне сільськогосподарське підприємство «АГРОС» (ПСП «АГРОС») Код ЄДРПОУ 30762823 Код КВЕД 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (основний)	ПРИВАТНЕ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО «АГРОС» (ПСП «АГРОС») https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/30762823/

Згідно даних Стратегії розвитку ОТГ	Згідно проведеного інтерв'ю з керівництвом ОТГ	Відомості з ЄДР юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (КВЕД)	Аналітичні данні, що знаходяться у вільному доступі в Інтернет ресурсах
Агрофірма «БАЗАЛІВСЬКИЙ КОЛОС» товариство з обмеженою відповідальністю	Дані не підтверджені	Агрофірма «БАЗАЛІВСЬКИЙ КОЛОС» товариство з обмеженою відповідальністю Код ЄДРПОУ 30762755 Код КВЕД 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (основний)	АГРОФІРМА «БАЗАЛІВСЬКИЙ КОЛОС» ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/30762755/
Товариство з обмеженою відповідальністю «СЛОБОЖАНСЬКИЙ М'ЯСОПЕРЕРОБНИЙ КОМБІНАТ» (ТОВ «СЛОБОЖАНСЬКИЙ М'ЯСОПЕРЕРОБНИЙ КОМБІНАТ»)	Дані не підтверджені	Товариство з обмеженою відповідальністю «СЛОБОЖАНСЬКИЙ М'ЯСОПЕРЕРОБНИЙ КОМБІНАТ» (ТОВ «СЛОБОЖАНСЬКИЙ М'ЯСОПЕРЕРОБНИЙ КОМБІНАТ») Код ЄДРПОУ 35157859 Код КВЕД 68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна (основний)	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «СЛОБОЖАНСЬКИЙ М'ЯСОПЕРЕРОБНИЙ КОМБІНАТ» (ТОВ «СЛОБОЖАНСЬКИЙ М'ЯСОПЕРЕРОБНИЙ КОМБІНАТ») https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/35157859/
Товариство з обмеженою відповідальністю «ЗООВЕТЕРИНАРНИЙ ЦЕНТР» (ТОВ «ЗООВЕТЕРИНАРНИЙ ЦЕНТР»)	Дані не підтверджені	Товариство з обмеженою відповідальністю «ЗООВЕТЕРИНАРНИЙ ЦЕНТР» (ТОВ «ЗООВЕТЕРИНАРНИЙ ЦЕНТР») Код ЄДРПОУ 31293151 Код КВЕД 75.00 Ветеринарна діяльність (основний)	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ЗООВЕТЕРИНАРНИЙ ЦЕНТР» (ТОВ «ЗООВЕТЕРИНАРНИЙ ЦЕНТР») https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/31293151/
ФІЛІЯ ГАЗОПРОМИСЛОВЕ УПРАВЛІННЯ «ШЕБЕЛИНКАГАЗВИДОБУВАННЯ» АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «УКРГАЗВИДОБУВАННЯ»	Дані не підтверджені	ФІЛІЯ ГАЗОПРОМИСЛОВЕ УПРАВЛІННЯ «ШЕБЕЛИНКАГАЗВИДОБУВАННЯ» АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «УКРГАЗВИДОБУВАННЯ» Код ЄДРПОУ ВП 00153146 Код КВЕД 06.20 Добування природного газу (основний)	ФІЛІЯ ГАЗОПРОМИСЛОВЕ УПРАВЛІННЯ «ШЕБЕЛИНКАГАЗВИДОБУВАННЯ» АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «УКРГАЗВИДОБУВАННЯ» https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/00153146/
Приватне акціонерне товариство «ЧУГУЇВСЬКИЙ АГРОТЕХСЕРВІС» (ПРАТ «ЧУГУЇВСЬКИЙ АГРОТЕХСЕРВІС»)	Дані не підтверджені	Приватне акціонерне товариство «ЧУГУЇВСЬКИЙ АГРОТЕХСЕРВІС» (ПРАТ «ЧУГУЇВСЬКИЙ АГРОТЕХСЕРВІС») Код ЄДРПОУ 32858758 Код КВЕД 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (основний)	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ЧУГУЇВСЬКИЙ АГРОТЕХСЕРВІС» (ПРАТ «ЧУГУЇВСЬКИЙ АГРОТЕХСЕРВІС») https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/32858758/

Згідно даних Стратегії розвитку ОТГ	Згідно проведеного інтерв'ю з керівництвом ОТГ	Відомості з ЄДР юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (КВЕД)	Аналітичні данні, що знаходяться у вільному доступі в Інтернет ресурсах
Фермерське господарство «ЖИВАНА АГРО» (ФГ «ЖИВАНА АГРО»)	Дані не підтверджені	Фермерське господарство «ЖИВАНА АГРО» (ФГ «ЖИВАНА АГРО») Код ЄДРПОУ 40032572 Код КВЕД 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (основний);	ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО «ЖИВАНА АГРО» (ФГ «ЖИВАНА АГРО») https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/40032572/
Приватне сільськогосподарське підприємство «ВІКТОРІЯ» (ПСП «ВІКТОРІЯ»)	Дані не підтверджені	Приватне сільськогосподарське підприємство «ВІКТОРІЯ» (ПСП «ВІКТОРІЯ») Код ЄДРПОУ 30762781 Код КВЕД 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (основний)	ПРИВАТНЕ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО «ВІКТОРІЯ» (ПСП «ВІКТОРІЯ») https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/30762781/

Сформовано самостійно авторами.

*Джерело: Відповідно до даних, які знаходяться у відкритих реєстрах, доступ до яких є вільним¹.

Бюджет ОТГ формується відповідно до Бюджетного Кодексу України і входить до зведеного Державного бюджету України. Найбільший відсоток доходів Чкаловської ОТГ складають складові інші доходи (59,42 %), велику роль займають і надходження від ПДФО (21,72 %) (станом на 2017 рік відповідно до Стратегії розвитку).

Малий та середній бізнес, який діє на території громади, перетворюється на важливий сектор економіки, який суттєво впливає на забезпечення населення необхідними товарами та наданням послуг, забезпечує зайнятість населення та суттєво впливає на формування дохідної частини бюджету ОТГ. Важливим каталізатором економічної складової розвитку громади є кількість фізичних осіб-підприємців. Вагому роль в економіці Чугуївського району та Харківської області грають сільгоспвиробники, які розташовані на території Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади.

Першочерговим завданням для громади є підвищення інвестиційної привабливості території громади за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку, державної субвенції, міжнародної технічної допомоги та інших джерел фінансування.

Ключовими та інвестиційно привабливими видами господарської діяльності на території Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади Чугуївського району є видобуток корисних копалин, розвиток альтернативної енергетики та забезпечення еколого-енергетичної безпеки, виробництво сільськогосподарської продукції, туризм.

¹ Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань URL: <https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch>.

Таблиця 16. Умови для малого та середнього підприємництва Чугуївського району*

№	Суб'єкти господарювання	Чугуївський район	співвідношення у %	Харківська область
1	всього	1072	0,70	153988
2	Малі підприємства	164	0,73	22567
3	Середні підприємства	21	1,73	1212
4	ФОП	887	0,68	130209

Сформовано самостійно авторами

*Джерело: Держстат. Дані наведено без урахування діяльності банків та бюджетних установ¹.

Інформація надається щодо Чугуївського району по відношенню Харківської області у зв'язку з відсутністю статистичних даних щодо смт. Чкаловське, сел. Дослідне, с. Миколаївка, с. Гаврилівка, с. Нова Гнилиця, с. Іванівка, с. Михайлівка, с. Степове, с. Студенок, с. Коробочкине, с. Осиковий Гай, с. Леб'яже, с. Миколаївка, с. Пушкарне, с. Таганка, с. Базаліївка, с. Юрченкове.

Отже, співвідношення кількості малих підприємств Чугуївського району до загальної кількості малих підприємств Харківської області складає 0,73 %; кількості середніх підприємств Чугуївського району до загальної кількості середніх підприємств Харківської області складає 1,73 %; кількості ФОП Чугуївського району до загальної кількості ФОП Харківської області складає 0,68 %.

При цьому співвідношення загальної кількості суб'єктів господарювання Чугуївського району до загальної кількості суб'єктів господарювання Харківської області складає 0,70%.

Висновок. Показник частки фізичних осіб-підприємців свідчить про низьку активність мешканців громади. Важливим напрямком діяльності щодо розвитку та підтримки МСП в межах громади є надання консультаційної допомоги з метою підвищення рівня знань і вдосконалення практичних навичок, надання освітніх послуг з питань економіки, технологій, управління, обліку, податків, права, організація навчання підприємництву, центрів, агенцій для підтримки та розвитку малого бізнесу, інформування населення про можливості участі у програмах розвитку малого та середнього підприємництва, долучення до донорських програм, які повинні привести до збільшення кількості підприємців.

5.2. Оцінка перспективи розвитку Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади

Для аналізу щодо визначення ефективності розвитку аналізованої об'єднаної територіальної громади було використано програмне забезпечення - Decision Making Helper.

Основні фактори оцінки ефективності розвитку об'єднаної територіальної громади:

- Бюджет;
- Інфраструктура;
- Зайнятість населення.

Основні критерії оцінки ефективності розвитку об'єднаної територіальної громади:

- Науково-дослідницький потенціал;
- Видобуток корисних копалин;
- Малий та середній бізнес (виробництво сільськогосподарської продукції).

¹ Лист Головного управління статистики у Харківській області (вх. № 113 від 04.12.2019 року).

Малюнок 8. Основні напрямки розвитку Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади

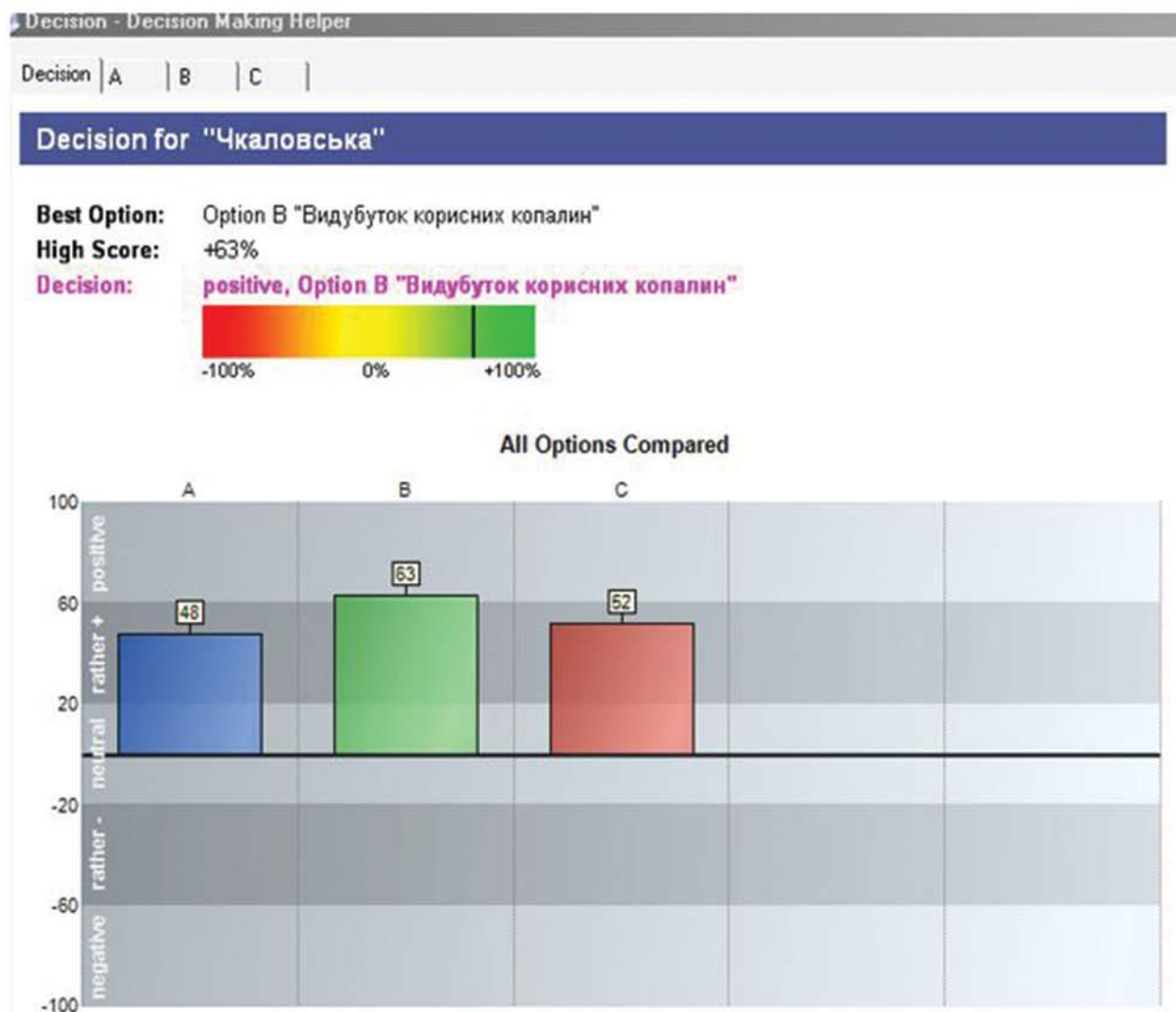

Таблиця 17. Критерії напрямків розвитку Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади

Чкаловська			
Options	Option A	Option B	Option C
Criteria	Науково-дослідни	корисних копалин	Малий бізнес
Criterion 1 Бюджет	Rating A:1 +2	Rating B:1 +5	Rating C:1 +3
Criterion 2 Інфраструктура	Rating A:2 +5	Rating B:2 +4	Rating C:2 +3
Criterion 3 Зайнятість населе	Rating A:3 +2	Rating B:3 +2	Rating C:3 +4

На цьому слайді можна побачити критерії для кожного з напрямків розвитку Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади, а також їхню значимість.

Таблиця 18. Показники щодо розвитку малого бізнесу в межах Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади

Згідно з даними, отриманими за допомогою програмного забезпечення, Чкаловській селищній об'єднаній територіальній громаді необхідно в першу чергу розвивати видобуток корисних копалин, проте, необхідно зазначити, що розвиток малого бізнесу та науково-дослідного потенціалу призведе до підвищення економічного зростання на високому рівні.

Висновок в результаті оцінки перспектив розвитку Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади за допомогою використання програмного забезпечення Decision making Helper:

1. В результаті оцінки Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади за допомогою використання програмного забезпечення Decision Making Helper встановлено, що значимість малого бізнесу як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до бюджету як критерію складає +3 з максимальних +5; значимість малого бізнесу як напрямку розвитку ОТГ по

відношенню до інфраструктури як критерію складає +3 з максимальних +5; значимість малого бізнесу як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до зайнятості населення як критерію складає +4 з максимальних +5, тобто ближче до середнього, але не є головним критерієм.

2. При використанні програмного забезпечення Decision Making Helper встановлено, що значимість розвитку корисних копалин як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до бюджету як критерію складає +5 з максимальних +5; значимість розвитку корисних копалин як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до інфраструктури як критерію складає +4 з максимальних +5; значимість розвитку корисних копалин як напрямку розвитку ОТГ по відношенню до зайнятості населення як критерію складає +2 з максимальних +5, тобто ближче до середнього, але не є головним критерієм.

3. Відповідно до даних, отриманих при використанні програмного забезпечення Decision Making Helper, Чкалівській селищній об'єднаній територіальній громаді необхідно, в першу чергу, розвивати видобуток корисних копалин, проте необхідно зазначити, що розвиток малого бізнесу та науково-дослідницького потенціалу буде сприяти економічному зростанню.

Висновки

1. Бюджет ОТГ формується відповідно до Бюджетного Кодексу України і входить до зведеного Державного бюджету України. Найбільший відсоток доходів Чкаловської ОТГ складають складові інші доходи (59,42 %), немаловажну роль займають і надходження від ПДФО (21,72 %) (станом на 2017 рік відповідно до Стратегії розвитку).

Малий та середній бізнес, який діє на території громади, перетворюється на важливий сектор економіки, який суттєво впливає на забезпечення населення необхідними товарами та наданням послуг, забезпечує зайнятість населення та суттєво впливає на формування дохідної частини бюджету ОТГ. Важливим каталізатором економічної складової розвитку громади є кількість фізичних осіб-підприємців. Вагому роль в економіці Чугуївського району та Харківської області грають сільгоспвиробники, які розташовані на території Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади.

Першочерговим завданням для громади є підвищення інвестиційної привабливості території громади за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку, державної субвенції, міжнародної технічної допомоги та інших джерел фінансування.

Ключовими та інвестиційно привабливими видами господарської діяльності на території Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади Чугуївського району є видобуток корисних копалин, розвиток альтернативної енергетики та забезпечення еколого-енергетичної безпеки, виробництво сільськогосподарської продукції, туризм.

2. Бюджет громади формує тільки приватний сектор.

3. На території Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади Чугуївського району відсутній Центр надання адміністративних послуг.

4. Відкриті джерела інформації не містять детальну інформацію щодо наявності в ОТГ будь-яких інвестиційних програм.

5. Послуги з вивезення твердих побутових відходів (далі ТПВ) на території селищної ради надає КП «Чкаловське ЖКЕУ-2013» тільки на території смт. Чкаловське. Роздільне збирання ресурсоцінних складових, великогабаритних та ремонтних побутових відходів, а також небез-

печних відходів у складі побутових відходів на території громади не здійснюється. Транспортування ТПВ у населених пунктах Чкаловської селищної ради здійснюється за прямою системою, перевантажувальні станції відсутні. Станції механічного або ручного сортування ресурсоцінних компонентів відсутні.

6. Існують проблеми з лісокористуванням, найбільшою з яких є несанкціонована вирубка лісу.

7. Існує проблема ефективного управління земельними ресурсами. Для управління земельними відносинами і використання земельних ресурсів потрібно створити цифрову карту/шейп-файли земельних угідь ОТГ геоінформаційної системи. Реалізація повноважень об'єднаної територіальної громади проходить у середовищі існуючих проблем в управлінні земельними відносинами і використанні земель в Україні, відомчої роз'єднаності структур, чия діяльність пов'язана із земельною інформацією, незадовільного законодавчого забезпечення реформи децентралізації влади й відсутності належної інформаційної бази щодо землі, у тому числі нерухомого майна, обмеженого використання сучасних інформаційних технологій.

8. З огляду на те, що землі сільськогосподарського призначення займають 83,36 % площ ОТГ, основним напрямом економічної діяльності Чкаловської ОТГ може виступати виробництво сільськогосподарської продукції. Вагому роль в економіці Чугуївського району та Харківської області грають сільгоспвиробники, які розташовані на території Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади. ПрАТ «Агрокомбінат «Слобожанський» – це найбільший виробник м'яса (свинини) в Харківській області.

9. ОТГ має високий природноресурсний потенціал і відповідні перспективи для розвитку сільського зеленого туризму. З огляду на нестачу робочих місць та спричинений цим високий рівень безробіття, а також наявність відповідного природно-ресурсного потенціалу, сприяння розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму на території ОТГ буде стимулювати неаграрні форми зайнятості сільського населення, а також сприятиме зростанню доходів сільського населення та розвитку супутніх галузей економіки громади.

Факторами, що стримують розвиток ОТГ, є:

- Недостатній рівень взаємодії ОТГ з представниками малого бізнесу.
- Недостатні темпи розвитку малих підприємств у виробничій та інноваційній сферах. Значна кількість суб'єктів господарювання працює зі збитками або з невеликими прибутками, обсяг яких не дозволяє розширювати діяльність.
- Обмеженість напрямів діяльності-переважна кількість суб'єктів малого та середнього за видами економічної діяльності сконцентрована на аграрному секторі.
- Відсутність оновленої стратегії та дієвих механізмів сприяння розвитку діяльності малих та середніх підприємств.

Науково-практичні рекомендації щодо перспектив розвитку ОТГ

Забезпечення належного рівню розвитку малого та середнього бізнесу

Задля створення сприятливих умов для провадження підприємницької діяльності необхідно здійснення наступних заходів:

Створення інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва.

Створення Центру з надання кваліфікованих консультаційних послуг, відкриття Центрів з підтримки та розвитку малого бізнесу, відкриття Центру надання адміністративних послуг.

Застосування кластерного підходу до розвитку ОТГ: створення кластерів (туристичних, промислових тощо, проведення консультативної роботи в громаді щодо порядку створення та реалізації кластерних проєктів).

Розробка програми розвитку малого та середнього підприємництва на 2021–2025 роки з визначенням мети, завдань та шляхів розв'язання проблем у сфері малого та середнього підприємництва територіальної громади, виходячи із реальної ситуації в соціально-економічній сфері.

Створення потужного консорціуму з енергозбереження.

Створення умов для інвестування на тривалий період:

Модернізація сайту громади як інвестиційного майданчику (платформи): оновлення офіційного сайту, створення окремої картки для ініціативи з вичерпною інформацією про проєкт, цілі, бюджет, виконавців, відповідальних осіб та сталий вплив від реалізації проєкту на розвиток громади, опис бізнес-складових громади, переклад сайту на іноземну мову.

Необхідна активна участь представників громади на Інвестиційних форумах при наявності постійного оновлення веб-сайту. При цьому важливо дотримуватися принципу прозорості у оприлюдненні реальних даних про бізнес-можливості громади.

Підвищення рівня зайнятості:

Необхідно впроваджувати спеціалізовані програми управління зайнятості та безробіття – для чого і провадити підтримку МСП та створення вищевизначених заходів щодо забезпечення належного рівню розвитку малого та середнього бізнесу.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Дослідження та висвітлення актуальних питань щодо стану реалізації господарської компетенції ОТГ (господарської правоздатності забезпечити інтереси мешканців ОТГ), тенденцій розвитку малого та середнього підприємництва в межах визначених об'єднаних територіальних громад Харківської області, правове забезпечення окремих напрямів соціально-економічного розвитку громади, формування інфраструктури підтримки підприємництва об'єднаних територіальних громад Харківської області має велике значення при плануванні стратегічного розвитку ОТГ.

Проведений аналіз повноважень Мереш'янської міської об'єднаної територіальної громади, Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади, Малоданилівської об'єднаної територіальної громади Дергачівського району, Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади у сфері господарювання та дослідження стану господарської діяльності в межах визначених об'єднаних територіальних громад Харківської області, є першим кроком у вивченні організаційно-практичних аспектів сталого економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Для більш ретельного дослідження проблем реалізації господарської компетенції зазначених об'єднаних територіальних громад рекомендуємо:

1. Створити спільну робочу групу із представників Спілки підприємців Харківської області представників ОТГ, інших громадських об'єднань на території ОТГ, провідних науковців НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України.

2. Робочій групі сформулювати «дорожню карту», в якій визначити подальші кроки у вивченні стану господарської діяльності об'єднаних територіальних громад: Мереш'янської міської об'єднаної територіальної громади, Нововодолазької селищної об'єднаної територіальної громади, Малоданилівської об'єднаної територіальної громади Дергачівського району, Чкаловської селищної об'єднаної територіальної громади.

3. Підготувати розширений аналіз господарської діяльності визначених об'єднаних територіальних громад Харківської області з урахуванням отриманих даних.

4. Надати рекомендації визначеним об'єднаним територіальним громадам Харківської області з поліпшення реалізації господарської компетенції (господарської правоздатності забезпечити інтереси мешканців), зокрема, в сфері розвитку малого та середнього підприємництва на території ОТГ.

**Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»
(Витяг)**

Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст. 170
(редакція від 13.02.2020)

**Розділ II
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ОСНОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Глава 1.

Повноваження сільських, селищних, міських рад

Стаття 25. Загальна компетенція сільських, селищних, міських рад

Сільські, селищні, міські ради правомочні розглядати і вирішувати питання, віднесені Конституцією України, цим та іншими законами до їх відання.

Стаття 26. Виключна компетенція сільських, селищних, міських рад

1. Виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради вирішуються такі питання:

21) прийняття рішень про об'єднання в асоціації або вступ до асоціацій, інших форм добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування та про вихід з них;

21⁻¹) схвалення угод про об'єднання єврорегіонального співробітництва, прийняття рішень про утворення об'єднання єврорегіонального співробітництва, про приєднання до такого об'єднання або про вихід з нього, затвердження статуту об'єднання єврорегіонального співробітництва та внесення до нього змін;

21⁻²) прийняття рішень про вступ до європейського об'єднання територіального співробітництва та про вихід з такого об'єднання;

нього; затвердження звіту про виконання відповідного бюджету;

24) встановлення місцевих податків і зборів відповідно до Податкового кодексу України;

25) утворення цільових фондів, затвердження положень про ці фонди;

25⁻¹) утворення місцевих фондів фінансової підтримки кінематографії, у тому числі програм грантової, конкурсної або позаконкурсної підтримки кінематографії, визначення умов та порядку використання цих фондів;

26) прийняття рішень щодо здійснення місцевих запозичень;

27) прийняття рішень щодо передачі коштів з відповідного місцевого бюджету;

28) прийняття рішень щодо надання відповідно до чинного законодавства пільг по місцевих податках і зборах, а також земельному податку;

29) встановлення для підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розміру частки прибутку, яка підлягає зарахуванню до місцевого бюджету;

Глава 2.

Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад

Стаття 27. Повноваження у сфері соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) підготовка програм соціально-економічного та культурного розвитку сіл, селищ, міст, цільових програм з інших питань самоврядування, подання їх на затвердження ради, організація їх виконання; подання раді звітів про хід і результати виконання цих програм;

2) забезпечення збалансованого економічного та соціального розвитку відповідної території, ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів;

2¹) забезпечення популяризації та ефективного використання територій та об'єктів для потреб кінематографії, розроблення місцевих програм фінансової підтримки кінематографії та місцевих програм використання потенціалу місцевої сервісної індустрії в галузі кінематографії, проведення заходів кінокомісій, спрямованих на просування (промоцію) відповідних територій та об'єктів, забезпечення співпраці з кінокомісіями інших територіальних громад;

2²) звернення до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері кінематографії, Ради з державної підтримки кінематографії щодо одержання державних субсидій для проведення заходів кінокомісій, спрямованих на популяризацію України та її регіонів як привабливих локацій для створення кінематографічної продукції та аудіовізуальних творів, а також для проведення заходів кінокомісій, спрямованих на просування (промоцію) національних фільмів у населених пунктах територіальної громади, які не мають діючих кінотеатрів;

2³) узгодження із суб'єктами кінематографії питань щодо проведення зйомок на території відповідної територіальної громади за поданням кінокомісій;

3) забезпечення складання балансів фінансових, трудових ресурсів, грошових доходів і витратків, необхідних для управління соціально-економічним і культурним розвитком відповідної території, а також визначення потреби у місцевих будівельних матеріалах, паливі;

4) розгляд проєктів планів підприємств і організацій, які належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, внесення до них зауважень і пропозицій, здійснення контролю за їх виконанням;

5) попередній розгляд планів використання природних ресурсів місцевого значення на відповідній території, пропозицій щодо розміщення, спеціалізації та розвитку підприємств і організацій незалежно від форм власності, внесення у разі потреби до відповідних органів виконавчої влади пропозицій з цих питань;

6) подання до районних, обласних рад необхідних показників та внесення пропозицій до програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно районів і областей, а також до планів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих на відповідній території, з питань, пов'язаних із соціально-економічним та культурним розвитком території, задоволенням потреб населення;

7) залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності до участі в комплексному соціально-економічному розвитку сіл, селищ, міст, координація цієї роботи на відповідній території;

8) розміщення на договірних засадах замовлень на виробництво продукції, виконання робіт (послуг), необхідних для територіальної громади, на підприємствах, в установах та організаціях;

9) утворення цільових фондів соціальної допомоги особам з інвалідністю, визначення порядку і умов витрачання коштів цих фондів;

Розділ III

МАТЕРІАЛЬНА І ФІНАНСОВА ОСНОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 60. Право комунальної власності

1. Територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, підприємства, установи та організації, в тому числі банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди, частку в майні підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчуження. Спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини.

2. Підставою для набуття права комунальної власності є передача майна територіальним громадам безоплатно державою, іншими суб'єктами права власності, а також майнових прав, створення, придбання майна органами місцевого самоврядування в порядку, встановленому законом.

3. Територіальні громади сіл, селищ, міст, районів у містах безпосередньо або через органи місцевого самоврядування можуть об'єднувати на договірних засадах на праві спільної власності об'єкти права комунальної власності, а також кошти місцевих бюджетів для виконання спільних проєктів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій і створювати для цього відповідні органи і служби.

4. Районні та обласні ради від імені територіальних громад сіл, селищ, міст здійснюють управління об'єктами їхньої спільної власності, що задовольняють спільні потреби територіальних громад.

5. Органи місцевого самоврядування від імені та в інтересах територіальних громад відповідно до закону здійснюють правомочності щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності, в тому числі виконують усі майнові операції, можуть передавати об'єкти права комунальної власності у постійне або тимчасове користування юридичним та фізичним особам, укладати договори в рамках державно-приватного партнерства, у тому числі концесійні договори, здавати їх в оренду, продавати і купувати, використовувати як заставу, вирішувати питання їхнього відчуження, визначати в угодах та

договорах умови використання та фінансування об'єктів, що приватизуються та передаються у користування і оренду.

6. Доцільність, порядок та умови відчуження об'єктів права комунальної власності визначаються відповідною радою. Доходи від відчуження об'єктів права комунальної власності зараховуються до відповідних місцевих бюджетів і спрямовуються на фінансування заходів, передбачених бюджетами розвитку.

7. Майнові операції, які здійснюються органами місцевого самоврядування з об'єктами права комунальної власності, не повинні ослаблювати економічних основ місцевого самоврядування, зменшувати обсяг та погіршувати умови надання послуг населенню.

8. Право комунальної власності територіальної громади захищається законом на рівних умовах з правами власності інших суб'єктів. Об'єкти права комунальної власності не можуть бути вилучені у територіальних громад і передані іншим суб'єктам права власності без згоди безпосередньо територіальної громади або відповідного рішення ради чи уповноваженого нею органу, за винятком випадків, передбачених законом.

9. Сільські, селищні, міські, районні в містах (у разі їх створення) ради мають право:

1) вносити пропозиції про передачу або продаж у комунальну власність відповідних територіальних громад підприємств, установ та організацій, їх структурних підрозділів та інших об'єктів, що належать до державної та інших форм власності, якщо вони мають важливе значення для забезпечення комунально-побутових і соціально-культурних потреб територіальних громад;

2) на переважне придбання в комунальну власність приміщень, споруд, інших об'єктів, розташованих на відповідній території, якщо вони можуть бути використані для забезпечення комунально-побутових та соціально-культурних потреб територіальних громад;

3) мати об'єкти комунальної власності за межами відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Наукове видання

Глібко Сергій Васильович
Георгієвський Юрій Валентинович
Внукова Наталія Миколаївна
Розгон Ольга Володимирівна
Кохан Вероніка Павлівна
Водорезова Сусанна Робертівна
Подрез-Ряполова Ірина Валеріївна

СТАН ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОКРЕМИХ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Науково-практичний посібник

За загальною редакцією С. В. Глібка, Ю. В. Георгієвського, Н. М. Внукової

Підписано до друку 28.10.2020 р.
Формат 60×84 1/8. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 10,2. Обл.-вид. арк. 8,2. Вид. № 38.
Тираж 20 прим.

ТОВ «ПромАрт»
61023, м. Харків, вул. Весніна, 12
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 5748 від 06.11.2017.
тел. (057) 717–28–80
www.promart.in.ua
e-mail: promart.izdat@gmail.com